Pandit Lekhram Vedic Mission has been formed to work upon the objectives dear to the heart of Dandi Swami Virjanand, Rishi Dayanand and their ardent followers like Pandit Lekhram, Swami Shraddhanand, Swami Swatantranand, etc. We shall strive to propagate Vedic views on both the religious and temporal aspects of human life. We shall strive to propagate the vedic views of Maharshee Dayanand Saraswati through various events/programs, seminars, books, audio, video, and discussions at various forums including social media etc. We shall try to publish magazines for spreading views on Vedic knowledge, aryan history and for the enrichment of Samskrit and Hindi. We shall promote Gurukul education system and focus on arsh vidya, vocational-training, handicrafts, family based production-units as well as globalistic and holistic education system thru it. Further, we plan to work to improve the population and quality of animals like indigenous cow (A2 breeds) and other farm, load-bearing and milch animals. We shall also work for the cause of enforcement of prohibition of drugs, alcohol and tobacco, etc and initiate people's awareness and movement against smoking, alcoholism, gambling, flesh-trade, porn, slavery and drug abuse. We shall try to create awareness about and address some of the social evils, such as, female foeticide, dowry, empowerment and participation of women in learning and teaching vedas and decision making, etc. We plan to present a vedic socio-econo-politico alternative to human society suffering from the ill effects of the detrimental models of capitalism, communism, socialism, liberalism, anarchism, individualism, collectivism, gender-struggle, racism, caste by birth-ism, etc.

Our society may consider supporting, cooperating and co-ordinating with other organizations working to achieve similar objectives. We shall promote the ideals of national unity and international peace and amity through globalization of vedic literature, philosophy and social-economic-political ideals. We shall strive to promote communal and social harmony, and the brotherhood of humankind, as enshrined in the vedas. We shall collect funds and spend them in achieving the above objectives.

We request all our subscribers to help us in disseminating the teachings of the vedas. You all are requested to propagate the message of Vedas and please spread these PDF files as much as u can. For downloading more books related to vedic philosophy please visit <http://aryamantavya.in/>

Thanks & Regards
Arya Mantavya Team
Pandit Lekhram Vedic Mission

AryaMantavya
Make The Whole World Noble

तृतीया दशतिः

Decade III

३ १ २ ३ १२ ३१२ २र १
(५११) ओं पुनानः सोम धारयापो वसानो अर्षसि । आ
२ ३ १ २र३१ २ ३ २ ३ ३१ २३ १२
रत्नधा योनिमृतस्य सीदस्युत्सो देवो हिरण्ययः ॥

सप्तर्षय ऋषयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

511. O God ! Thou pervadest all souls and noble deeds, purifying them with Thy stream of benevolence. Thou art supporter of all good things which give joy and Thou art seated in Thy own nature which is the origin of the Vedas and art the Light and the fountain of bliss.

२ ३ १ २ ३२उ ३ १ २३२ ३ २
(५१२) ओं परीतो षिञ्चता सुतं सोमो य उत्तमं हविः ।
३ १ २र ३ २ २उ ३ २ ३ २ ३ १ २
दधन्वाँ यो नर्यो अप्स्वा३न्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥

सप्तर्षयः पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

512. O devotees, sprinkle on all sides the divine juice (of devotion) and wisdom which is the best of sacred gifts and is the friend of men, establishing God in your hearts. It has been generated by devotees of firm nature, as the best among noble acts.

१ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १
(५१३) ओ३म् आ सोम स्वानो अद्रिभिस्तिरो वाराण्यया ।
३ २ ३२ ३क २र ३ २ ३ २ ३ १ २
जनो न पुरि चम्वोर्विशद्धरिः सदो वनेषु दध्रिषे ॥

सप्तर्षयः पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

513. O divine juice (of devotion and wisdom) being generated by devotees of firm nature, thou crossest beyond or risest above all ignoble deeds with thy protective power. As a man enters a city, so this delicious juice flows in the

heaven and the earth and particularly makes its abode in the forests and the pure hearts of devotees.

१ २ ३१२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
(५१४) ओं प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा । अंशोः
२र ३ १ २र३२ ३ १ २ ३ १ २
पयसा मदिरो न जागृविरच्छा कोशं मधुश्चुतम् ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

514. O God Source of peace, Thou art full of the nectar of bliss, as the ocean is full of water. Being giver of rapturous joy by the movement of and the contentment of the devotees, please manifest Thyself in their heart which is the reservoir of bliss.

१ २ ३ २ ३ २ ३२ ३ २ ३ १ २
(५१५) ओं सोम उ ष्वाणः सोतृभिरधि ष्णुभिरवीनाम् ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २
अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

515. Soma (spiritual juice) being produced by true devotees goes towards those persons with the flow of protection, who are advanced in knowledge and of good moral character. It goes to such advanced persons with charming and pleasing permanent stream.

२ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(५१६) ओं तवाहं सोम रारण सख्य इन्दो दिवेदिवे । पुरूणि
३ १ २ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २
बभ्रो नि चरन्ति मामव परिधींरति ताँ इहि ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

516. O God! Every day I take great delight in thy friendship. I always utter Thy holy names. O Support of the world! many fiends or foes in the form of lust, anger, pride, greed, jealousy etc are all around me. Help and save me. Kill those foes that are obstacles in the way of my meeting Thee and grant me salvation.

(५१७) ओं मृज्यमानः सुहस्त्या समुद्रे वाचमिन्वसि। रयिं पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहं पवमानाभ्यर्षसि ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

517. O God Purifier of all, full of charming brilliant light! When being sought after, in the ocean of heart, Thou revealest the Vedic speech. Thou makest riches of wisdom flow to us which are abundant, brilliant and much desired.

(५१८) ओ३म् अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम्। समुद्रस्याधि विष्टपे मनीषिणो मत्सरासः मदच्युतः ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

518. Devotees who have controlled their minds, are full of joy, gladdening also others, cause to flow in the inner recess of their hearts rapturous joy and they purify all.

(५१९) ओं पुनानः सोम जागृविरव्या वारैः परि प्रियः। त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तम मध्वा यज्ञं मिमिक्ष णः ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

519. O God! Purifying all with the activities of consciousness and intelligence, ever watchful, Thou art our dearest Friend. Thou art Fulfiller of all our noble desires. Thou art the Life of our life. Sprinkle with the juice of bliss over our Yajna (life).

(५२०) ओ३म् इन्द्राय पवते मदः सोमो मरुत्वते सुतः। सहस्र-

धारो अत्यव्यमर्षति तमी मृजन्त्यायवः ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

520. The juice of devotion is flowing for the soul which is the master of senses. This spiritual juice of devotion has been prepared for the Yogi who is the master of the vital energy. God whose streams of purity and bliss are flowing everywhere, is manifested within the heart, beyond the mind which is to be well-guarded. It is this divine juice which is purified by wise men.

(५२१) ओं पवस्व वाजसातमोऽभि विश्वानि वार्या । त्वं समुद्रः प्रथमे विधर्मं देवेभ्यः सोम मत्सरः ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

521. O God, Thou art the best among the givers of knowledge and power. Remove all evil propensities in us and purify us. Thou art the ocean of virtues and source of peace; therefore, manifest Thyself in the pure and generous hearts of enlightened truthful persons and make them enjoy true bliss.

(५२२) ओं पवमाना असृक्षत पवित्रमति धारया । मरुत्वन्तो मत्सरा इन्द्रिया हया मेधामभि प्रयांसि च ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

522. The horses in the form of senses of the devotees purify all, full of vital energy, gladdening, having attained God Who is absolutely Pure with the stream of Knowledge and devotion and the practice of concentration, acquire pure wisdom, self control and strength from all sides, surpassing everything in

आवश्यकटिप्पण्यः
SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५१२) १–हविः- हु - दानादनयोः here it is in the sense of दान् or gift.

२–अद्रिभिः-दॄ-विदारणे अविदरणशीलैः स्थिरैर्दृढस्वभावैर्भक्तैः

(५१३) १–वार्याणि - वरणीयानि वृञ् - वरणे

२–वनेषु - अरण्येषु वन-संभक्तौ अतः भक्तहृदयेषु

(५१४) १–अंशोःपयसा - अननाय शंभवतीत्यंशुः भक्तःपय-गतौ It is entirely wrong on the part of Griffith to translate पयसा here as liquor. It is a baseless perverted imagination.

(५१५) (हरिता) - मनोहारिणा

(अश्वया) - स्थिरया टु ओश्वि - गतिवृद्ध्योः-

(५१६) १–(रारणो) रमु - क्रीडायाम् अथवा रण - शब्दे

२–(बभ्रो) - डुभृञ् - भरणे भरणशील

३–(परिधीन्) परिरोधकान् शत्रून् कामक्रोधमदलोभादीन्

(५१७) १–(समुद्रे) - अन्तःकरणे हृदये वा समुद्द्रवन्ति समुद्गच्छन्ति वृत्तयो यस्मात्

२–पिशंगम् - प्रदीप्तम् पिश - प्रदीपनायाम् पिशति - दीपयतीति पिशंगम् - ज्ञानरूपंधनम्

(५१८) १–(मनीषिणः) - मनसईषिणः जितेन्द्रियाः

२–(समुद्रस्याधिविष्टपे) समुद्रस्य हृदयस्य विष्टपेउत्कृष्टे अन्तरिक्ष - हृदयान्तराकाशइत्यर्थः विष्टपम् इति साधारणनाम अन्तरिक्षाकाश - साधारणमिति तत्र तात्पर्यं प्रकरणानुसारम्

(५१९) १–(अव्याः) - रक्षिकायाश्चेतनाया बुद्धेर्वा। अव - रक्षणगति कान्त्यादिषु

२–(विप्रः) पॄ-पालनपूरणयोः विशेषेण पूरयति सत्यकामानिति-विप्रः

३–(अंगिराः) - प्राणो वा अंगिराः (शत० ६. १. २. २८) अंगानाम् एषरसः प्राणानामपि प्राणोऽङ्गिरस्तमः तत्सम्बुद्धौ

(५२०) १–मरुत्वते - प्राणानामधिपायात्मने प्राणा वै मरुतः (ऐत० ३।१६)

(५२१) १–(वार्या) निरोद्धव्या दुष्प्रवृत्तीः वृ - वारणे
२–(विधर्मन्) विशेषेण पवित्रातौदार्यधारके हृदये धृ - धारण पोषणयोः

(५२२) १–प्रयांसि - प्रपूर्वकाद् यमु - उपरमे इति धातोर्निष्पन्नत्वात् प्रकर्षेणेन्द्रियोपरतिं तत्संयमं वा

चतुर्थी दशतिः

Decade-IX

(५२३) ओं प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद नृभिः पुनानो अभि वाजमर्ष । अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति ॥

उशना काव्य ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

623. O Soul of the devotee ! run onward to the reservoir of Wisdom and Power (God) and seat thyself there cleaned by leaders, speed forward to the knowledge and strength. Wise men lead thee to the sacred place of Yajna by purifying thee from all sides, as they lead a horse bound with ropes to a grassy place.

(५२४) ओं प्र काव्यमुशनेव ब्रवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति । महिव्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो

३क२र३ १२
अभ्येति रेभन् ॥

वृषगण ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

524. A divine holy man declares the story of divine birth, being embodiment of splendour, desirous of the welfare of all and preaching like a great poetical work, proclaiming lofty wisdom. He takes great vows, is the friend of the pure, purifier of all, calling upon God in right earnest, speaking always true and sweet words, he goes to the Almighty with his knowledge. He becomes like a cloud sprinkling the water of purity.

३ १ २र ३ १ २र३ १ २ ३ १ २र
(५२५) ओं तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निरृतस्य धीतिं ब्रह्मणो
३ २ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
मनीषाम् । गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमं
३ १२ ३ २
यन्ति मतयो वावशानाः ॥

पराशर ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

325. A devotee utters the hymns of the Rig Veda, the Yajur Veda and the Sama Veda or the three letters of the Holy name of God (A U M.) (अ उ म्) He speaks out the lore of the Vedas and the thought of the Order prevailing through out the universe. As the cows come to their master, the knowledge comes to a scholar, wise men go to God who is the Source of Peace.

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
(५२६) ओ३म् अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः सम-
३ १२ ३ २ ३ २ ३ १ २३ १ २ ३ २ ३ १ २
पृक्त रसम् । सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्म
३ २ ३ १ २
पशुमन्ति होता ॥

वसिष्ठ ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

526. Made pure by God's Heavenly Inspiration, a learned devotee mixes his juice of Soma (devotion commingled with wisdom) with that of other scholars. This divine son of God utters the names of the Lord naturally singing, as a feeder of animals goes to the enclosure of the cattle.

१ २ २ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १
(५२७) ओं सोम: पवते जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता
२ ३ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
पृथिव्या:। जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य
३ १ २र
जनितोत विष्णो: ॥

प्रतर्दनऋषि: । पवमान: सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्द: ।

527. God purifies and pervades all and is the Creator of the holy hymns of wisdom, Creator of the heaven and the earth, Generator of the fire, the sun, the electricity and the Yajna.

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३
(५२८) ओ३म् अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधामङ्गोषिणमवाशन्त
१ २ २ ४ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १
वाणी:। वना वसानो वरुणो न सिन्धुर्वि रत्नधा
१ २ २ ३
दयते वार्याणि ॥

वसिष्ठ ऋषि: । पवमान: सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्द: ।

528. The speeches of devotees desire and invoke God Who pervades the earth, the heaven and the middle regions, Who is showerer of happiness and bliss and Who is the Support of life. Dwelling in the rays of the sun or the hearts of the devotees, God Who is the Ocean of noble virtues and is possessor of every thing that gives joy, gives to the wise devotees all desirable objects and blessings.

१ २ ३ १ २३१ २र ३ १ २ ३ १ २र
(५२९) ओ३म् अक्रांत्समुद्रः प्रथमे विधर्मं जनयन् प्रजा भुवनस्य
३ २ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २र
गोपाः । वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत्सोमो
३ १ २र
वावृधे स्वानो अद्रिः ॥

पराशरऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

529. Protector of all beings, generating creatures in His best Eternal Law, the ocean of noble virtues, God surpasses all. He the Showerer of bliss, being manifest in pure hearts, Indestructible, busy with His work of protection is the Source of peace and is ever victorious over evils.

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ ३२ १२ ३१२
(५३०) ओं कनिक्रन्ति हरिरा सृज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे
३२ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ २ ३ ३ १
पुनानः । नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गामतो मतिं
२ ३ १ २
जनयत स्वधाभिः ॥

प्रस्कण्वऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

530. When God the Destroyer of all sin and misery is realised within by the devotee, He purifies him sitting within his heart. When He is thus realised by great leaders, He purifies their senses and generates wisdom. With His wonderful Powers, He thunders (so to speak). Therefore Ye men, contemplate on Him through pure intellects.

३२उ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १२
(५३१) ओ३म् एष स्य ते मधुमाँ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णः परि
३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १२
पवित्रे अक्षाः । सहस्रदाः शतदा भूरिदावा शश्वत्तमं
३२उ ३क २र
बर्हिरा वाज्यस्थात् ॥

उशनाऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

531. O mighty soul! This God Sweet, Calm and Showerer of blessings is seated with in Thy pure heart. He is the Giver of hundreds, nay, thousands of powers, Fulfiller of many noble desires. He being Omniscient and Almighty, pervades the eternal soul.

१ २ ३ १२ ३ २ ३ १ २३ २ ३
(५३२) ओं पवस्व सोम मधुमाँ ऋतावापो वसानो अधि
२ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सानो अव्ये । अव द्राणानि घृतवन्ति रोह मदिन्तमो
३१ २ ३ १२
मत्सर इन्द्रपानः ॥

प्रतर्दनऋषिः पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

532. O God! Thou art Sweet, full of Bliss and absolute Truth. Doing Thy noble acts of Love and kindness, being seated in the Most Exalted Position (of Absolute Existance, Consciousness and Bliss), Thou pervadest the illumined and loving, Jar-like hearts. Thou art full of abiding joy and Giver of that rapturous joy to Thy devotees. Thy juice (of devotion) is to be drunk by souls, as Thou art their Protector. Purify us.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५२४) १–(उशनाः)–वश-कान्तौ उशनाः - कान्तिस्वरूप इव सन् अथवा सर्वेषां श्रेयः कामयमानः ।

२–(वराहः)–मेघः वराह इति मेघ नाम निघ० १।१०)

(पदा)– पद गतौ गतेस्त्रयोऽर्था ज्ञानंगमनं प्राप्तिश्चेति ।

(५२५) १–(गावः)– Cows and words of wisdom. गौरितिवाङ् नाम निघ० १।११

२–(मतयः)–मेधाविनः निघ० ३।१५)

(५२६) १–(हेमना प्रेषा) - कान्तिमत्या प्रेरणया।
२–(रेभन्)-शब्दं भगवोन्नामोच्चारणरूपं गानं वा कुर्वन् रेभृ-शब्दे
3–Rev. Stevenson is quite wrong in translating the last line as "as an officiating priest goes to the house where there is an animal sacrifice" as this is his own imagination and there is no word denoting animal sacrifice in the verse.

(५२७) १–(पवते) पूङ पवने पवते - गतिकर्मा निघं० २।१
२–अशनिरिन्द्रः (कौषीतकीब्रा० ६।६)
३–विष्णुर्वै यज्ञः (ऐतरेय ब्रा० १।१५)

(५२८) १–(अंगोषिणम) - अंगूषम - आघोषः नि० ५।२।४४ विभक्ति-व्यत्ययः षष्ठीस्थाने।
२–(वना) – वनमितिरश्मिनाम निघं० १।५) अथवा वन-संभक्तौ अतः संभजनशीलहृदयानि।

(५२९) १–(प्रथमेविधर्मन्) सर्वोत्कृष्टे विशिष्टाचलनियमे।
२–(अद्रिः) - दृ –विदारणे अविदरणीयः- अविनाशी।

(५३०) (जठरे)-मध्यप्रदेशे अन्तः करणे (निर्णिजंकुरुते) - साक्षात्क्रियते

(५३१) बर्हिः - बृहि-वृद्धौ The soul that grows in power by the communion with God शश्वत्तमम् implies soul's eternity.

(५३२) (द्रोणानि) – अन्तः करणरूपकलशान् अथवा द्रु - हिंसायाम् विनाश्यानि शरीराणि (इन्द्र पानः) - इन्द्रेण जीवात्मना पातव्य आनन्दरसो भक्तिद्वारा यस्य अथवा इन्द्रस्य जीवस्य रक्षकः पा-पाने रक्षणे वा।

पञ्चमी दशतिः

Decade V

१ २ ३२उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २२ १ २
(५३३) ओं प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति हर्षते
३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २उ
अस्य सेना। भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवांत्सखिभ्य आ
३ १ २ ३ १ २
सोमो वस्त्रा रभसानि दत्ते ।

प्रतर्दन ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

533. The soul goes forward as a leader of the senses desiring to acquire knowledge, as a brave commander goes forward in front of the chariots in order to get land. The soul's army (senses) rejoices like the army of a commander. This devotee making call on God as beneficial to his friends or senses casts aside all unstable coverings or obstructions like ignorance, lust and greed etc.

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र
(५३४) ओं प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन् वारं यत् पूतो अत्येष्यम्
१ २ ३ १२३ १ २ १ २ ३२३ १२
पवमान पवसे धाम गोनां जनयंत्सूर्यमपिन्वो अर्कैः ॥

पराशर ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

334. (1) O God Purifier of all, Thou art the Support of all worlds. When creating the world and thus manifesting Thyself, Thou givest light to the Sun with Thy adorable powers. The streams of Thy bliss are pouring forth with all their sweetness. Thou Who art perfectly Pure, removest darkness that covers consciousness.

2. O devotee! When being perfectly pure thou art full of noble emotions, sweet waves of the knowledge of God are created with in thee. Thou art purifying body and the earth and art imitating the Sun with thy light of wisdom.

१ २ ३क २र ३ १ २र ३१ २र
(५३५) ओं प्र गायताभ्यर्चाम देवांत्सोमं हिनोत महते धनाय ।
३१ २ ३ २ ३ २३२ ३ १ २ ३ १२ ३१
स्वादुः पवतामति वारमव्यमा सीदतु कलशं देव
२र
इन्दुः ॥

इन्द्रप्रमतिर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

535. O devotee ! Sing Songs in praise of God loudly. Let us also honour truthful learned persons. Pray to God, Who is the Source of peace, for the great wealth of knowledge aod peace. May this Sweet Lord who gives us joy, dispel all our darkness, purify us and be seated in our jarlike hearts for ever.

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ ३ १ २र ३
(५३६) ओं प्र हिन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनि-
१ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
षन्नयासीत् । इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा
२ ३ १ २ ३ १ २
वसु हस्तयोरादधानः ॥

वसिष्ठ ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

536. God Who is the Generator of the earth and the heaven pervades all, urging on His devotees to do noble deeds and desiring to distribute His knowledge and strength to all who deserve on account of their virtues. He is like a Car which takes us to our destination. He goes to the soul which has control over her senses, sharpening her weapons like peace, self - restraint, dispassion and renunciation and containing in His Hands all treasures.

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३
(५३७) ओं तक्षद्द यदो मनसो वेनतो वाग् ज्येष्ठस्य धर्मं द्यु
१ २र १ २ ३ २ ३ १ २ ३२उ ३ १ २
क्षोरनीके । आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं

३ २ ३ २ ३ १ २
कलशे गाव इन्दुम् ॥

कर्णश्रुदृषिः । । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

537. When the speech of the illumined loving devotee determines Dharma in his soul and her army - the senses, then all his senses come to him lovingly i.e. these are under his sway, as cows come to theit master and loving wives to their beloved husbands.

३ १ २ ३ १ २३ २ ३ १ २ ३ २ ३
(५३८) ओं साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो
१ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
धनुत्रीः । हरिः पर्यद्रवज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो
२ ३ २
न वाजी ॥

नोधा ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

538. The ten sisters (in the form of ten senses 5 of perception and 5 of action) of a persevering devotee which gather knowledge and act along with his intellect purify. God Who is the Destroyer of all evils, goes around the daughters of the Sun - directions. He pervades the kind hearts of the devotees and like a swift horse, manifests Himself to a noble soul.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३
(५३९) ओं अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः
२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१
सूरे न विशः । अपो वृणानः पवते कवीयान् व्रजं न
२र३१२ ३ १ २
पशुवर्धनाय मन्म ॥

कण्व ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

539. When the mental perceptions of the devotee, begin to compete with one another, as various movements

in a horse or as the people at Sun-rise commence to do their work, then controlling them and choosing to perform noble deeds only, acting like a mighty sage, he enters into the mental body, as a herdkeeper enters the enclosure of animals in order to make them grow physically. He goes in the search after God, with an iron determination.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २३
(५४०) ओ३म् इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह
२ ३ १ २ २ ३ २ ३ १२३ १ २र३ १२
इन्वन् मदाय । हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातिं वरिव-
३ २ ३ १२ ३ १ २
स्कृण्वन् वृजनस्य राजा ॥

मन्युर्वासिष्ठ ऋषिः । पवमान. सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

540 God Who is the Light of lights, Almighty and All-pervading purifies all. He the Source of peace teaches forbearance to the soul for the attainment of rapturous joy. He quells malignity and slays the wicked enemy especially in the form of miserliness. He the King of all powers, gives us prosperity.

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३
(५४१) ओ३म् अया पवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्व इन्दो
१ २ ३ १ २ ३ २३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २३१
सरसि प्र धन्व । ब्रध्नश्चिद्‌यस्य वातो न जूतिं पुरुमे-
२ ३ १ २३ १२
धाश्चित्तकवे नरं धात् ॥

कुत्सऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

541. O God, Thou Who makest our hearts full of true love, purify with this pure stream (of purity) these our lives and our vital energies for acquiring perfect knowledge and be seated in these our devout hearts, that are like beautiful tanks full of water. This soul keeps the senses under control and is mighty like the wind. It inbibes Thy power or

speed and being full of wisdom, for the attainment of emancipation realises Thee in the heart Who art our Leader.

(५४२) ओं महत् तत् सोमो महिषश्चकारापां यद् गर्भोऽवृणीत देवान् । अदधादिन्द्रे पवमान ओजोऽजनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ।

542. God performed that mighty deed when out of the womb of Primordial Matter, He created the Sun and other luminaries. He the Purifier, granted strength to the soul and produced the solar radiance.

पराशर ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

(५४३) ओ३म् असर्जि वक्वा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमा मनीषा । दश स्वसारो अधि सानो अव्ये मृजन्ति वह्निं सदनेष्वच्छ ॥

543. As a wise commander of the army is appointed in a battle, in the same way, in the Yajna of the practice of Yoga, the soul performing the japa (repetition) of the Holy name of God through meditation and concentration is appointed, which has consciousness directing the mind. With the speed of a swift chariot horse, a Yogi with a fixed mind and one mental effort, prepares this spiritual Yajna. Like ten sisters climbing the summit of noble emotion and moving forward, ten vital energies attain God and purify the soul.

कश्यप ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

(५४४) ओ३म् अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोम-

१ २ ३ २ ३१ २ ३ २ ३ १ २र ३ २
मच्छ । नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चा च विशन्त्युशती-
३ १ २
रुशन्तम् ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । पवमानः सोमो दवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

544. Hastening onward like the waves of waters, our holy hymns are coming forth to God, the Source of peace and bliss. They all glorify Him. To Him they go with lowly adoration, bowing before Him and longing to enter into Him, Who longs for the welfare of the devotees.

आवश्यक टिप्पणय:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५३३) १–(रभसानि वस्त्रा)–चंचलानि आवरणानि विघ्नान् वा

(५३४) १–(वारम् अव्यम्)–चैतन्याच्छादकं हिंसनीयम् अज्ञानान्ध-कारम्–वृञ्–वारणे चौ–अव–अत्र हिंसार्थमादाय हिंसनीयमन्ध-कारम्

२–अर्कैः–अर्चनीयशक्तिभिः अर्चधातोः कृदाधार्चिकलिभ्यः कः (उणा० ३।४०)

(५३५) १–कलशं–हृदय रूपं घटम

(५३६) इन्द्रः–इन्द्रियविजेता आत्मा इन्द्र आत्मेतिकाशिकायाम्

आयुधानि–शमदमत्यागवैराग्यादीनि शस्त्राणि

(५३७) १–वेनतिः–कान्तिकर्मा (निघ० २.६)

(५३८) १–दशस्वसारः–दश भगिन्यो ज्ञानकर्मेन्द्रियरूपाः

२–द्रोणम्–परदुःखं दृष्ट्वा द्रवणशीलं दयालुहृदयम

(५४०) १–वरिव इति धननाम (निघ० २.१०)

२–वृजनम इति बलनाम (निघ० २.६)

(५४१) १–मांश्वत्वे मनुधातोश्वरधातोश्च पृषोदरादित्वात् सिद्धिः ज्ञानपूर्णतयाम

२–(तकवे)–गतये मोक्षप्राप्तये तकतिर्गत्यर्थः (निघ० २.१४)

३–पुरुमेधाः–बहुप्रज्ञः–While Griffith is right in translating the word as "full of wisdom", Rev. Stevenson is entirely wrong in taking it as the Proper name of a sage.

(५४२) १–महिषः–महान् महिष इति महन्नाम (निघ० ३.३)

२–अपाम्–आपः प्रकृतिः यथाधोलिखितमन्त्रे स्पष्टम् आपो ह यद् बृहतीर्गर्भमायन् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ॥ (ऋ० १०।१२१।८)

षष्ठी दशतिः

Decade VI.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

(५४५) ओं पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्नवे ।

२३ १२ २ १ २ ३क २र

अप श्वानं श्नथिष्टन सखायो दीर्घजिह्व्यम् ॥

अन्धीगुश्यावाश्विर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

545. For produciug the juice (of devotion) which pleases God Who is the Conqueror of all and Who is to be meditated upon well, drive away the dog, my friends, drive ye the long tongued dog in the form of a greedy and jealous person and your own greedy and jealous mind

३ ३२ ३२३ ३ १ २ ३१ २

(५४६) ओ३म् अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।

१३ १ २ ३ १२३क २र३ १ २ ३२

पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद् रोदसी उभे ॥

नहुषो मानव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

546. This God is the Support or Nourisher of the world. He is Giver of all wealth, Adorable Lord and Creator of the universe. Purifying all, He the Lord of all the multitude, pervades all and looks upon the earth and heaven as an Omniscient Supreme Being.

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(५४७) ओं सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ॥

ययातिर्नाहुष ऋषिः । पवमानः सामो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

547. The juices (of devotion) which give joy to the souls, and which are full of sweetness and purifying, are flowing. May your rapturous joy go forth to the truthful enlightened persons.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(५४८) ओं सोमाः पवन्त इन्दवोऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।
३ २ ३ १ २ ३१२ ३क २र ३ १ २
मित्राः स्वाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः ॥

मनुर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

548. Men of quiet and peaceful nature
Of disposition like the moon
Go everywhere and purify
Even wicked persons soon.
Best knowers of True Path
Avoid jealousy and wrath
Sweet and friendly to all
All comrades do they call.
Pure lives they lead ennobling
God's glory always singing
They are sinless, spotless, pure
Of the path of duty sure.

Meditating well upon the Lord
They establish good concord
They know the path of happiness
And to achieve this, their powers harness.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(५४९) ओ३म् अभी नो वाजसातमं रयिमर्ष शतस्पृहम्
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्दो सहस्रभर्णसं तुविद्युम्नं विभासहम् ॥

अम्बरीषः ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

549. O God ! stream on us riches (spiritual as well as secular) that are givers of knowledge and strength, craved for by hundreds, supporters of thousands, most splendid, that surpass the light.

३ १ २ ३ १२ ३१ २र ३ १ २
(५५०) ओ३म् अभी नवन्ते अद्रुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।
३२उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वत्सं न पूर्व आयुनि जातं रिहन्ति मातरः ॥

रेभसूनू काश्यपौ ऋषी । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

550. (1) The guileless devotees sing praises to and bow before the soul's well beloved Friend God, as in the morning of its life, the mothers lick the new born calf.

(2) True devotees bear no malice to any one and approach all creatures with love, as they are loved by God.

१ २ ३ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(५५१) ओ३म् आ हर्यताय धृष्णवे धनुष्टन्वन्ति पौंस्यम् ।
३२उ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २र ३ १ २
शुक्रा वियन्त्यसुराय निर्णिजे विपामग्रे महीयुवः ॥

रेभसूनू काश्यपौ ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । बृहती छन्दः ।

551. Enlightned devotees longing for God, approach wise men for the growth of devotional feeling which gives them new life. When they come into contact with wise men

and are instructed by them, they make rapid progress towards the Realisation of the Supreme Being Who is to be desired by all and Who drives away all evils.

(५५२) ओं परि त्यं हर्यतं हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण ।
यो देवान् विश्वाँ इत् परि मदेन सह गच्छति ॥

अम्बरीष ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप छन्दः ।

552. Devotees worship that God Who is to be desired by all, Who is the Nourisher and Support of the world by driving away all evils. He on account of His own Bliss, goes to all enlightened persons, filling them also with that rapturous joy.

(५५३) ओं प्र सुन्वानायान्धसो मर्तो न वष्ट तद्वचः ।
अप श्वानमराधसं हता मखं न भृगवः ॥

प्रजापतिः ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

553. A man should not desire to hear bad or condemnatory words against devotional juice which is produced for pleasing God. O devotees! you should keep away a man of dog-like nature (greedy and jealous) who does not worship the Lord, as wise experienced persons keep away all selfish acts.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५४५) १-अन्धसः—आध्यातव्यस्य परमेश्वरस्य

२-श्वानम्—कुक्कुरमिव लोभिनमीर्ष्यायुतं च जनम्, तादृशं लोभेर्ष्यायुतं मनो वा ।

(546) This Mantra makes it quite clear that by

Soma in the Vedas is primarily meant God who is Source of peace and Creator of the world and yet Rev. Stevenson, Griffith and other western scholars translate it as "Liquor or Juice of a moon plant. Here is Rev. Stevenson's translation of the Mantra:—

"This wealth and prosperity confering purifying Soma, the Lord of all, the soul of the world, in the person of the sun, enlightens the heaven and the earth".

Griffith translates it as follows:—
"As Pushan, Fortune, Bhaga, Comes this Soma while they make him pure. He, Lord of all the multitude, hath looked upon the earth and heaven.
Can even a barbarian look upon the juice of moon-plant as the Lord of all, the soul of the world and enlightener of the heaven and the earth etc. as mentioned in this and hundreds of other mantras of the Vedes ? It is nothing but their bias not to accept that by Soma in such mantras Omnipresent, Omniscient and Omnipotent God, the Creator of the world is clearly meant.

(५४७) १–इन्द्राय-आत्मने "इन्द्रियमिन्द्रलिंगमिन्द्र दृष्टमिन्द्रसृष्टमिन्द्र जुष्टमिन्द्र दत्त मिति वा" (अष्टाध्यायायाम् ५।२।९३) इति व्याख्यायां काशिकाकारः इन्द्र आत्मा इति
२–मदाः-मद-हर्षे अथवा मदी-तृप्तियोगे ।

How wrong it is on the part of Rev. Stevenson to translate the word as "let the spiritous

liquor proceeding from them enter the Gods?

३–देवाः-सत्यसंहिता वै देवाः (ऐत० १।६) विद्वांसो हि देवाः (शत० ३।७।३।१०)

(५४८) १–गातुवित्तमाः-गातुर्गमनमिति निघण्टुः (२।१४) गमनं विदन्तीति गातुविदः अतिशयेन गातुविदो गातुवित्तमाः विवेकपुरस्सरगति शालिनो धर्मज्ञा इत्यर्थः।
अरेपसः–पापरहिताः।
३–स्वर्विदः–स्वः सुखस्वरूपं परमात्मानं विदन्ति-जानन्तीति ते।

(५४९) १–वाजसातमम् वाजः-ज्ञानम् वज-गतौ गतेस्त्रयोऽर्थाः ज्ञानं गमनं प्राप्तिश्च, वाज इति बलनाम (निघ० २।९) षणु-दाने
२–तुविद्युम्नम् तुवि-तुवीति बहुनाम (निघ० ३।१) द्युम्नं द्योततेर्यशोवा अन्नं वा (निरुक्त)।

(५५०) नवन्ते-१ णु-स्तुतौ, २ नवतिर्गत्यर्थः (निघ० २।१४)।

(५५१) १–(महीयुवः) मह-पूजायाम् मह्यते पूज्यत इति महिः परमात्मा यु-मिश्रणामिश्रणयोः युवन्ति मिश्रयन्ति स्वस्मिन् धारयन्तीति महीयुवो भक्ताः।
२–(विपाम्)-विप इति मेधाविनाम (निघ० ३।१५)।
३–हर्यताय)-हर्य-गति कान्त्योः कान्तिरिच्छा (पौंस्यम्) पौंस्यमिति बलनाम (निघ० २।९) धनुः धनुः गतिम् धन्वतिर्गतिकर्मा (निघ० २।१४) पौंस्यंधनुः-बलवतींम-प्रगतिमितियावत्।

(५५२) १–हरिम्-पापानां हर्तारं परमेश्वरम। २–बभ्रुम-भर्तारम् डुभ्रञ्-भरणे। ३–मदेन-मदी-तृप्तियोगे।

It is very wrong on the part of Rev. Stevenson to translate मदेन as intoxicating liquor. It is a pity that many of these Western scholars are not able to grasp the spiritual significance of the words used in the Vedas, owing to their pre-conceived notions.

(५५३) १–भृगवः-भ्रस्ज-पाके परिपक्वविज्ञानास्तपस्विनः ।
२–मखम्-मख इति यज्ञनाम। (निघ० ३।१७) अत्र सकल-यज्ञादि कार्यजातमभिप्रेयते ।

सप्तमी दशतिः

Decade VII.

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२१
(५५४) ओ३म् अभिप्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यह्वो
३ २ ३ १२ १ ३२ ३२३ ३ २३ १ २
अधि येषु वर्धते । आ बृहतो बृहन्नधि रथं विश्वञ्चमरुहद्
३२
विचक्षणः ॥

कविर्भार्गव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

554. A devotee who is fond of spiritual food in the form of true devotion, takes dear names of the Lord, over which the great and graciously minded he grows. After wards, being wise, he mounts on the mighty God's car, (so to speak,) which pervades on all sides. He attains emancipation. [Mounting on the Mighty God's Car is to be taken figuratively meaning realising the presence of the Almighty.]

३ १ २ २ १ २३ २ ३ १ २ ३ २
(५५५) ओ३म् अचोदसो नो धन्वन्त्विन्दवः प्र स्वानासो बृहद्
३२३ १२ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
देवेषु हरयः । वि चिदश्नाना इषयो अरातयोऽर्यो नः
३ १ २ ३ १ २
सन्तु सनिषन्तु नो धियः ॥

कविर्भार्गव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

555. May the devotees of God Who are enlightened, leading good lives and removing all sins from us, lead us to those places where great scholars dwell. May those who

desire to take this spiritual food (of devotion) take it. May our enemies-evil tendencies and persons etc. never prosper. May we always have good intellects.

(५५६) ओ३म् एष प्र कोशे मधुमाँ अचिक्रददिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टमः । अभ्यृ३तस्य सुदुघा घृतश्चुतो वाश्रा अर्षन्ति पयसा च धेनवः ॥

कविर्भार्गव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

556. This God Who is full of sweetness, love and bliss, gives us instruction, being present in our hearts. The thunderbolt of God in the form of true wisdom is most beauteous of the beauteous and most brilliant among brilliant objects. As at our Yajna, the graceful, butter yielding milchcows let down the milk, so the words of truth which fill us with splendour come out and feed all people. God reveals His un-decaying and sweet elixir of divine joy.

(५५७) ओं प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरम् । मर्य इव युवतिभिः समर्षति सोमः कलशे शतयामना पथा ॥

सिकता निवावरी ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

557. The devout soul starts forth for God's abode-emancipation and slights not as a friend, the words (in the form of the Vedas) of her friend. Being of peaceful nature, she enjoys the bliss of God, treading upon the hundred fold path of Yoga, like a young man enjoying the company of his mother, sister, wife and other female relations.

३२ ३१ २ ३ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २ ३
(५५८) ओं धर्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनु-
२ ३ १ २ १ २ ३२उ ३ १ २र३
माद्यो नृभिः। हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा
१ २ ३ २
पाजांसि कृणुषे नदीष्वा ॥

कविर्भार्गव ऋषिः। पवमानः सोमो देवता। जगती छन्दः।

558. God Who is the Sustainer of the heavens, Worthy to be adored by men, All Bliss, Almighty, Giver of joy to the enlightened, Destroyer of sin and misery, purifies all. When Creating the world, like elecricity, He pervades all the powers of the Primordial Matter. Without any exertion on His part because He is Omnipotent. He is Giver of power to all.

१ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३
(५५९) ओं वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नां प्रतरी-
१ २र ३ १ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३
तोषसां दिवः। प्राणा सिन्धूनां कलशाँ अचिक्रददिन्द्रस्य
१ २ ३ १ २ ३ १ २
हार्दिमाविशन्मनीषिभिः ॥

सिकता निवावरी ऋषिः। पवमानः सोमो देवता। जगती छन्दः।

559. God is the Showerer of peace over the wise. He is far-seeing, Lord of the hymns and Source of bliss. He is the maker of days, mornings and of heavens. He is the Creator of atoms and other subtle substances. He enters the heart of a true devotee. (A devotee realises God's presence in his heart.) Omniscient and Omnipotent Supreme Being gives instruction to Karma Yogis and purfies them.

१ २ ३२ ३१ २ ३ २ ३ १ २ ३१
(५६०) ओं त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रिरे सत्यामाशिरं परमे
२ ३ २३ १ २र ३ २ ३ १२
व्योमनि। चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि

३ २३१ २र
चक्रे यद्दतैरवर्धत ॥

रेणुर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

560. For this soul, seven senses or seven Pranas in the highest region in body which protects all organs very well i.e. the brain bring true knowledge in three ways, knower, the object known and knowledge as milch kine give milk. When the purified soul waxes in strength, through the study of the Vedas, the observance of the vow of truth and the holy rites-Yajnas), it makes beautiful the four stages of life in the form of Brahma Charya (continence) Grihastha (household life) Banaprastha (ascetic life) and Sanyas or the life of renuciation.

१ २ ३ १२३ १ २ ३ १ २र ३
(५६१) ओ३म् इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवापमीवा भवतु
१ २ ३२ २ ३ १२ ३ २ ३ १ २
रक्षसा सह । मा ते रसस्य मत्सत द्वयाविनो द्रविण-
३१ ३ १ २
स्वन्त इह सन्त्विन्दवः ॥

वेनो भार्गव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

561. O Spiritual juice (of wisdom and devotion) thou hast been prepared carefully for the soul. Let diseases stay afar together with the fiends of lust, anger, ignorance, greed, pride and jealousy. Those who are double-tongued or crooked, cannot take delight of drinking thee. Let those who are of calm nature like the rays of the moon, be full of strength and the wealth of wisdom.

१ २ ३ १ २ ३२उ ३ २ ३ १२ ३ २
(५६२) ओ३म् असावि सोमो अरुष वृषो हरी राजेव दस्मो
३ १ २र ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
अभि गा अचिक्रदत् । पुनानो वारमत्येष्यव्ययं श्येनो

२र ३१२ ३ १ २
न योनिं घृतवन्तमासदत् ॥

वसुर्भारद्वाज ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

562. God Who is the Light of lights, Who is Showerer of peace, Destroyer of sins, to be seen like a King has been manifested within and He is giving instructions to His subjects. He purifies the firm preson whom He chooses on account of his noble virtues and dwells within his loving heart as a hawk enters its nest.

२ ३२उ ३ १२ ३ २ ३ १ २ ३ २३ २उ
(५६३) ओं प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दवो ऽसिष्यदन्त गाव आ
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २३ १२
न धेनवः । बर्हिषदो वचनावन्त ऊधभिः परिस्रुतमुस्रिया
३ १ २
निर्णिजं धिरे ॥

वत्सप्रिर्भालन्द ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

263. Devotees enjoying sweet juice (of devotion) go to God, as cows yield their milk to their calves or sweet words satisfy the persons concerned. Sitting in the Prayer hall, raising their voices in praise of the Deity, dispelling dankness like the rays of the sun, they hold God Who is absolutely True and Who purifies and nourishes all, with in their hearts with spiritual juice.

३२३क २र ३ १२ ३ १ २ ३ २३क
(५६४) ओ३म् अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुं रिहन्ति मध्वा
२र १ २ ३ २३१२ ३१२ ३ २
भ्यञ्जते । सिन्धोरुच्छ्वासे पतयन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः
३ २ ३ १ २
पशुमप्सु गृभ्णते ॥

गृत्समद ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

564. Devotees of God Who is Source of light go to Him. They realise Him, realise Him within and without Who is the Creator of the world. They attain Him with love. They lick Him (so to speak). Wise men are devoted to God Who dwells within the souls and Who showers His Blessings upon the righteous. He being Omniscient, sees all. The wise meditate upon Him, Who is the Ocean of all virtues.

३ १ २ ३ १ २ ३१ २र ३ १ २
(५६५) ओं पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि
३ १ २ १२ ३२उ ३१ २ ३ २ ३ १
विश्वतः । अतप्ततनूर्नं तदामो अश्नुते श्रृतास इद्
२र ३ १ २र
वहन्तः सं तदाशत ॥

पवित्र ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । जगती छन्दः ।

Metrical Translation :—

565. Thy Divine splendour O Lord,
Is spread everywhere.
Thou art All-pervading
And so by Thee men swear.
But those who are not burnt
In the pure fire of penance
Can never see Thy splendour
Though it is vast and immense.
Only they who kindle fire of penance
Enjoy Thy Bliss and attain true deliverance.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५५४) १–(चनोहितः) - भक्तिरूपान्न प्रियः चन इत्यन्ननाम निघ० ४।३)
२–यह्वः - यह्व इति महन्नाम निघ० ३।३)
३–सूर्यस्य - सरति सर्वत्रेति सूर्यः- सर्व व्यापकः परमेश्वरस्तस्य सर्वप्रकाशकस्य वा ।

(५५५) १–अचोदसः - न चोदः चोदना येषां ते - स्वतन्त्राः परमात्मनिरताः।

२–बृहद्दिवेषु - बृहन्तः - देवाः - भक्ता येषु स्थानेषु तेषु।

(५५६) १–(कोशे) - हृदयरूपे कोशे धेनुरितिवाङ्नाम निघ० १।११

२–घृतश्चुतः - घृ - क्षरणदीप्त्योः घृतं च्यावयन्तीति ताः।

(५५७) १–(कलशे)- कलाः शेरतेऽस्मिन्निति कलशः परमात्मा ताश्च षोडश प्रश्नोपनिषदि प्रतिपादिता यथा "स प्राणमसृजत, प्राणाच्छ्द्धां खं वायुर्ज्योतिरापः पृथिवीन्द्रियं मनः अन्नमन्नाद्वीर्यं तपोमन्त्राः कर्मलोका लोकेषु च नाम च (प्रश्न ६) अथवा पंच प्राणाः दशेन्द्रियाणि मनश्चेति षोडश एषां निर्माता परमात्मा धारकश्च जीवात्मा।

(५५८) १–(अत्यः) - विद्यु त् अत् - सातत्यगमने।

२–नदीषु - नद् - अव्यक्त शब्दे अव्यक्तस्य - प्रकृतेः शक्तिषु।

३–पाजा - बलानि पाज इति बलनाम (निघ० २।६)

(५६०) (सप्त) - सप्तेन्द्रियाणि पंचज्ञानेन्द्रियाणि मनोबुद्धिसहितानि त्रिः - ज्ञाता, ज्ञेयं, ज्ञानं चेति त्रिधा (चत्वारि भुवनानि) चतुर आश्रमान् ब्रह्मचर्य गृहस्थवानप्रस्थ सन्यासं रूपान् भवन्ति जना उन्नता एभिरिति भुवनानि आश्रमाः।

(५६१) १–(ह्वाविनः) - कुटिलाः

२–(द्रविणस्वन्तः) द्रविणमिति बलनाम (निघ० २।६) द्रविणमिति धननाम निघ० २।१०) अत्र विद्याधनसम्पन्ना अभिप्रेयन्ते 'विद्याधनं सर्वधनप्रधानम्' इति सुप्रसिद्ध यथार्थवचः।

(५६२) (अरुषः) आरोचमानः (सोमः)–सर्वोत्पादकः परमेश्वर सूते सर्वं जगदिति सोमः - षूङ् - प्राणिगर्भविमोचने अथवा पृ प्रसवैश्वर्ययोः (वृषा)- सुखशान्ति वर्षकः (दस्मः) - दर्शनीयः (घृतवन्तं योनिम्)- घृ क्षरणदीप्त्योः स्नेहयुक्त गृहं हृदयरूपम्।

(५६३) १–(इन्दवः) - भक्ताः इन्धी दीप्तौ अथवा उन्दी क्लेदने इति-धातुभ्यां निष्पन्नः शब्दः ।

२–बर्हिषदः - भक्तियज्ञमण्डपस्थिताः

३–उस्रियाः - अज्ञाननिवारकज्ञानरश्मिसम्पन्ना उस्रा इति रश्मिनाम निघ० १।५ ।

(565) The austerity or penance (Tapas) is three fold as stated in the Bhagvaad Gita Chap. 17.

देवद्विज गुरु प्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ।
ब्रह्मचर्यमहिंसा च, शारीरं तप उच्यते ॥ १४ ॥
अनुद्वेगकरं वाक्यं, सत्यं प्रियहितं च यत् ।
स्वाध्यायाभ्यसनं चैव, वाङ्मयं तप उच्यते ॥ १५ ॥
मनः प्रसादः सौम्यत्वं, मौनमात्मविनिग्रहः ।
भावसंशुद्धिरित्येतत् तपो मानसमुच्यते ॥ १६ ॥

Reverence for the devas-the seers, the teachers and the sages, straight forwardness, harmlessness, physical cleanliness and sexual purity; these are the virtues whose practice is called austerity of the body.

To speak without ever causing pain to another, to be truthful, to say always what is kind and beneficial, and to study the scriptures regularly, this practice is called austerity of speech. The practice of cheerfulness, sympathy, meditation upon the Atman, withdrawal of the mind from sense objects and integrity of motive, is called austerity of the mind.

(Bhagavad Gita Translated by Christopher Isharwood P. 118).

अष्टमी दशतिः

Decade VIII

१ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
(५६६) ओ३म् इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
श्रुष्टे जातास इन्दवः स्वर्विदः ॥

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

566. May these true sons of God who are destroyers of sin and misery, givers of calmness like the rays of the moon, knowers of God as the Source of true happiness attain the Supreme Being who is Showerer of peace and bliss. These true Yogis are born for the attainment of abiding happiness.

१ २ ३ १२ ३१ २ ३ १ २
(५६७) ओं प्र धन्वा सोम जागृविरिन्द्रायेन्दो परिस्रव ।
३ २ ३ ३१ २ ३ १ २
द्युमन्तं शुष्ममा भर स्वर्विदम् ॥

चक्षुर्मानव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

567. O devotee of Peaceful nature, being vigilant, go constantly towards God, flow towards Him (so to say). Bring hither splendid strength that finds the light of God.

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
(५६८) ओं सखाय आ नि षीदत पुनानाय प्र गायत ।
२ ३ २ ३ १ २र ३ २
शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये ॥

पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

568. O friends, take your seats here
And sing glory of the Lord.
Sing Songs in the praise of Him
Who is all-purifying God.
Please Him with your noble deeds
As you please your child.
Always pray that God Almighty
May you rightly guide.
It is thus that you will shine
and your character will be fine.

१ २ ३ १ २ ३ २३१ २
(५६९) ओं तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत ।
२ ३ २ ३ १ २ ३१२
शिशुं न हव्यैः स्वदयन्त गूर्तिभिः ॥

पर्वतनारदौ काण्वावृषी । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

569. O friends, if you desire bliss
Sing God's glory and never Him miss.
As you please your child
By giving delicious sweets
So please Him with noble deeds
If you want Him to guide.

३ १ २र३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
(५७०) ओं प्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् ।
२ ३ १ २ ३ १ २३१२ ३ २
विश्वा परि प्रिया भुवदध द्विता ॥

त्रितआप्त्य ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

570. He the praise-worthy God is the Life of the mighty powers and He inspires the thought of attaining true knowledge, pervading all dear objects in two forms i.e. individual and universal, gross and subtle, subject and object etc.

१र ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २
(५७१) ओं पवस्व देवीतय इन्दो धाराभिरोजसा ।
२ ३ २ ३ १ २
आ कलशं मधुमांत्सोम नः सदः ॥

मनुर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

571. O God; purify us for the acquisition of knowledge and for the strength of the senses by the streams of devotion and Thy Divine Power. Thou who art sweet O God, be always seated in our hearts. May we realise Thy presence within us at every time.

१ २ ३ २ ३२उ ३ २ ३ १ २
(५७२) ओं सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यं वारं वि धावति ।
१२ ३ १ २र ३ १ २
अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत् ॥

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

572. God Who purifies all, dispels the cover of darkness of the devotee by the waves of His bliss. He gives true knowledge in the form of the Vedas and His Holy name Om is uttered in the beginning of every mantra.

१ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(५७३) ओं प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उच्यते ।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
भृतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते ॥

द्वित आप्त्य ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

573. The speech is uttered for God Who purifies all, who is Omniscient andCreator of the world, loving us intensely. Fill me with Wisdom O God, giving it like wages to a servant.

१ २ ३ १२ ३ १ २
(५७४) ओं गोमन्न इन्दो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धनिव ।
१ २ ३ १२ २ ३ १ २
शुचिं च वर्णमधि गोषु धारय ॥

पर्वतनारदौ काण्वावृषी । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

O 574. O Omnipotent God, Giving us calmness like the moon ! being manifested within, lead us towards the wealth consisting of the rays of knowledge and strength of the senses. Grant our organs lustrous beauty.

३ १ २ ३ १ २ ३१ २र
(५७५) ओ३म् अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २
गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ॥

575. O God, Our Voices praise Thee Who art giver of

wealth (internal and external) to us. With those our Voices, we proclaim Thy glory in all directions.

१ २ ३२उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(५७६) ओं पवते हर्यतो हरिरति ह्वरांसि रंह्या ।
३क२र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अभ्यर्ष स्तोतृभ्यो वीरवद्‌ यशः ॥

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

576. God Who is to be desired and approached by all and Who is Destroyer of all sins and misery, purifies with the speed of knowledge, all crookedness found in His devotees. Stream forth heroic fame upon Thy worshippes O God.

२ ३ १ २ ३ २३ १ २ ३ १ २
(५७७) ओं परि कोशं मधुश्चुतं सोमः पुनानो अर्षति ।
३२उ ३ १ २ ३ १ २
अभि वाणीर्ऋषीणां सप्तानूषत ॥

द्वितआदय ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

577. God pervades the Ananda maya Kosha or the Sheath of Bliss, purifying all. Seven flows of Knowledge proceeding from Seven Pranas and the hymns of the Vedas divided principally in seven meters, all praise Him.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५६६) १– हरयः - पाप तापहरणशीला योगिनः हरय इति मनुष्य नामसु निघ० २।३)

२– स्वावदः - स्वः - सुखस्वरूपः परमात्मा वें विदन्तीति स्वर्विदः

३–श्रुष्टे - श्रुष्टये - सुखाय श्रुष्टीतिसुखनाम ।

(५६७) १–धन्वतिर्गतिकर्मा (निघ० २।१४)

२–शुष्ममिति बलनाम (निघ० २।९)

Rev. Stevenson betrays his utter ignorance or prejudice

by translating the last Portion of the Mantra as "bring the sparkling, heaven-conducting, invigorating liquor). Griffith is comparatively better in translating it as "Bring hither splendid strength that finds the light of heaven." We have therefore adopted it with slight change.

(५६८) १–पुनानः- He who purifies all.

२–यज्ञः-यज्ञो वैश्रेष्ठतमं कर्म (शत० १।७।१।५) यज्ञो हि श्रेष्ठतमं कर्म (तैत्ति० ३।२।१।४) The word 'Yajna' is derived from the root Yaja which means,

देवपूजा, संगति करण, दान i. e. Respect for the wise, unity and charity.

(५६९) १–गूर्तिभिः – गुरी उद्यमने उद्यमयुक्तै कार्यैरित्यर्थः

२–हव्यः - हु दानादनयोः आदाने चेत्येके

(५७०) १– शिशुः - शिशुः कस्मात् - शंसनीयो भवतीतियास्काचार्यो निरुक्ते १०।४

२ - ऋतस्य दीधितिम् ऋतमिति सत्यनाम (निघ० ३।१०) दीधितिम् - रश्मिम् दीधितय इतिरश्मिनाम (निघण्टौ १।५)

(५७१) १ - देव वीतये - ज्ञानादि दिव्यगुणानां प्राप्तये वी-गतिव्याप्ति प्रजन कान्त्यसन खादनेषु अत्रः गत्यर्थेषु प्राप्ति ग्रहणम् ।

२ - कलशम् - हृदयरूपम् ।

(५७२) १ - अव्यं वारम् - अवधातोरनेकार्थेष्वत्र हिंसार्थस्य ग्रहणम हिंसनीयो नाशनीयः, वारः वृञ् -वारणे आवरणम् अन्धकाररूपम् ।

(५७३) १ - वेधसे वेधा इति मेधाविनाम निघ० ३।१५

२ - सोमाय - सूते जगदितिसोमः सर्वोत्पादकः परमेश्वरः

३ – जुजोषते - जुषी - प्रीतिसेवनयोः

(५७४) १ – सुदक्ष - दक्ष इति बलनाम (निघ० २।६)

उत्तम बल युक्त - सर्वशक्तिमन्नित्यर्थः

२ – गोमत् गाव इति रश्मि नाम निघ० १।५) अत्र ज्ञानरश्मि युक्तम् ऐश्वर्यम् ।

३ – अश्ववत् - वीर्यं वा अश्वः (शत० २।१।४।२३) वीर्ययुक्तम् 'इन्द्रियाणि हयानाहुः' १।३४ इति कठोपनिषद् वचनानुसारम् इन्द्रियाणि अश्वतुल्यानि अतः अश्ववत् - वीर्यवदिन्द्रियुक्तम्
४ – गोषु - वागादीन्द्रियेषु ।

(५७५) १ - अनूषत - नु - स्तुतौ
२ - वर्णम् - वर्णनीयं यशः स्वरूपं वा

(५७६) १- (हर्यत.)-हर्य गतिप्रेप्सयोः सर्वैः काम्यः प्राप्तव्यश्च परमेश्वरः
२ - ह् वरांसि ह् वृ - कौटिल्ये कौटिल्यानि ।

(५७७) सप्त ऋषीणाम् - प्राणानाम् - प्राणा ऋषयः (शत० ७।२।३।५) प्राणा उ वा ऋषयः (शत ८।४।१।५) प्राणापानव्यानोदानसमान देवदत्त धनंजयाख्यानां सप्त प्राणानाम् अथवा सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे (यजु० ४४।५५) इत्यनुसारं पंचज्ञानेन्द्रिय-मनोबुद्धीनामत्र ग्रहणं कार्यम् ।

नवमी दशतिः

Decade-IX

१२ ३ १ २   १ २   ३ १ २ ३   १२
(५७८) ओं पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः।
१ २ ३ १२ ३   १२
महि द्यु क्षतमो मदः ।

गौरिवीतिः शाक्तव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । ककुप् छन्दः ।

578. O God, Thou Who art exceedingly rich in sweetness (love) for the soul and Most inspiring. Purify us. Thou art Great Source of abiding joy, Most Bright and spiritually intoxicating. Thy celestial juice (of devotion) is gladdening.

३२ ३ २ ३२उ २ १२ ३ १ २
(५७९) ओ३म् अभि द्युम्नं बृहद् यश इषस्पते दीदिहि देव
३२ १ २र ३१ २
देवयुम् । वि कोशं मध्यमं युव ॥

अर्ध्वंसप्ता आङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सामो देवता । ककुप् छन्दः ।

579. Lord of knowledge, make high and splendid glory (of wisdom,) shine hitherward, on Thy devotee Who desires Thee. Unite the middle sheath of mind with Thee.

१ २ ३ १ २ ३ २ १ २र३ १२ ३
(५८०) ओ३म् आ सोता परि षिञ्चताश्वं न स्तोममप्तुरं रज-
१२ ३ १२३ १ २
स्तुरम् । वनप्रक्षमुदप्रुतम॥

ऋजिश्वाभारद्वाज ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । ककुप् छन्दः ।

580. O devotees ! Realise within and pour into the heart again and again the delightful elixier of God Who is Dispeller of inner darkness like the Sun (of the external). Who prompts us to perform noble deeds, Who is Praise-worthy, Who gives us rays of knowledge and Who comes out (is Manifested with in) with the water of Shraddha or genuine faith based on truth and Who directs the world.

३ २३ १ २ ३ १२ ३१ २ ३१ ३१२
(५८१) ओ३म् एतमु त्यं मदच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवोदुहम् ।
२ ३ १२ ३ १ २
विश्वा वसूनि बिभ्रतम् ॥

कृतयशा आङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । ककुप् छन्दः ।

581. O devotees ! Glorify God Who in full of Bliss, Who is the Upholder of thousands of objects Who is Almighty, Who is distiller of rapturous joy and Who is the Possessor of all kinds of wealth.

१ २ ३ १ २र३ २ ३ १ २ ३ १ २र
(५८२) ओं स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इडानाम् ।

२ ३ १ २ ३ २
सोमो यः सुक्षितीनाम् ॥

ऋणंचयो राजर्षिः पवमानः सोमो देवता । छन्दः ।

582. God Who is the bringer to us of material as well as spiritual wealth (of Wisdom, Peace and Bliss) Who is the bringer of the most excellent Vedic Speech and Who being the Source of Peace is the bringer of good men to us, creates this world.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(५८३) ओं त्वं ह्य३ङ्ग दैव्यं पवमान जनिमानि द्युमत्तमः ।
३ १ २ ३ १२
अमृतत्वाय घोषयन् ॥

शक्तिर्वसिष्ठ ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । मध्यागायत्री छन्दः ।

583. O Dear God, Purifier of all! Thou endowed with the brightest splendour, proclaimest immortality or emancipation for the divine people (full of knowledge, true devotion and doing noble deeds). Thou also preachest the assumption of several births, for the attainment of salvation.

३१ २र ३ २ ३ १ २
(५८४) ओ३म् एष स्य धारया सुतो ऽव्या वारेभिः पवते
३ १ २ १ २ ३ २३ १ २
मदिन्तमः । क्रीडन्नूर्मिरपामिव ॥

उरुराङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । ककुप् छन्दः ।

584. This spiritual juice (of devotion) which is best rapture-giving effused flows in a stream and purifies all being prepared by Chosen devotees for their protection from sins and misery. It is sporting as it were, like the waves of the sea.

२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २र ३
(५८५) ओं य उस्रिया अपि या अन्तरश्मनि निर्गा अकृन्त-

१२ ३ २ ३१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
दोजसा । अभि व्रजं तत्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा
२ ३ १ ३ १ २ ३ १ २
रुज । ओ३म् वर्मीव धृष्णवा रुज ॥

ऋजिश्वा भरद्वाज ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । ककुप् छन्दः ।

585. The rays of the light that are born of the devotion to God and those that are within the Omnipresent Lord, they with their might rend asunder snares of the world. Therefore O devotee, thou controllest the group belonging to the senses of perception and the senses of action. O brave devotee, burst this snare of the world like one in mail, burst it O brave devotee, like one in mail, depending upon God.

आवश्यक टिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५७८) (द्युत्तमः) - दीप्तिमत्तमः ।

(५७९) (मध्यमं कोशम्) - अन्तः करणरूपम् ।

(५८०) १ - अश्वं न सूर्यमिव असौ वा आदित्योऽश्वः तै० ३।६।२३।२
असौ वा आदित्यः एष (शुक्ल) अश्वः । (शत० ७।३।२।१०)
२ - अप्तुरम् अप्न इति कर्मनाम (निघ० २।१) सत्कमणां प्रेरकम्
३ - वनप्रक्षम् - वनमिति रश्मिनाम अत्र ज्ञानरश्मि ग्रहणम् ज्ञान रश्मिप्रापकम् ।
४ - उदप्रुतम् - श्रद्धोदकेनोद्गमनं यस्य तम् ।

(५८१) १ - सहस्रं पदार्थान् धारयतीति सहस्रधास्तम्

(५८२) १ - (वसूनाम्) भौतिकैश्वर्याणाम् ,
२ - (रायाम्)- आध्यात्मिकधनानां ज्ञान शान्त्यानन्दरूपाणाम् ,
३ - (इडानाम्) - इडेतिवाङ्नाम (निघ० १।११) ।
४ - (सुक्षितीनाम्) श्रेष्ठमनुष्याणाम् क्षितयइतिमनुष्यनाम निघ० २।३) ।

(५८४) (अन्या वारैः) – वारैः वृतैर्भक्तैः पापसन्तापेभ्यो रक्षार्थम्। वरणं चेश्वरद्वारा तेषां सत्याहिंसान्यायदयाभक्त्यादि गुणातिशय कारणात्। "यमेवैष वृणुते तेन लभ्यस्तस्यैष आत्माविवृणुते तनूं स्वाम्" ॥ इति कठोपनिषदि १।२।२२

(५८५) १ - (उस्त्रियाः)-उस्रा इति रश्मिनाम तत्सम्बन्धिन्यः (निघ० १।५)
२ - अश्मनि – अशूङ् व्याप्तौ व्यापके परमात्मनि
३ – (गव्यम्) – गोरितिरश्मिनाम ज्ञानेन्द्रियसम्बन्धिनम (अश्व्यम्) कर्मेन्द्रिय सम्बन्धिनम।

अथ आरण्यकं काण्डम् षष्ठोऽध्यायः

Part II BOOK I CHAPTER VI

प्रथमा दशतिः

Decade I

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १२
(५८६) ओ३म इन्द्र ज्येष्ठं न आ भर ओजिष्ठं पुपुरि श्रवः।
१ २र ३ १२३ १ र २र
यद् दिधृक्षेम वज्रहस्त रोदसी उभे सुशिप्र पप्राः ॥

शयुर्बार्हस्पत्य ऋषिः। इन्द्रो देवता। बृहती छन्दः।

586. O Lord! give us the reputation which is the best, which is full of strength and fulfiller of all our noble desires and also provide us with food in the form of true wisdom. O God, upholding the thunder-bolt of justice in in Thy Hands and quick in help of Thy devotees; We may get victorious in the world over internal enemies in the form of anger, lust, vanity, jealousy, greed etc and external foes of unrighteous nature.

१ २ २ ३ १ २ ३ १ २उ ३२उ २ १ २३
(५८७) ओ३म इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधिक्षमा विश्वरूपं
१२ १ २ ३ २ ३ १२ ३ २उ ३
यदस्य। ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद् राध

१२ ३ २
उपस्तुतं चिदर्वाक् ॥

वासिष्ठो मैत्रावरुणिः । इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

587. God is the Lord of those who move and of those who do not move. He is the Lord of all men who live on earth and of all the objects of various forms He the Omnipresent God gives wealth of all kind to the charitably disposed devotees May He prompt us to acquire wealth and Wisdom.

२ ३२ ३ २ ३ १२ ३२उ ३ २३क २र
(५८८) ओं यस्येदमा रजोयुजस्तुजे जने वनं स्वः ।

१ २ ३ १ २ ३२
इन्द्रस्य रन्त्यं बृहत् ॥

वामदेव ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः

588. The beauty of God is very great Who is full of Light, is the Director of the universe and Whose wealth in a charitably disposed person is source of happiness and therefore most acceptable.

१ २ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २र३१ २र ३१
(५८९) ओं उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं

२ १ २ ३२ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
श्रथाय । अथादित्य व्रते वयं तवानागसो अदितये

स्याम ॥

शुनःशेप ऋषिः । वरुणो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

589 O God, Dispeller of all darkness, cast asunder from us all fetters of higher kind belonging to mind, of middle nature (regarding progeny, wealth and reputation) and of lower nature, belonging to sexual impulses etc so that O Imperishable Supreme Being, being thus free and sinless, may we be fit for attaining immortality and emancipation.

१ २ ३१ २र ३ १२ ३१र २र ३
(५९०) ओं त्वया वयं पवमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम
१२ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
शश्वत् । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः
३ २ ३२
पृथिवी उत द्यौः ॥

कुत्स आङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

590. O Purifier God, With Thy help, let us always gather noble virtues and perform good deeds in this battle of righteousness and unrighteousness. May noble teachers and preachers of friendly disposition, dispellers of darkness, mothers of inviolable nature, greatmen who are oceans of virtues, women who have forbearance and forgiveness like the earth and great Brahma Charis Who are brilliant like the Sun, guide us in the attainment of Wisdom, peace and bliss.

३१ २र ३२उ ३ २
(५९१) ओ३म् इमं वृषणं कृणुतैकमिन्माम् ॥

वामदेव ऋषिः । विश्वेदेवा देवता । एकपात् जगती छन्दः ।

591. O Wise men! make me mighty and showerer of peace and happiness by your noble teachings.

२ ३ १ २३ १ २३ १२ ३ १ २
(५९२) ओं स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः ।
३ १ २र
वरिवोवित् परिस्रव ॥

अमहीयुराङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

592. May God Who is the giver of wealth (secular as well as spiritual in the form of wisdom, peace and bliss) be manifest in our hearts for the welfare of the soul which is of charitable disposition and engaged in the performance of devotional acts, is the remover of obstacles and also for the benefit of all performers of inner and outer Yajnas

३ १ २र ३२उ ३ २ ३ १ २
(५९३) ओ३म् एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम्।
१ २
सिषासन्तो वनामहे ॥

अमहीयुराङ्गिरस ऋषिः। पवमानः सोमो देवता। गायत्री छन्दः।

593. May God Who is the Lord of the world, help us in the acquirement of all kinds of secular and spiritual wealth. We desire to acquire wealth in order to distribute it among the needy and to share it with all.

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १२ ३१ २ ३१२
(५९४) ओ३म् अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं देवेभ्यो अमृत-
३ १ २ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ ३२उ ३ १ २
स्यनाम। यो मा ददाति स इदेवमावदहमन्नमन्न-
३ १ २
मदन्तमद्मि ॥

आत्मा ऋषिः। अन्न देवता। त्रिष्टुप् छन्दः।

594. God says about Himself: I am Eternal, existing before the creation of this real world, existing before the Sun, Moon, stars and other luminaries. I am Immortal. Only he who surrenders Himself to me can give instructions about me. I am to be kept in heart by every one, as I am the nourisher like the food. It is I who dissolve all creatures and eaters of food at the end, He who preaches my Divine knowledge to others, is the benefactor of humanity.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५८६) १–(पुपुरि) - सर्वथा मनोरथपूरकम्।
२–सुशिप्र - सुक्षिप्र अविलंबं दीनरक्षानिपुण।
३–श्रवः - श्रूयत इति श्रवः यशोवाऽन्नंवा निरुक्ते ४।४।

(५८८) (रजो युजः) - लोका रजांस्युच्यन्ते निरुक्ते ४।३।३६)
वनं स्वः – सेवनीयं धनम् वन - संभक्तौ

(५८९) १– (अदितये) - दो अवखण्डने अदितिः - अविनाशः मोक्ष इत्यर्थस्तस्मै ।

(५९०) १ - भरे - संग्रामे भरे इति संग्रामनाम शुभाशुभवृत्तिसंग्रामे ।
२ - अदितिरखण्डिता देवमाता निरु० ४।४ दो - अवखण्डने ।
३ - सिन्धुः – गुणसिन्धुर्महापुरुषगणः ।
४ - पृथिवी – पृथिवी वत्क्षमासहनशीला स्त्री ।
५ - द्यौः – सूर्यवत् तेजस्वी आदित्यब्रह्मचारिवर्गः

(५९१) १ – वरिव इति धननाम (निघ० २।१०)
२ – वरुणाय – विघ्ननिवारकायात्मने ।
३ – मरुद्भ्यः – मरुत इति ऋत्विङ्नाम (निघ० ३।१८)

(५९३) १ – (अर्यः) - ईश्वरः अर्य इति ईश्वरनाम (निघ० २।२२) अर्यः स्वामिवैश्ययोरित्यष्टाध्याय्याम् ३।१।१०३
२ – द्युम्नमिति धन नाम निघ० २।१०)
३ – सिषासन्तः – षण् – संभक्तौ संभजितुं कामयमानाः

(५९४) १ – ऋतस्य - ऋतमिति सत्यनाम । निघ० ३।१० सत्यस्य
२ – अन्नम् - प्राणभूतम् अन्नं वै प्राणिनां प्राणाः

द्वितीया दशतिः

Decade II.

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
(५९५) ओं त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च ।
१ २ ३ २ ३ १ २
परुष्णीषु रुशत् पयः ॥

श्रुतकक्ष ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

595. O Soul! It is thou that preservest splendour and power in the nerves like Pingala, Ida and Sushumna as the sun which has its splendour in the nights (through the rays of the moon) at dawn and in day time.

१ २ ३२३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(५९६) ओ३म् अरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा मिमेति भुवनेषु
३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वाजयुः । मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः
३ २ ३ २ ३ १ २
पितरो गर्भमादधुः ॥

पवित्र ऋषिः । पवमानः । सोमो देवता । जगती छन्दः ।

596. God is manifest and realised in the heart at dawn, as Yogis sit for meditation at that blessed quiet hour. He being the First and the Foremost fulfiller of noble desires, desirous of giving the wealth of Wisdom to His devotees pervades the universe. It is by the Wisdom of this God that wise men are engaged in the work of preaching Dharma and Character building. Therefore these true observers of mankind, great leaders and protectors of men, praise the Lord.

२ २ २उ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(५९७) ओ३म् इन्द्र इद्धर्योः सचा सम्मिश्ल आ वचोयुजा ।
१ २ ३ १ २३ १ २
इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥

मधुच्छन्दा ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

597. God is the Combiner of kindness and love when sincerely prayed by earnest true devotees. He is the Creator and Lord of the world, the Holder of the thunder-bolt of justice and the Light of lights or Absolute Truth.

२ ३ १ २ ३ १ २
(५९८) ओ३म् इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २
उग्र उग्राभिरूतिभिः ॥

मधुच्छन्दा ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

598. O Almigthty God! Protect us by Thy Mighty powers in the acquisition of knowledge and strength and the battles raged thousands of times between the powers of good and evil or passion and dispassion.

१ २ ३ १ २ ३ १२३ १ २र ३१२
(५९९) ओं प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामानुष्टुभस्य हविषो
३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १
हविर्यत् । धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा
२र ३ १ २
जभारा वसिष्ठः ॥

प्रथ ऋषिः । विश्वे देवा देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

599. The soul whose Prana and Apana are like two sons, gets the main Prana which directs the body in the form of a chariot, which is gist of the laudable object, from God Who is the Creator and Sustainer of the universe and Omnipresent.

३ १ २र ३ १ २३२ ३ १ २
(६००) ओं नियुत्वान् वायवा गह्ययं शुक्रो अयामि ते ।
१ २ ३२ ३ २
गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥

गृत्समद ऋषिः । वायु र्देवता । गायत्री छन्दः ।

600. O Lord of the world, Thou Who art Almighty, manifest Thyself in our hearts. This bright sun or the enlightened devotee is under Thy Control. Thou art manifest in the heart of the Yogi which is like his home, as he contemplates upon Thee there day and night.

१ २र ३ १ २ ३१ २ १ २ ३
(६०१) ओं यज्जायथा अपूर्व्यं मघवन् वृत्रहत्याय । तत् पृथि-
१२ ३ १२ ३ १ २र
वीमप्रथयस्तदस्तभ्ना उतो दिवम् ॥

नृमेध पुरुमेधावृषी । इन्द्रोदेवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

601. O Eternal God, When Thou manifestest Thyself for the destruction of sins, Thou makest this earth firm and upholdest the heavens.

आवश्यक टिप्पणय:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(५६५) १ – कृष्णासु – प्राणकर्षणशीलासु पिंगलाख्यनाडीषु ।

२ – रोहिणीषु - प्राणरोहण - परिवर्धनकारिणीष्विडाख्यनाडीषु

३ – परुष्णीषु प्रति पर्व वासिनीषु ज्ञानवाहिनीषु सुषुम्णादिनाडीषु

(५६६) १ – पृश्निः – प्रकर्षेण अश्नुते स्पृशति वा सर्वमिति प्राश्नोतेः स्पृशतेर्वा निप्रत्ययः प्रारोः स्पशेश्च पृश्नभावी निपात्यते ।

२ – उक्षा – उक्ष–सेचने कामानां वर्षकस्तर्पकोवा परमेश्वरः

३ – मायया - प्रज्ञानेन मायेति प्रज्ञानाम (निघ० ३।६) ।

४ – गर्भम् - स्तुतिम् गर्भो गृणात्यर्थे गिरत्यर्थानितिवेति निरुक्तभ १०।२३

(५६७) १ – (हर्योः) – हरतः पाप सन्तापादिकं भक्तानामिति कारुण्य-वात्सल्यरूपावश्वौ हरी तयोः ।

२ – इन्द्रः - इदि परमैश्वर्ये इंदकरणादिन्द्रः (निरुक्त १०।१)

३ – हिरण्ययः– ज्योतिर्हिरण्यम् (गोपथ भू० २।२१) ज्योतिर्हिरण्यम् (शत० ४।३।१।२१) ज्योतिर्व हिरण्यम् (ताण्ड्य ६।६।१० १८।७८)

४ – सत्यं वै हिरण्यम (गोपथ ३।३।१७)

(५६८) १ – वाजेषु - वज् -गतौ गतेस्त्रयोऽर्था ज्ञानं गमनं प्राप्तिश्च अत्र ज्ञानार्थः प्रधानः ज्ञानेषु, वीर्यं वै वाजाः (शत० ३।३।४।७) ।

वाज इति बल नाम (निघ० २।६)

२ - प्रधने इति संग्राम नाम (नि० ६।३) सग्रामश्च बाह्य आन्तरश्च आन्तर संग्रामः शुभाशुभ वृत्तिषु रागवैराग्ययोर्वा ।

(५६९) (प्रथः) - प्रथयतीति प्रथः - प्राणः सप्रथः - तेन प्रथयित्रा प्राणेन

सह वर्तत इति सप्रथोऽपानः अनुष्टुभस्य – स्तवनीयस्य प्रजापतेः । अनुष्टुप् – अन्वस्तौदिति हि ब्राह्मणम् । देवताध्याये ३।८ आनुष्टुभो वै प्रजापतिः ताण्ड्य० ४।५।७ ।

(६००) (नियुत्वान्) – ईश्वरः नियुत्वानितीश्वरनामसु (निघ०२।२२ (वायो) – जगच्चालक परमेश्वर वा – गति गन्धनयोः ।

तृतीया दशतिः

Decade III

२ ३ २ ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २र
(६०२) ओं मयि वर्चो अथो यशोऽथो यज्ञस्य यत् पयः ।
३ २ ३ १२ ३ १ २र
परमेष्ठी प्रजापतिर्दिवि द्यामिव दृंहतु ॥

वामदेव ऋषिः । प्रजापतिर्देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

602. May God Who is the Lord of all His subjects, make me endowed with splendour, reputation and the spirit of self sacrifice, as He has firmly established the Sun in the heaven.

२ ३ १२ ३ १ २ ३ २ ३ १र २र
(६०३) ओं सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्य-
२ १२ ३ १ २ ३१ २ ३ १
भिमातिषाहः । आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि
२र ३ १ २
श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥

गोतम ऋषिः । सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

603. O God ! Thou art the punisher of all haughty persons. May we attain all powers and knowledge of all kinds which showers happiness on all. Thou Who art Perfect, grant to the immortal soul good reputation in the light or delight of spiritual knowledge.

२ ३ १ २र ३ २ ३ २३ १ २ ३
(६०४) ओं त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनय-
२ १ २र ३२ १ २ ३ १ २र ३ १
स्त्वं गाः । त्वमाततनोर्वा३न्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि
२र
तमो ववर्थ ॥

गोतम ऋषिः । सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

604. O All- impelling God, Thou hast created all the medicinal plants, waters and the milchkine and Thou hast spread the spacious firmament and Thou hast dispelled the darkness with light.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२३ १ २
(६०५) ओ३म् अग्निमीडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् ।
१ २ ३ १ २ ३
होतारं रत्नधातमम् ॥

मधुच्छन्दा ऋषिः । अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः ।

605. I Praise Self - refulgent God, the Upholder of universe from the very eternity, the Illuminator of all Yajnas or philanthropic activities and the Only Object of adoration in all seasons, the Most Bounteous and the Greatest Possessor of Shining Wealth. (both Spiritual and material).

१ २ ३ २उ ३ २ ३ ३ ३ १ २३ २र
(६०६) ओं ते मन्वत प्रथमं नाम गोनां त्रिः सप्त परमं नाम
१ २ ३ २३क२र ३ २ ३ १ २
जानन् । ता जानतीरभ्यनूषत क्षा आविर्भुवन्न-
३ १ २र ३ १२
रुणीर्यशसा गावः ॥

वामदेव ऋषिः । अग्निर्देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

606. Wise men regard God as the Origin of the Vedic language and the Veda consisting of 21 metres as the best. The Vedic speech gives instruction to the people of the earth, telling them about every important subject and it manifests itself with its splendour like the red-coloured rays.

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३२ ३क२र
(६०७) ओं समन्या यन्त्युपयन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यस्पृणन्ति।
२ ३ २ ३ १२ ३ १२ ३ १ २र३ १र २ ३ १ २
तमू शुचिं शुचयो दीदिवांसमपान्नपातमुप यन्त्यापः ॥

गृत्समदः शौनक ऋषिः । अपांनपाद् देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

607. As some rivers go to the sea, others also join the sea and they thus fill it up. In the same way, the subjects which are pure in their character and are calm like the water, approach wise men who shine on account of their purity and calm nature and who do not allow noble deeds to die out. They help people to complete their noble deeds by giving their Moral and financial support.

१ २र ३ १ २ ३ १ २र ३१ २र
(६०८) ओं आ प्रागाद् भद्रा युवतिरह्नः केतूंत्समीत्संति ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभूद् भद्रा निवेशनी विश्वस्य जगतो रात्री ॥

वामदेवो गौतम ऋषिः । रात्रिर्देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

608. (1) The Science of God (ब्रह्म विद्या) is the giver of happiness to all people, like a young wife to her husband and she gives knowledge and thus serves all. She manifests herself well.

(2) The night, affording rest to the whole world was a source of happiness. Now has come this blissful young Dawn, that urges the light of the day.

३२ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(६०९) ओं प्रक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू महः प्र नो वचो विदथा
३ १२ ३ १२ ३ १ २र३ २ ३ १ २
जातवेदसे । वैश्वानराय मतिर्नव्यसे शुचिः सोम इव
३ १ २३ १२
पवते चारुरग्नये ॥

भारद्वाज ऋषिः अग्निर्देवता । जगती छन्दः ।

609. Let our tongues praise in the Yajna, the splendour of God Who pervades all, is the Showerer of happiness, is Omniscient and Omnipotent. Our noble pure wisdom and intention are manifest nicely like the bliss of the Lord and are dedicated to Him.

१ २ ३ १ २र ३२३१र २र ३ १
(६१०) ओं विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञमुभे रोदसी अपां
२र ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २
नपाच्च मन्म । मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं
३ २उ ३ १ २
सुम्नेष्विद्वो अन्तमा मदेम ॥

ऋजिष्वा भारद्वाज ऋषिः । विश्वेदेवा देवता । जगती छन्दः ।

610. May all truthful enlightened persons listen to my prayer, whether they are on earth or in heaven in emancipated state. May God Who does not allow noble actions to die out, also listen to my prayer. May I never go against your instructions, but repeat them when ever occasions of joy occur. May we always enjoy true happiness, being nearest to you you, O wise men.

१ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ २ २ ३
(६११) ओं यशो मा द्यावापृथिवी यशो मेन्द्रबृहस्पती । यशो
१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ २
भगस्य विन्दतु यशो मा प्रतिमुच्यताम् यशसा३स्याः

३२ ३ १ २ ३ १ २
संसदोऽहं प्रवदिता स्याम् ॥

वामदेवो गौतमऋषिः । लिङ्गोक्ता देवता । महापंक्तिः छन्दः ।

611. May Heaven and earth make me glorious. May the king and the preceptor make me glorious, May I attain the reputation or glory of righteousness and knowledge. May good reputation never leave me. Being renowned and glorious, may I be the best or the most powerful speaker of this assembly.

१ २ ३ २ ३क२र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(६१२) ओ३म् इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं यानि चकार
३ १ २ ३ २ २३२ ३ २ ३१ २ ३ १ ३१२
प्रथमानि वज्री ।अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा
३ १२
अभिनत् पर्वतानाम् ॥

वामदेव ऋषिः । इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

612. I describe the laudable powers of God which He as Almighty Upholder of the thunder-bolt of justice has displayed. He destroys ignorance and evil and causes to flow the the streams of knowledge. He cuts asunder the knot of nescience still existing in the hearts of the learned, who are firm in their resolves like the hills.

३ १ २ ३ १ २ ३१२ ३२ ३ १ २३१२
(६१३) ओं अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं
३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २३
म आसन् । त्रिधातुरर्को रजसो विमानो ऽजस्रं
१ २३ १ २ ३ १२
ज्योतिर्हविरस्मि सर्वम् ॥

विश्वामित्र ऋषिः । आत्मा अग्निर्वा देवता ।

613. God says about Himself :—

I am by my very nature an Omniscient Supreme Being

All-pervading. My means of seeing and showing are very bright. There is immortality in my mouth (so to speak) i.e. in my very nature. I am Upholder of the world in three forms-creation, sustenance and dissolution or सत् चित् आनन्द (absolute existence, consciousness and bliss) and am like the sun, generator of the universe, never decaying. the Light of lights and giver of every thing.

२ ३ २ ३ १ २र ३१र २र ३१ २र३
(६१४) ओं पात्यग्निर्विपो अग्रं पदं वेः पाति यह्वश्चरणं
१२ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २र
सूर्यस्य । पाति नाभा सप्तशीर्षाणमग्निः पाति
३ १२ ३ १२३ २
देवानामुपमादमृष्वः ॥

विश्वामित्र ऋषिः । अग्निर्देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

614. Omniscient Great God guards the course of the earth. He guards the course of the heaven. He guards the sun which has seven rays and is located between the earth and the heaven. He the Great Lord, protects the knowledge and devotion of the truthful enlightened persons.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६०२) १–(पयः)– रसः सार इतियावत् रसो वै पयः (शत० ४।४।४।८)

(६०३) १–(पयांसि–)क्षत्रं वै पयः (शत० १२।७।३।८)
२–(दिविः)- दिवु–क्रीड़ा विजिगीषाव्यवहारद्युति स्तुतिमोद मद-स्वप्नकान्ति गतिषु अत्रद्यु तिमोदयोर्ग्रहणम श्रवइति यशः श्रूयत इति सतः निरुक्ते । ४।४

(604) This Mantra does not leave the least shadow of doubt that the word Soma has been used in the Vedas primarily for God who is the Creator and Sustaincer of the universe.

(६०५) १ अग्निम्–अग्निः कस्मादग्रणीर्भवति अग-गतौ अञ्चु-गति-पूजनयोः ।
ब्रह्म वा अग्निः (कौषी० ६।१।५ शत० २।५।४।८ ब्रह्माग्निः (शत० १।३।३।१६)
२–ऋत्विजम्–ऋतौ ऋतौ यजनीयम
३–होतारम्-हु–दानादनयोः अत्र दानार्थो ग्राह्यः, शान्तिसुख-दातारम्

(६०६) १–त्रिःसप्त–२१ छन्दांसि यथा गायत्री, उष्णिक्, अनुष्टुप्, बृहती, पंक्तिः, त्रिष्टुप्, जगती, अति जगती शक्वरी, अतिशक्वरी, अष्टि; अत्यष्टिः, धृति; अतिधृतिः, कृतिः, प्रकृतिः, आकृतिः, विकृतिः, संस्कृतिः, अतिकृतिः, उत्कृतिः
२–द्या-पृथिवी द्योति पृथिवीनाम निघ० १।१

(६०७) १–(ऊर्वम्)–समुद्रम्
२–(दीदिवांसम्)-जाज्वल्यमानं प्रकाशमानमितियावत् दीदयति-ज्वलतिकर्मा निघ० १।१६
३–(अपः)-जलानीव निर्मलाः शान्ताश्च प्रजा

(६०८) (रात्री)–रा दाने तस्मात्सुखस्य दात्री ब्रह्मविद्या

(६०६) १-(प्रचस्य)-संपृक्तस्य सर्वैः पदार्थैः अरुषस्य-शान्तस्य, रोषरहितस्य वैश्वानराय-विश्वेभ्योनरेभ्योहितकारकाय जातवेदसे-जाते-जाते विद्यत इति वा जातानि वेद वा इति निरुक्ते ७।५ तस्मै जातवेदसे परमेश्वराय ।

(६११) (बृहस्पतिः)-वाग्घिबृहती, तस्या एष पतिः भगस्य-धर्मस्य "ऐश्वर्यस्य समस्तस्य, धर्मस्य यशसः श्रियः । . ज्ञानवैराग्ययोश्चैव, षण्णां भगइतीरणा ॥ मेदिन्यादिकोषेषु सुप्रसिद्धं वचनम् ।

(६१२) १–(अहिम्)–आहन्ति आत्मानमित्यहिः–अज्ञानंदुष्टभावो वा
२–(अपः) ज्ञानप्रवाहान्

(६१३) त्रिधातु:- जगदुत्पादनधारणप्रलयरूपेण धारकः रजसः-लोक समूहस्य लोका रजांस्युच्यन्ते निरु० ४।३)

(६१४) १ – वेः – गति शीलायाः पृथिव्याः वी - गतिव्याप्ति प्रजनकान्यसन खादनेषु ।

२ - उपमादम् - मदी - हर्षे उपमादकं हर्षदं ज्ञानं भक्ति वा।

३ - ऋष्व इति महन्नाम (निघ० ३।३)

चतुर्थी दशतिः

Decade IV

१२ ३ १ २ ३ २
(६१५) ओं भ्राजन्त्यग्ने समिधान दीदिवो जिह्वा चरत्यन्त-
३ १ २ १ २र ३ १ २ ३ २ ३१ २र
रासनि । स त्वं नो अग्ने पयसा वसुविद् रयिं वर्चो
३ १ २
दृशेऽदाः ॥

वामदेवो गौतम ऋषिः । अग्निर्देवता । पंक्तिश्छन्दः ।

615. O Omniscient Illustrious and Resplendent God ! Our tongue remains in the mouth becoming gracefnl by repeating Thy holy names. Thou who enablest us to attain all wealth and who knowest its real nature, grant us for our spiritual development the wealth of wisdom and splendour for Thy vision or Realisation,

२ १ २र ३ १ २र ३ १ २र
(६१६) ओं वसन्त इन्नु रन्त्यो ग्रीष्म इन्नु रन्त्यः । वर्षाण्यनु
३ १ २ ३ १ २र३ १ २र
शरदो हेमन्तः शिशिर इन्नु रन्त्यः ।

वामदेव ऋषिः । अग्निर्देवता । पंक्तिश्छन्दः ।

616. The spring, the summer, the rainy season, the winter, the severe cold season - all seasons become pleasant and enjoyable for a true devotee of God, as he sees God's Greatness and Glory in all these various seasons.

(६१७) ओं सहस्रशीर्षाः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमि सर्वतो वृत्वात्यतिष्ठद् दशाङ्गुलम् ॥

नारायण ऋषिः । पुरुषो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

617. The Almighty God,, hath the power of a thousand heads, a thousand eyes, a thousand feet. Pervading the earth on every side, He transgresses the universe and sits in the heart to be realised there by pure and enlightened souls.

(६१८) ओं त्रिपादूर्ध्व उदैत् पुरुषः पादोस्येहाभवत् पुनः । तथा विष्वङ् व्यक्रामदशनानशने अभि ॥

नारायण ऋषिः । पुरुषो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

618. God with three fourth of His grandeur rises higher than all, seperate from this world, enjoying liberation. With one fourth of His grandeur, He creates and dissolves the universe again and again. Then pervading the animate and inanimate creation, He resides there in.

(६१९) पुरुष एवेदं सर्वं यद् भूतं यच्च भाव्यम् । पादोऽस्य सर्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥

नारायण ऋषिः । पुरुषो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

619. God is in truth the Creator of all that hath been and what yet shall be ; All worlds are but a part of Him. the rest lies in His Immortal Resplendent nature.

(६२०) ओं तावानस्य महिमा ततो ज्यायाँश्च पूरुषः ।

३ १ २३ १ २र ३ १ २र ३ १२
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥

नारायण ऋषिः । पुरुषो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

620. The visible and invisible universe displays His grandeur. Yea, He is Greater than this universe. He is the Lord of Immortality and what grows on earth.

१ २ १ ३१ ३ २ ३ २१ २ ३ १
(६२१) ओं ततो विराडजायत विराजो अधि पूरुषः । स जातो

२र ३ २उ ३ १ २ ३ २
अत्यरिच्यत पश्चाद् भूमिमथो पुरः ॥

नारायण ऋषिः । पुरुषो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

621. God creates the universe, and Lords over it. He, then pre-existent, remains aloof from the world and afterwards creates the Earth and human bodies.

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३१२
(६२२) ओं मन्ये वां द्यावापृथिवी सुभोजसौ ये अप्रथेथाममित-

३ १ २र १ २ ३ १२ ३ १ २र
मभि योजनम् । द्यावापृथिवी भवतं स्योने ते नो

३ १२
मुञ्चतमंहसः ॥

वामदेव ऋषिः । द्यावापृथिवी देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

622. (1) O Sun - like Illuminator God and earth-like vast Matter, I regard you both as good nourishers. It is you that expand this vast universe. Be givers of happiness to us and deliver us from sin. [Matter is the material cause of the universe, while God is the efficient cause, hence both are nourishers].

(2) O parents whose relation is that of the sun and the earth, both of you are our good nourishers. Be givers of happiness to us and make us sinless.

१२ ३ १२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
(६२३) ओं हरी त इन्द्र श्मश्रूण्युतो ते हरितौ हरी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तं त्वा स्तुवन्ति कवयः पूरुषासो वनर्गवः ॥

वामदेव ऋषिः । इन्द्रो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

623. O God! Thy powers are omnipresent and Thy charming attributes of upholding and attracting are also present everywhere. Banaprasthas (Persons living in the forest) become true poets and glorify Thee.

२उ ३ १२ ३ २ ३ २ ३ १ २३ २
(६२४) ओ३म् यद् वर्चो हिरण्यस्य यद् वा वर्चो गवामुत ।
३ २ ३ १२ ३ २३ १ २ ३ १२
सत्यस्य ब्रह्मणो वर्चस्तेन मा संसृजामसि ॥

वामदेव ऋषिः । इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

624. O God! Grant us the splendour of gold and the splendour of the rays of the sun. What ever is the splendour of Truth and the Veda, may I be united with all that.

२ ३ १२ ३ २२ ३२क २ ३ १ २
(६२५) ओं सहस्तन्न इन्द्र दद्ध्योज ईशे ह्यस्य महतो विर-
२३ १ ३ १ २२ ३ १२ ३२३
प्शिन् । क्रतुं न नृम्णं स्थविरं च वाजं वृत्रेषु
१२ ३१ २
शत्रून्त्सहना कृधी नः ॥

वामदेव ऋषिः । इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

625. O Great God! grant us that power of endurance and Spiritual force with which Thou rulest over this vast universe. Like intelligence, give us also wealt h, lasting wisdom and even among the wicked people, grant us power to overercome our opponents and also our internal enemies like lust, greed and anger etc.

३१२ ३१२ ३२३ १ २ ३ २ ३ १ २
(६२६) ओं सहर्षभाः सहवत्सा उदेत विश्वा रूपाणि बिभ्र-

३२ ३२३१ २ ३ २ ३१
तोद्व यू ध्नोः । उरुः पृथुरयं वो अस्तु लोक इमा
२र ३ २ ३१ २
आपः सुप्रपाणा इह स्त ॥

वामदेव ऋषिः । गावो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

626. O cows with bullocks and calves! Come to us you who are of various colours and have two udders.

Let there be vast acres of land or partures for your grazing and let there be pure water for you to drink.

[It is by taking cow's milk and Ghee that we can have pure intellects without which devotion is impossible.]

आवश्यक टिप्पणयः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६१५) १- पयसा - पयसे विभक्तिव्यत्ययः - दुग्धेन पयः पिबतेर्वा प्यायतेर्वेति यास्काचार्यो निरुक्ते (२।५)

२- रयिं ज्ञानरूपं धनम्

(६१७) १- पुरुषः- पुरुषं पुरिशय इत्याचक्षीरन् (निरुक्ते १।१३)

२- पुरुषः- पुरिषादः पुरिशयः पूरयतेर्वा पूरयत्यन्तरित्यन्तर पुरुषमभिप्रेत्य । "यस्मात्परं नापरमस्ति किंचिद्, यस्मान्नाणीयो न ज्यायोऽस्ति किंचित् । वृक्ष इवस्तब्धोदिवितिष्ठत्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम् ॥ (निरुक्ते अ० २ ख० ३)

३- दशांगुलम् - दशांगुलपरिमाणं हृदयम् - तत्रैव परमेश्वर-साक्षात्कारः अथवा पंच स्थूल सूक्ष्मभूतानि दशाङ्गुलानि अङ्गानि यस्य तज्जगत्—महर्षिदयानन्दः ।

(६२२) द्यावापृथिवी माता पितरौ "द्यौरहं पृथिवी त्वमिति वेदप्रामाण्यादेतदर्थ ग्रहणम् (अथर्व० १४–२–७१)

(६२३) श्मश्रूणि - परमात्मनो विराट् शरीरेश्रितानि बलानि

पञ्चमी दशतिः

Decade-V

२ ३ १२ ३ २३ २ ३ १२
(६२७) ओ३म् अग्न आयूंषि पवस आसुवोर्जमिषं च नः ।
२ ३ २ ३ १ २
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥

शतं वैखानसा ऋषयः । अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः ।

627. O Omniscient God ! Thou purifiest our lives. Grant us vigorous strength and knowledge. Punish adequately the violent far and near and keep all misery far away from us.

३ २ ३१ २ ३ ३२ ३१ २ ३ १
(६२८) ओं विभ्राड् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद् यज्ञ-
२ ३१२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १
पतावविहुतम् । वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः
१ ३ १ २र
पिपर्ति बहुधा वि राजति ॥

विभ्राट् सूर्य ऋषिः । सूर्यो देवता । जगती छन्दः ।

628. May God Who shines like the sun accept our spiritual juice of devotion. May He grant full prolonged straight forward life to the person who performs and protects the Yajnas (acts of self sacrifice). It is God Who being full of tremendous Power guards and nourishes the subjects Himself and variously sheds His lustre everywhere.

३ २ ३ २ ३१२ ३ १ २ ३ १२ ३ २ ३ १२
(६२९) ओं चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुण-
३ २ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २३ १२ ३ १
स्याग्नेः । आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा
२र ३ १२
जगतस्तस्थुषश्च ॥

कुत्स ऋषिः । सूर्यो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

Metrical Translation :—

629. Wonderful God is before me
He has arisen in my heart
Giver of refulgene to the sun
To the moon and fire Thou art.
Thou pervadest the firmament
And all worlds, art permanent.
Thou, O God, art Universal Soul
To attain Thee is our only goal.

१ २र ३ १ २ ३ १२ ३२
(६३०) ओ३म आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरं पुरः ।
३ १२ ३१ २
पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥

सार्पराज्ञी ऋषिका । अग्निः पवमानः आत्मावा देवता । गायत्री छन्दः ।

630. (1) This Earth revolves in the space, it revolves with its mother water in its orbit. It moves round its father, the Sun.

[Water is the Mother of Earth, as Earth is produced by the mixture of the particles and remains pregnant with water. Sun is the father of the earth, as from the Sun, it derives all light and sustenance.]

(2) This active seeker after Truth, goes to the river that is flowing in front of his abode, while preparing himself to go to or meditate upon his Blissful Father i.e. God.

३ १२ ३२उ ३ १२ ३२
(६३१) ओ३म अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानति ।
२र ३ १ २र
व्यख्यन्महिषो दिवम ॥

सार्पराज्ञी ऋषिका । अग्निरात्मा वा देवता । गायत्री छन्दः ।

631. The lustre of this fire, goes up and comes down in the space like exhalation and inhalation in the body. This great fire displays the Sun.

[Lighting is the lutre of fire. Just as Prana and Apana go up and down in the body, so does fire rise in the sky and then it comes down.]

(2) The Shining power of this God, works within all objects, giving impetus to Prana, apana and other vital energies. It is that Great God Who is giving lustre to the heavenly bodies.

३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२

(६३२) ओं त्रिंशद्ध धाम वि राजति वाक् पतङ्गाय धीयते ।

२ ३ २ ३२३ १ २

प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥

सार्पराज्ञी ऋषिका । अग्निरात्मा वा देवता । गायत्री छन्दः ।

632. God's Word rules supreme through out the world. The Vedas are recited for acquiring the knowledge of God. We should resolutely recite and understand the Vedas everyday with their illuminating sayings.

२३ २ ३१ २ ३ १२ ३ १ २

(६३३) ओ३म् अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः ।

१ २ ३ १ २

सूराय विश्वचक्षसे ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

633. Just as at the sight of the sun which gives light to the world, the stars with nights disappear; so when God Who in the Light of the world, is realised within the heart, thieves in the form of lust, anger, pride and greed etc disapppear, with the night of ignorance.

१२ ३२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १२
(६३४) ओ३म् अदृश्रन्नस्य केतवो वि रश्मयो जनाँ अनु ।
१ २ ३ १ २
भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

634. Just as resplendent rays and fires make known the objects of this earth, similarly the powers of God and His wise devotees illumine all Objects. They give instruction to all people about them.

३१ २ ३ १२ ३ १ २ २ ३ १
(६१५) ओं तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा-
२ ३ २
भासि रोचनम् ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गातत्री छन्दः ।

635. O God, Thou takest Thy devotees across the ocean of misery, art to be seen by the Wise and producest light and illuminest the whole universe O Divine Sun !

३ २ ३ २३ १२ ३ १ २र३ १ २
(६३६) ओं प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेषि मानुषान् ।
३ २र ३क २र३ २
प्रत्यङ् विश्वं स्वर्दृशे ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

O God ! Thou appearest before absolutely truthful learned persons and also before men of throughtful nature. Thou manifestest Thy glory, so that the whole world may attain happiness. Thou shinest to show the path of salvation.

२ ३ १ २ ३ ३ २ ३ २ ३ १२
(६३७) ओं येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनाँ अनु ।
१ २ ३ १ २
त्वं वरुण पश्यसि ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

637. O God! With the same loving eye, wherewith Thou lookest upon a guardian or nourisher of men, look Thou upon us, so that we may follow in Thy wake.

१ २र३ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(६३८) ओ३म् उद् द्यामेषिरजः पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः ।
२ ३ १ २
पश्यञ्जन्मानि सूर्य ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

638. O God! Thou illuminest the heaven and the vast middle regions, creating days with the nights. Thou seest the actions of all creatures. Thou art Omniscient.

१२ ३२ ३ २ ३ २ ३ १२ ३क २र
(६३९) ओ३म् अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरो रथस्य नप्त्यः ।
१ २ ३ १२
ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

639. God has yoked seven purifying senses and Pranas (Vital energies) which do not allow the chariot of the body to break and which help in the acquirement of knowledge. These seven senses are five senses of perception, mind and intellect. It is with the help of these senses and Pranas that God is attained by the soul and He (God) pervades all with His infinite Powers.

३१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
(६४०) ओं सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य ।
३ १
शोचिष्केशं विचक्षण ॥

प्रस्कण्व ऋषिः । सूर्यो देवता । गायत्री छन्दः ।

640. O Illuminator Divine Sun! O Wonderful God! Seven charming horses of senses given by Thee, carry The knowledge of Thy glory in this chariot of the body and

Seven Pranas (Vital energies) in the chariot of the world. They all get their sustenance from Thee that art possessed of resplendent rays of knowledge.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६२७) २– आरे दूरसमीपयोः– अव्ययार्थे

(६२८) १– (अविहुतम्) हृ वृ-कौटिल्ये कौटिल्य रहितं सरलम

(६३०) १– गौः - गमनशीलः, पृश्निर्जिज्ञासुः प्रच्छ - ज्ञीप्सायाम्
२– मातर इति नदीनाम (निघ० १।१३)

(६३१) महिषः– महान् महिष इति महन्नाम (निघ० ३।३)

(६३२) १– त्रिंशद् धाम – त्रिंशत्सु धामस्विति विभक्तिव्यत्ययः धामानि त्रीणि भवन्ति स्थानानि नामानि जन्मानि अत्र स्थानान्यभिप्रेतानि । त्रिंशच्चाहोरात्रे मूहूर्तास्त इह गृहयन्त इत्युवट स्तथैव महीधरः ।
त्रिंशत् - पृथिव्यादीनित्रयस्त्रिंशतो वस्वादीनां देवानां मध्ये पठितानि । अन्तरिक्षमादित्यमग्निं च विहाय त्रिंशत्संख्याकानि इति महर्षिर्दयानन्दो यजुर्भाष्ये त्रिंशत्स्थानानि मुहूर्तावा इत्यनेन सर्वभागा गृह्यन्ते ।
२– पतन् गच्छतीति पतंगः । उच्चैर्नीचैः सर्वत्र व्यापकत्वात् पतंगः परमात्मा

(६३३) १– अक्तुभिः– रात्रिभिः अक्तुरिति रात्रिनाम (निघ० १।७)
परमात्मपक्षे अज्ञानरूपरात्रिभिः
तायवः– चौराः तायुरिति स्तेननाम (निघ० ३।२४)
परमात्मपक्षे तायवः– सद्वृत्तीनां चौरयितारः काम क्रोधादयः तसु-उपक्षये उण्

(६३४) १– केतवः– केतुरिति प्रज्ञानाम (निघ० ३।९)
अत्र प्रज्ञापकाः

(६३५) १– तरणि:– सर्वेषां जन्ममरणादि दु:खेभ्यस्तारक: परमेश्वर:
२– विश्वदर्शत:– विश्वेषां दर्शक: विश्वैर्वादर्शनीय:

(६३८) रज:– लोकान् लोका रजांसि उच्यन्ते (नि० ४।१६)

(६४०) १– सप्तहरित:– संयततयामनोहरा इन्द्रियमनोबुद्ध्याख्या: अश्वा:– सप्त प्राणा वा
२– शोचिष्केशम्-दीप्तरश्मिम शोचतिज्वलतिकर्मा (निघ० १।१६

इत्यारण्यकं काण्डम् समाप्तम्

अथमहानाम्न्यार्चिक:

Mahanamnyarchika

३ १ २ २ ३१२ २२ ३ १ २
(६४१) [१] ओं विदा मघवन् विदा गातुमनुशंसिषो दिश: ।
१ २ ३ १ २
[२] शिक्षा शचीनां पते । पूर्वीणां पूरूवसो ॥
प्रजापति ऋषि: । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । त्रय: शाक्वरा: पादा: ॥

641. O God ! Giver of the greatest wealth, O Omniscient Supreme Being ! Thou knowest everythieg. Mayest Thou lead us to noble path, showing us the way. O Lord of perfect powers ! O All - pervading God, dwelling with in all Thy eternal subjects ! Instruct us. Teach us thy laws.

३ २३ ३ १ २ ३ २ ३
(६४२) ओ३म् आभिष्ट्वमभिष्टिभि: । [३] स्वाऽ३र्न्नांश ।
१ २ ३ १२३१ २ ३ १२ ३२
प्रचेतन प्रचेतये-(४) न्द्र द्युम्नाय न इषे ॥
प्रजापति ऋषि: । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । त्रय: शाक्वरा: पादा: ॥

642. O Bestower of ability to accomplish good deeds and of the greatest possible riches ! O Ever resplendent Omniscient God ! Mayest Thou be pleased with our humble prayers and grant us richest wealth of all kinds. Thou art like the Sun, the dispeller of internal darkness; grant us wisdom and reputation for the fulfiment of our noble desires.

३२उ १ २ ३१ २
(६४३) ओ३म् एवा हि शक्रो । [५] राये वाजाय वज्रिवः ।
१ २ ३२ ३ १ २ ३२ ३
शविष्ठ वज्रिन्नृञ्जसे । मंहिष्ठ वज्रिन्नृञ्जसे ॥
१ २ ३ २ ३ १ २
[६] आ याहि पिब मत्स्व ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । शाक्वरोपसर्गौ ।

643. O the Greatest and the Most Liberal Adorable Lord ! O Almighty remover of all sin ! Enable us to acquire wealth, wisdom, power and splendour. Give us strength O Omnipotent Upholder of the thunder-bolt of justice ! Mayest Thou be kind to come to us and to accept offerings of love, faith and devotion, emanating from our hearts. Be manifest in our hearts.

३ २ ३ २ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ २३२
(६४४) [१] ओं विद्मा राये सुवीर्यं भवो वाजानां पतिर्वशां
१२ १ २ ३ २ ३ १ २र३ १ २
अनु । मंहिष्ठ वज्रिन्नृञ्जसे । यः शविष्ठः शूराणाम् ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । शाक्वरोपसर्गौ ।

644. O God ! Mayest Thou be pleased to grant unto us sufficient strength of our faculties to make us - Thy worshippers - deserve the award of Thy richest gifts. O the Most Liberal holder of the thunder-bolt of justice ! Thou art Almighty. Mayest Thou be pleased to make us great by Thy richest gifts of wisdom, peace and bliss.

१र २र ३ १ २ ३२र ३ २
(६४५) ओं यो मंहिष्ठो मघोनाम् । [३] अंशुर्न्नशोचिः ।
१ २ ३ १ २ ३१ २ ३र २र
चिकित्वो अभि नो नय । [४] इन्द्रो विदे तमु स्तुहि ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । शाक्वराः पादाः ।

645. O my mind! Adore Him Who is Most Refulgent and Pure like the Sun and bestower of the richest gift to the rich. O God, Thou Who art Omniscient, lead us also to knowledge and Strength. May we be ricipients of the Wealth of Wisdom from Thee.

२३ २ ३२उ ३१२ ३ १ २३१
(६४६) ओं ईशे हि शक्रस् । [५] तमूतये हवामहे जेतारम-
२ १ २ ३२ ३ २ ३ २ ३ १ २
पराजितम् । स नः स्वर्षदति द्विषः । [६] क्रतुश्छन्द
३ १ ३ २
ऋतं बृहत् ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता ।

646. Almighty God is the Lord of all. We invoke Him for protection, as He is Ever - Victorious and possessed of irresistible powers. Mayest He destroy our tendencies of hating others. He is the Creator of the world, Bestower of the knowledge of the Vedas, Absolute Truth and the Greatest. May our noble deeds, devotional prayers and knowledge of truth, attain greatness by Thy grace O God!

२ ३ १ ३ ३ १ २ १ २३२
(६४७) ओं [२] इन्द्र धनस्य सातये हवामहे । जेतारम-
२ १ २ ३२ ३ १ ३ १ २ ३२ ३
पराजितम् । स नः स्वर्षदति द्विषः । स नः स्वर्षदति
२ ३
द्विषः ॥

प्रजापतिऋर्षिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

647. We adore God Who is Ever - Victorious and Possessor of irresistible powers, so that we may distribute wealth among the needy. May He destroy our tendencies of hating others. May He destroy Our enemies (internal and external):

१२ ३ १ २ ३ १र २र ३ १
(६४८) ओं पूर्वस्य यत्ते अद्रिवों-[३]-ऽशुर्मदाय । सुम्न आ
२र ३ १ २
धेहि नो वसो । [४] पूर्तिः शविष्ठ शस्यते ।
३२उ ३ २ ३१ २र ३ १२
वशो हि शक्रो [५] नूनं तन्नव्यं संन्यसे ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा ।

648. Thou art the Supreme Being and Indestructible Eternal, the First and the Foremost. May we receive from Thee, sublime knowledge and bliss. O Almighty Lord! Every one admires and solicits Thy gifts. May we have the same. Thou being Almighty, controllest all. Therefore certainly we adore Thee in our hearts.

३१र २र ३ १ २ २३
(६४९) ओं प्रभो जनस्य वृत्रहन्त्समर्येषु ब्रवावहै । [६] शूरो
२उ ३ १ २ ३ ३ २ ३ १२
यो गोषु गच्छति सखा सुशेवो अद्वयुः ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता । अनुष्टुप् छन्द ।

649. O Lord of all people! O Destroyer of sins and obstacles! Thou art the Supreme Being. May we always tell about Thee in this manner to all businessmen also. Thou art described in the Vedas as Almighty, Friend, Source of True Happiness and Un-parallelled.

३२ ३ १ २ ३ १२
(६५०) ओ३म् एवाह्येऽ३ऽ३ऽ३ऽ३व । एवां ह्यग्ने । एवाहीन्द्र ।
३ १ २र ३ १ २र
एवा हि पूषन् । एवा हि देवाः ॥

प्रजापति ऋषिः । इन्द्रस्त्रैलोक्यात्मा देवता ।

650. O God! Thou art indeed the Lord of the universe. Thou art, Agni - Our Supreme Leader, Dispeller of the darkness of ignorance. Thou art Indra - Possessor of Infinite wealth.

Thou art पूषा Poosha - the Sustainer and Nourisher of all creatures. O enlightened truthful learned persons ! You are true worshippers of God, possessing divine attributes.

आवश्यकटिप्पण्य:
SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६४१) १– (गातुम्) - गच्छन्त्यनेनेति गातुर्मार्गः
२– शचीनाम् शचीति प्रज्ञानाम (निघ० ३।६ शचीति कर्मनाम (निघ० २।१)

(६४५) १ – (अंशुः) - किरणद्वाराव्यापकः सूर्यः अशूङ् - व्याप्तौ

(६४६) १– (क्रतुः) - जगत्कर्ता परमेश्वरः
छन्दः– वेदः तज्ज्ञानदाता परमेश्वरः

(६४६) १– (अर्येषु)- अर्यः स्वामिवैश्ययोः अष्टा० ३।१।१०३ अत्रवैश्यानां ग्रहणमर्यपदेन । वैश्येभ्योऽपीश्वरोपदेशोयुज्यते प्रभुरूपेणा-न्यथा तेषामहंकार मग्नत्वसंभावनया ॥

इतिपूर्वार्चिकं समाप्तम्

पूर्वार्चिकानुवादोऽयं, टिप्पणीसहितोबुधाः ।
यत्प्रसादाद् गतः पूर्तिं, वन्दे तं परमेश्वरम् ।। धर्म देवः[वि.मा.]

Here ends the first half part of the Sama Veda Samhita named Poorvarchika with English Translation and Notes.

ओ३म्

उत्तरार्चिकः

अथ प्रथमोऽध्यायः । प्रथमः प्रपाठकः

Part II BOOK I CHAPTER VI

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
(६५१) ओ३म् उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे । अभि
२र
देवाँ इयक्षते ॥

असितः काश्यपो देवलोवा ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

651. Sing forth to God O Ye men, Who purifies all and gives knowledge to truthful enlightened persons.

२ ३ ३ १ २ ३ १ २र ३२
(६५२) ओ३म् अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्रयुः। देवं
३ १२ ३ २
देवाय देवयु ॥

कश्यपो मारीच ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

652. O God! Thy devotees who have taken the vow of non - violence and self - control, drink the Divine juice of Thy bliss which is desired by enlightned persons for delight along with the honey of Vedic knowledge.

१ २ ३ २उ ३ १ २ र३ १ २र १
(६५३) ओं स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते । शं
२ ३ ३ २
राजन्नोषधीभ्यः ॥

शतं वैखानसा ऋषयः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

653. O Resplendent God! Do Thou purify us and bring happiness for our cows, happiness for our people, happiness for our horses from our vegetable production.

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १
(६५४) ओं दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा ॥ सोमाः
३ १ २र
शुक्रा गवाशिरः ॥

भरद्वाजो बार्हस्पत्य ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

654. The devotees of peaceful nature, who are pure in mind, word and deed and have full control over their senses, become bright, endowed with light which flashes brilliantly and admirable energy.

३ २ ३१ २ ३१ २र ३क २र
(६५५) ओं हिन्वानो हेतृभिर्हित आ वाजं वाज्यक्रमीत् ।
१ २ ३१ २
सीदन्तो वनुषो यथा ॥

कश्यपोमारीच ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

655. Like the strong steed roused by his drivers and sent forth or like the warriors entering the field of battle, wise devotees prompted by Divine Powers, go forward on the path of knowledge.

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
(६५६) ओं ऋधक्सोम स्वस्तये संजग्मानो दिवा कवे ।
१२ ३ १ २ ३२
पवस्व सूर्यो दृशे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

656. O Poet devotee of Peaceful nature, treading upon the shining path of righteousness for thy weal, thou makest progress. Thou who art mighty in power and full of prosperity, march for us like the sun, to show us the right path.

१२ ३ २ ३ १ २ १२ ३
(६५७) ओं पवमानस्य ते कवे वाजित्सर्गा असृक्षत । अर्वन्तो

१ २३ १ २
न श्रवस्यवः ॥

शतं वैखानसा ऋषयः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

657. O Poet and wise devotee ! When thou proceedest to the path of Yoga, (union with God and control of mind) all thy efforts which help thee in the acquisition of knowledge, are crowned with success, like the horses eager for renown and reaching the goal.

२ ३ १ २ २३१ २३ १ २ ३ १२
(६५८) ओ३म् अच्छा कोशं मधुश्चुतमसृग्रं वारे अव्यये ।
१ २ ३ १२
अवावशन्त धीतयः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

658. Persons engaged in meditation, manifest well the Blissful State or Ananda maya Kosha which sprinkles the Divine Spiritual juice over the endless cover of ignorance and they desire to have it.

१ २ ३२उ ३ २ २ ३ २ ३१२
(६५९) ओ३म् अच्छा समुद्रमिन्दवोऽस्तं गावो न धेनवः ।
१ २ ३ २ ३ २ ३ २
अग्मन्नृतस्य योनिमा ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

Metrical Translation :—

659. Wise devotees come to Thee
Lord, as rivers come to the sea
As cows come to their shed
So they come their fears to shed.
Thou art source of Eternal Truth
Thou art our Father and Mother in sooth.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६५२) १– (अथर्वाणः)- अहिंसकाश्चांचल्य रहिताश्च थर्वतिश्चरतिकर्मा तत्प्रतिषेधः (निरुक्त ११।१८) थर्व-हिंसायां काश कृत्स्नधातु पाठे १-२०४

२– (पयः) - रसो वै पयः (शत० ४।४।४।८, ७।३।१।४६)

३– (देवाय) - मोदाय दिवु - क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्यु-तिस्तुति मोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु अत्र मोदार्थग्रहणम्

४– (मधु) - मनु - अवगमे इति धातोः ज्ञानं वैदिकम्

(६५४) १– (शुक्राः) - शुचिर् - पूतीभावे

२– गवाशिरः - जितेन्द्रियाः गाव इन्द्रियाणि आ - सम्यक् आश्रयन्त आत्मना सह ते

३– (कृपा) - सामर्थ्येन कृपू - सामर्थ्ये

(६५६) १– (पवस्व) - पवते गतिकर्मा (निघ० २।१४)

(६५६) १– (ऋतस्य) - ऋतमितिसत्यनाम (निघ० ३।१० अत्रसत्यस्वरू-पस्य ब्रह्मणः

२– अस्तं गृहम् (अस्तमिति गृहनाम निघ० २।४)

द्वितीयः खण्डः

Decade II.

(६६०) ओ३म् अग्न आ याहि वीतये गृणानो हव्यदातये ।
नि होता सत्सि बर्हिषि ॥

भरद्वाज ऋषिः । अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः ।

660. For translation and notes please refer to Verse no. 1 (P. 33) Repeated here to emphasise in the context.

१ २ ३ १ २ ३१ २
(६६१) ओं तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि ।
३ १ २
बृहच्छोचा यविष्ठय ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

661. O Life of our life ! We enkindle Thee within us with love, devotion and splendour and with the fuel of our souls. Blaze high within us O Almighty God, Shine fully in our hearts.

१ २ ३२ ३ २ ३ १ २
(६६२) ओं स न: पृथु श्रवाय्यमच्छा देव विवाससि ।
३ १ २ ३ १ २
बृहदग्ने सुवीर्यम् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

662. O Omniscient God ! Grant us heroic strength and Vedic Wisdom exceedingly great, far - spreading and of high renown.

१ ३ १ २
(६६३) ओ३म् आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् ।
२ ३ १ २
मध्वा रजांसि सुक्रतू ॥

विश्वामित्र ऋषि: । मित्रावरुणो देवता । गायत्री छन्द: ।

663. O noble teacher and preacher, with showers of Divine joy, sprinkle the path of our enlightenment. Fill all parts of the world with wisdom and sweetness.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २२
(६६४) ओं उरुशंसा नमोवृधा मह्ना दक्षस्य राजथ: ।

३ २
द्राघिष्ठाभिः शुचिव्रता ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

664. O teachers and preachers, gladdened by homage, ruling far, ye reign by majesty of might. pure in your ways, for ever more.

३ २ ३ १ १ २ ३१२
(६६५) ओं गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम् ।
३ १ २र
पातं सोममृतावृधा ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्

665. O teachers and preachers, Praised by the song of one who possesses enlightened soul, you sit in the shrine of sacrifice, drink the juice of Divine nectar of devotion commingled with knowledge, O ye supporters of Truth.

१ २ ३ २उ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३२
(६६६) ओ३म् आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् ।
२उ ३ १ २ ३ १ २
एदं बर्हिः सदो मम ॥

इरिम्बिठिः काण्व ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

666. Come, we have pressed the Divine juice of knowledge commingled with devotion. Drink (accept) this O God. Take thy seat in this heart which is like a sacred grass to sit upon.

१ २ ३ २ ३ १ ३ १ २
(६६७) ओ३म् आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना ।
२३ १ २
उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

667. O God! Let knowledge and devotion which are united with Thee and the Veda, being full of inner light, attain Thee. Listen to our Vedic prayers.

(2) O soul, let the enlightned knowers of God who destroy all misery or the senses of perception lead thee towards God, Listen to and follow thou the Vedic instructions that are given to thee.

३ १ २ ३ २ ३१ २ ३ १ २ ३१ २
(६६८) ओं ब्रह्माणस्त्वा युजा वयं सोमपामिन्द्र सोमिनः ।
३ १२
सुतावन्तो हवामहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्

668. We-the knowers of the Veda, men of peaceful nature and drinkers of the Spiritual juice of wisdom commingled with devotion, call on Thee O God, Who drinkest of the Soma (the juice of devotion) in appropriate hymns of praise.

१ २ ३ १ २ ३ २ ३२उ३ १ २
(६६९) ओ३म् इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् ।
३ १ २ ३ २ ३ २
अस्य पातं धियेषिता ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

669. O Preceptor and preacher, You who help in the acquisition of all knowledge and bind (unite) all with your speech and subtle intellect, drink deep of the juice of admirable knowledge and enjoin upon others to do the same.

१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
(६७०) ओ३म् इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः ।
३ १ २ ३ २ ३ २
अया पातमिमं सुतम् ॥

विश्वामित्र ऋषिः । इन्द्राग्नी देवता । गायत्री छन्दः ।

670. O king the lord of wealth and a learned leader! With the conscious strength in the form of the soul that you both possess, remaining with the person who glorifies the truth and is a devotee, protect this universe.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(६७१) ओ३म् इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे ।
१ २र ३१ २
ता सोमस्येह तृम्पताम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

671. With the force of Yajna (sacrifices); I seek the wealthy and the learned who love the wise in this soul of mine. May They remain ever satisfied and then satisfy all.

आवश्यक टिप्पणयः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६६१) १– (अंगिरः) - प्राणो वा अंगिराः (शत० ६।१।२।२८)
२– (घृतेन) घृ - क्षरणदीप्त्योः क्षरणं - स्नेहः दीप्तिः - प्रकाशः

(६६४) प्राणापानौ मित्रावरुणौ (ताण्ड्य० ६।११।५ अथवा प्राणोदानौ वै मित्रावरुणौ (श० १।८।३।१२) अहोरात्रौ वै मित्रावरुणौ (ता० २५।१०।१०) प्राणोदानसमानत्वात् अध्यापकोपदेशकौ मित्रा-वरुणौ कथ्येतेऽत्रास्यार्थस्यैव ग्रहणमभिप्रेयते ।

(६६५) (जमदग्निना) - जमदिति ज्वलतो नामधेयम् (निघ० १।१७) ज्वलज्ज्ञानेन जमदग्नयः – प्रज्वलिताग्नय इतिनिरु० । ७।७

(६६७) ब्रह्मपक्षे हरी – हर्तारौ सर्वक्लेशानाम् ऋक् सामे वै हरी (शत० ४।४।३।६) आत्मपक्षे हरतो विषयान् वस्तूनि वेति हरी ज्ञाने-न्द्रियाणि कर्मेन्द्रियाणिच ।

(६६८) (इन्द्रः) इदि – परमेश्वर्ये ज्ञानैश्वर्य सम्पन्न आचार्यः (अग्निः) - अग्निः कस्मादग्रणीर्भवतीति निरुक्ते ७।१ अग्रणीर्नेता – उपदेश-द्वारा मार्ग दर्शकः।

तृतीयः खण्डः

Decade III

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र
(६७२) ओं उच्चा ते जातमन्धसो दिवि सद्भूम्या ददे ।
३२उ ३ २३ १ २
उग्रं शर्म महि श्रवः ॥

अमहीयुरङ्गिरास ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

672. O God, the inhabitants of the earth obtain the vast and great shelter, created by Thy inspiring strength and set in the world.

२ ३ १ २३ १ २३ १२ ३ १ २
(६७३) ओं स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः ।
३ १ २र
वरिवोवित् परि स्रव ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

673. May God Who is the giver of wealth, be manifest in our hearts, for the welfare of the soul which is of charitable disposition and engaged in the performance of devotion, is the remover of all obstacles and also for the benefit of all performers of inner and outer Yajnas.

३ १ २र ३२उ ३ २ ३ १ २
(६७४) ओ३म् एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम् ।
१ २
सिषासन्तो वनामहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

674. May God Who is the Lord of the world, help us in the acquirement of all kinds of secular and spiritual wealth. We desire to acquire wealth in order to distribute it among the needy and to share it with all.

३ १ ३ १२ ३ १ २र १
(६७५) ओं पुनानः सोम धारयापो वसानो अर्षसि । आ

२ ३१ २र३ १ २ ३ १ २ ३२ २ ३ १ २
रत्नधा योनिमृतस्य सीदस्युत्सो देवो हिरण्ययः ॥

सप्तर्षयः । पवमानः सोमो देवता । विषमा बृहती छन्दः ।

675. O God! Thou pervadest all souls and noble deeds, purifying them with Thy stream of benevolence. Thou art supporter of all good things which give joy and Thou art seated in Thy own Nature which is the origin of the Vedas and art the Light of lights and the Fountain of bliss.

३ १ २र३ १ २र ३२ ३ २ ३१ ३ १ २
(६७६) ओं दुहान ऊधर्दिव्यं मधु प्रियं प्रत्नं सधस्थमासदत्।
३ १ २ ३१२ ३क २र ३ २ ३ १ २ ३२
आपृच्छ्यं धरुणं वाज्यर्षसि नृभिर्धौतो विचक्षणः ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । समा सतो बृहती छन्दः ।

676. An intelligent pure-hearted person, made pure by wise men, gathers from the source of bliss dear and eternal, everlasting juice of devotion. He becoming mighty and wise, attains God Who is to be enquired about by men and who upholds the universe.

१ २र३ २ ३ २ ३ १ २३ १ २ ३२ ३ १
(६७७) ओं प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद नृभिः पुनानो अभि
२र २ ३ १ २ ३ २ २ ३२ ३ १ २ ३१
वाजमर्ष । अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही
२३ १ २
रशनाभिर्नयन्ति ॥

उशना काव्य ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

677. O soul of the devotee, run onward to the Reservoir of wisdom and Power (God) and seat thyself there. Cleansed by leaders, speed forward to the knowledge and strength. Wise men lead thee to the sacred place of Yajna by purifying thee from all sides, as they lead a horse bound with ropes to a grassy place.

३ १ २ ३१ २र ३ २ ३२ ३ १२
(६७८) ओं स्वायुधः पवते देव इन्दुरशस्तिहा वृजना रक्षमाणः।
३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३२ ३ २ ३१ २
पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो दिवो धरुणः
३ २
पृथिव्याः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

678. Resplendent God Well-armed (Possessing protective power) purifies all. He is the Slayer of all wickedness and wicked people. He saves his devotees from all misfortune and misery. He is the Protecting Father of enlightened truthful persons, possessed of suspassing might, the Support of heaven and Upholder of earth.

२ ३ १ २ ३१ २र ३१ २र ३ २ ३ १ २
(६७९) ओ३म् ऋषिर्विप्रः पुरएता जनानामृभुर्धीर उशना काव्येन।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ ३ २ ३
स चिद्विवेद निहितं यदासामपीच्यां ३गुह्यं नाम
१ २
गोनाम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

679. A seer, wise leader of men who is full of genius and the power of discrimination, un-wavering, wishing the welfare of all people, knows through the study of the Vedas, the beautiful secret meaning of the Vedic Speech.

आवश्यकटिप्पण्यः
SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६७६) १– (धौतः) - धाव - गतिशुद्ध्योः अत्र शुद्ध्यर्थे - पवित्रः
२– (ऊधः) - रसाकरं रसरूपं वा परमात्मानम्

(६७८) १– (इन्दुः) - इन्दी - दीप्तौ दीप्तियुक्तः परमात्मा

(६७६) १– ऋभुरिति मेधाविनाम (निघ० ३।१५)
मेधा पुनर्धारणावती कर्तव्याकर्तव्यसत्यासत्यविवेचिका शुद्धबुद्धिः ।
२– (उशनाः) - वश - कान्तौ कान्तिरिच्छा, सर्वभूतहितैषी
३– (अपीच्यम्) - निर्णीतान्तर्हितनाम (निघ० ३।२५)
How ridiculous and absurd is Rev. Stevenson's. following foot-note:-- "Probably the meaning is, that he (Ushana) was the first to extract the moonplant juice from the plants and produce by means of it a fermented liquor.

चतुर्थी दशतिः

Decade IV

३ २ २ ३ २ ३ ३१२
(६८०) ओ३म् अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः ।
१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

680. Like kine un-milked, we bow before Thee O Almighty and sing Thy praise. O Giver of light to the sun, and shower of the true path of Happiness, Lord of this moving world and Lord of what moveth not, we glorify Thee.

१ २र ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १
(६८१) ओं न त्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न
२र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
जनिष्यते । अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

681. O God, There is no one to be compared with Thee either in heaven or in earth, none who existed in time past, and none who shall exist in times to come. Therefore we who anxiously desire to have strength and knowlege, healthy senses of action and perception, being mighty, call on Thee.

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ २३ २ १ २
(६८२) ओं कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा ।
१ २ १ २ ३ २
कया शचिष्ठया वृता ॥

682. For translation and notes please refer to the verse No. 169 P. 106. Repeated here to emphasis in the context.

१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
(६८३) ओं कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः ।
१ २ ३२३ ३२
दृढा चिदारुजे वसु ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

683. O man ! God the Most advanced in happiness, the Embodiment of joy grants thee happiness through food; and gives the soul. the eradication of misery and durable wealth (material as well as spiritual).

३२उ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
(६८४) ओ३म् अभी षु णः सखीनामविता जरितृ॒णाम ।
३ १ २ ३ १ २
शतं भवास्यूतये ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

384. O God ! Thou granting us manifold glories and protecting us from all sides, dost fairly guard us - Thy friends, who praise and worship Thee.

१ २ ३ १ २ २३ १ २ ३ १ २र ३ २
(६८५) ओं तं वो दस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः । अभि
३ १ २र ३२३ १ २ ३ २ २
वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गोर्भिर्नवामहे ॥

685. For translation and notes please refer to the reverse No. 236 on page 132 Repeated here to emxphasise in the context.

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३३२
(६८६) ओं द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।
३ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २र
क्षुमन्तं वाजं शतिनं सहस्त्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

686. God is Resplendent, Bounteous Giver girt about with might, Rich, and Mountain like in pleasant things. Him swiftly we seek for knowledge and power, rich in kine and pure speech, brought hundredfold and thousoundfold.

१२ ३ २ ३ १ २ ३१२ ३ १ २ ३ १
(६८७) ओं तरोभिर्वो विदद्वसुमिन्द्रं सबाध ऊतये । बृहद्-
२र ३ २ २ ३२ ३२उ ३ २ ३ १२
गायन्त : सुतसोमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणम् ॥

कलि: प्रागाथ ऋषिः । इन्द्रो देवता । प्रगाथश्छन्दः विषमा बृहती ।

In a Yajna performed for acquiring intense delight, when obstacles stand in your way, with full vigour invoke knowledge - bestowing God, singing Brihat Sama and other Psalms of the Sama Veda for safety and protection. I also call on Nourishing and Propitious God as children call their father, who does every thing for their welfare and supports them.

२उ ३ १ २र ३ ३ ३ २उ ३ १ २ ३ १
(६८८) ओं न यं दुध्रा वरन्ते न स्थिरा मुरो मदेषु शिप्र-
२र २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २
मन्धसः । य आदृत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र

३क २र
उक्थ्यम् ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । समा सतो बृहती छन्दः ।

688. Him Who is the Protector in rapture of the Spiritual juice, the firm resistless slayers hinder not, God is the Giver of glorious wealth (material as well as spiritual) to him who sings His praise, honouring him who toils and pours the juice of devotion.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६८१) १– (अश्वः) वीर्यं वा अश्वः (शत० २।१।४।२३,२४) (गव्यन्तः) गौरिति किरण नाम निरुक्ते २।२।८ ज्ञानकिरणेच्छवः २।२।८

(६८२) (शचिष्ठया) - शचीतिप्रज्ञानाम (निघ० ३।९)

(६८६) १– (द्युक्षम्) - दिवो द्युतेः क्षं गृहं निवासम् क्षि - निवासगत्योः
२– (तविषीभिः) - बलैः तविषीतिबलनाम (निघ० २।९)
३– (मक्षू) - मस्जो - शुद्धौ षुक्प्रत्ययः

(६८७) (शिप्री) - रक्षकं शिरस्त्राणमिव (सुन्वते) - भक्तिरसं प्रवर्तयते

पञ्चमी दशतिः

Decade-V

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(६८८) ओं स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया ।
१ २ ३ १ १ ३ २
इन्द्राय पातवे सुतः ॥

मधुच्छन्दा वैश्वामित्र ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

689. O Juice of devotion mixed with wisdom, in sweetest and most gladdening stream, flow on and purify all. Thou hast been prepared for the soul to drink.

३ २ ३ १ २ २र३ ३ १ २ १ २
(६९०) ओं रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि योनिमयोहते । द्रोणे
३ २ ३१ २
सधस्थमासदत् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

690. God Who is fiend-queller and Omniscient Friend of all, dwells in the heart which is free from all passions bankering after gold. It is only in a pure mind that God Who is absolutely pure dwells. [God is Omnipresent, but His presence everywhere can be realised only through a pure mind and heart.]

३ १ २ ३ १ २ ३१ २ २ ३
(६९१) ओं वरिवोधातमो भुवो मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः । पर्षि
३ २ ३१ २
राधो मघोनाम् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

691. O Thou richest possessor of wealth, do Thou become a Bountiful bestower, the best among the slayers of sins and tranferer of the wealth of the rich among the needy, by prompting them to do so.

१२ ३ १२ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(६९२) ओं पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः ।
१ २ ३ १२ ३ १
महि द्युक्षतमो मदः ।

गौरवीति: शाक्त्य ऋषि: । पवमान: सोमो देवता । काकुभ: प्रगाथश्छन्द: ।

692. O Soma, Thou art Spiritual juice of devotion and wisdom, the sweetest ever ready prosperer of our noble actions, the producer of exhiliraticn, the mighty one, the all brilliant inebriater, do Thou Purify us.

१२ ३ १ २३१ २ ३२३ २ ३ २ ३ १ २
(६९३) ओं यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायतेऽस्य पीत्वा स्वर्विदः ।
२ ३२२ ३कर क ३ २उ ३ २३ १२
स सुप्रकेतोअभ्यक्रमीदिषोऽच्छा वाजंनैतशः ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् ।

993. O Spiritual juice of devotion! When we have drunk of thee, then the Rainer of blessings rains them in abundance. Our soul, when it has drunk of thee, becomes a showerer of delights and begins to enjoy happiness with the help of its senses. Having attained good knowledge, it goes across the desires of mind like a war horse rushing into the battle.

२ ३१ २ ३ २ ३१ २र ३ १२
(६९४) ओ३म् इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १२
श्रुष्टे जातास इन्दवः स्वर्विदः ॥

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

694. These charming devotional practices which keep away all sins find an entrance into the presence of God who is the Rainer of blessings. Born in the soul full of knowledge, these moon - like devotional practices give delight and bliss, like lights.

३१ २र ३ १ २र ३२ ३ ३
(६९५) ओ३म् अयं भराय सानसिरिन्द्राय पवते सुतः । सोमो
१२ ३ १ २ ३ २
जैत्रस्य चेतति यथा विदे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

695. This Juice of devotion deserves to be taken by all It is being manifested for the welfare of the soul. God who inspires and purifies, knows the devotee who has conquerred lust anger, greed and other passions. He knows the wise.

३ २उ ३ २३ २ ३ २ ३ २
(६९६) ओ३म् अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णाति सानसिम् ।
१२ ३ १२ ३ १ २ ३ २
वज्रं च वृषणं भरत्समप्सुजित् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

696. It is for the welfare of this internally and externally pure devotee, that God shows His kindness, which is to be accepted and distributed, which destroys ignorance, lust, anger, pride and other foes and which rains blessings, for He is the Conqueror of the bonds of actions.

३ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ १२
(६९७) ओं पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्नवे ।
३ २ १ २ ३ १ २ ३क २र
अप श्वानं श्नथिष्टन सखायो दीर्घजिह्व्यम् ॥

अन्धीगुःश्यावाश्विऋंषिः । पवमानः सोमो देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।

697. Ye friends ! for protecting the accomplished and gladdening soul, that gives up attachment to external objects and is endowed with life-preserving force, control this long-tongued dog i. e. the mind that is avaricious end voluptuous like a dog.

१ २र ३१ २ ३ १ २ ३ २
(६९८) ओं यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः ।
२ ३ २ ३ १ २र
इन्दुरश्वो न कृत्व्यः ॥

ऋषिदेवते उक्ते । गायत्री छन्दः ।

698. The disciple of peaceful but active nature, goes on, on all sides using purifying true speech. He becomes full of lustre like an able steed.

२ ३ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
(६९९) ओं तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया ।

३ १ २ ३ १२
यज्ञाय सन्त्वद्रय: ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

699. For the welfare of such a pupil who is free from anger and therefore un-assailable, let the people tend with all - reaching prayer. Let firm men like the mountains and venerable, be source of happiness and charity for him. [Let them be charitably disposed to such a devotee.]

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२ ३२१
(७००) ओ३म् अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यह्वो
३ २ ३ १२ १ २१ ३ २ ३२उ २ २३
अधि येषु वर्धते । आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं
१ ३ ३२
विश्वञ्चमरुहद्विचक्षण: ॥

कविर्भार्गव ऋषि: । पवमान: सोमो देवता । जगती छन्द: ।

700. God, accepted for His Omniscience, manifests Himself in all those highly lovely attributes, through which He rules over the hearts of His subjects. God the Great Seer, rules over this body, acquired by all mortals and shaped by Him, the Developer of all.

३ १ २ ३१ २ ३ १२ ३२ ३१ २१ ३ २
(६७१) ओं ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो
३ १ २१ १ २ ३२ ३ १२ ३ ३ १ २
अस्या अदाभ्य: । दधाति पुत्र: पित्रोरपीच्यां३नाम
३ २ ३१ १ ३२ ३२
तृतीयमधि रोचनं दिव: ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

701. The tongue of a truthful person causes to flow sweet and pleasant words which please all The speaker of such true and sweet words, becomes the guardian of good intellect and hence un-assailable. Sinners can not put him down or lord it over him. Then such a Yogi makes his

parents though almost un-known before, famous and gets the third shining name in the third bright realm of heaven. (so so speak)

१२ ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ ७२
(७०२) ओ३म् अव द्युतानः कलशाँ अचिक्रदन् नृभिर्येमाणः

३ १ २३ १२ ३ २ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २
कोश आ हिरण्यये । अभी ऋतस्य दोहना अनूषताधि

३२ ३२ ३ १ २
त्रिपृष्ठ उषसो वि राजसि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

702. Resplendent God when meditated upon by the devotees in the centre of the heart, gives knowledge to their souls. Then the devotees who are seekers after Truth, glorify Him from all sides and He is manifested in the centre of the eye - brows where Ida, Pingala and sushumna (nerves) meet together in the Dawn of Divine Illumination.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(६६०) १- द्रोणे - मनसि द्रु - गतौ, द्रवति-गच्छति परमात्मानमिति द्रोणं - मनः

योनिम् - हृदयम्, यत्र जीवात्मा परमात्मना सह मिश्रीभवति तद्ध्याने लीनं भवति इतितात्पर्यम्

(६६१) १- वरिवोधातमः - वरिवः इति धननाम तद्धारकेषु श्रेष्ठः (निघ० २।१०)

(६६४) हरयः - पाप हरणशीला मनोहरा उपासनाः

(६६५) १- सानसिः षण-सम्भक्तौ संभजनीयः - सेवनीय इत्यर्थः

(६६६) वज्रम् - वर्जयितारं कामक्रोधादिशत्रूणाम्

(६६८) १– कृत्व्यः - कर्मणिकुशलः कृत्वीतिकर्मनाम (निघ० २।१।२०) करोतेस्तुप्रत्ययः

२– धारया - शुद्धवाण्या (धारेतिवाङ्नाम निघ० १।११)

(६६९) १– दुरोषम् - रोषरहितम् निष्क्रोधम् अथवा रुष हिंसायाम् - दुर्वधम्

२– अद्रयः - दृ - विदारणे अदारणीयाः दृढ़प्रतिज्ञा इति यावत् - आदरणीया वेति निरुक्ते ९।१।५

३– यज्ञाय - यज–देवपूजा संगतिकरणदानेषु अत्र सुखेन संगम–नाय दानाय च

(701) First name given by the mother out of love, Second given by the father for practical purposes and the third respectful name like Mahatma, Maharshi, Loka Manya, Maha Manā, Desha Bandhu etc.

(७०२) १– कलशान् - जीवान कलशः कस्मात कला अस्मिन् शेरते मात्राः कलिश्च कलाश्च किरते विकीर्णमात्रः (निरुक्ते ११।१२)

२– त्रिपृष्ठे - इडापिंगलासुषुम्णा संगम स्थाने आज्ञाचक्रे

३– उषसः - विशोका वा ज्योतिष्मती योग० १।३५

षष्ठी दशतिः

Decade VI

३ १ २ ३ १२ ३ २ २ ३ १२ १२
(७०३) ओं यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप्र

३२३ १२ ३१२ ३२ ३१ २१
वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ॥

शंयुर्बार्हस्पत्य ऋषिः । अग्निर्देवता । ...

703. Sing to your Lord with each song at every Yajna (noble un-sefish act) for strength. Come, let us praise the Omniscient and Ever-lasting God even as a beloved friend.

३ १ २र३ २ ३ १ २र ३१ २र ३ १ २
(७०४) ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।
२३ १२ ३ १ २ ३२ ३१२ ३२ ३१ २
भुवद्वाजेष्वविता भुवद् वृध उत त्राता तनूनाम् ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । छन्दः समा सतो बृहती ।

704. Let us surrender ourselves or dedicate our hearts to the Gracious Lord Who loves us, gives us Wisdom and Who never allows us to fall down. In battles with internal and external enemies, may He be our Protector and Strengthener, Yea, the Saviour of our lives.

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १२३ १ २ ३ १२
(७०५) ओं एह्यू षु ब्रवाणि तेऽग्न इत्थेतरा गिरः । एभिर्वर्धास
१ २
इन्दुभिः ॥

भारद्वाजो बार्हस्पत्य ऋषिः । अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः ।

705. For translation and notes, please refer to the verse no. 7 on Page 35.

२३क २र ३ २ ३ १२ ३ १२ १३
(७०६) ओं यत्र क्व च ते मनो दक्षं दधस उत्तरम् । तत्र
१ २
योनिं कृणवसे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

706. O God ! in whichever person, Thy Mind applies itself, Thou givest him pre-eminent vigour. There wilt Thou gain a dwelling place. [The mantra is equally applicable to a person revered as a Guru or Preceptor.]

१ २र ३१२ ३ १ २र २ ३
(७०७) ओं न हि ते पूर्तमक्षिपद् भुवन्नेमानां पते। अथा
१२
दुवो वनवसे ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत्।

707. May Thy splendour of vigour be not a destroyer of the eyes of knowledge. Not for a moment only lasts Thy Bounty, O Lord of men. It lasts for ever. Our service therefore shalt Thou gain. [We shall always be devoted to Thee and shall obey Thy commands.]

३२३ १२ ३२उ ३ १२ २ १२
(७०८) ओं वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोऽवस्यव:।
१ २ ३ १ २
वज्रिं चित्रं हवामहे ॥

सोभरि: काण्व ऋषि:। इन्द्रो देवता। काकुभ: प्रगाथ: छन्द:।

708. For translation and notes, please refer to the verse no. 408 on Page 217. Repeated here to emphasise in the context.

१२ ३ १२ ३२३ २ ३ २ ३२२ ३ २ ३२
(७०९) ओं उप त्वा कर्मन्नूतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत्।
१ २र ३ १ २ ३२३ १ २ ३ २
त्वामिध्यवितारं ववृमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत्। समा सतो बृहती छन्द:।

709. O Grasper of the thunder-bolt of justice, we the performers of Yajnas and desirous of preservation, call on Thee, manifested now in this Yajna as men do on some mighty hero. O Performer of noble deeds for our preservation, Ever Young and Terrible for the wicked, may we through Thee be rendered secure. We Thy friends worship Thee the lord, the Preserver, the Adorable Divinity.

२ ३क २र ३ १२ ३ १ २ ३१२
(७१०) ओ३म् अधा ह्यी-द्र गिर्वण उप त्वा काम ईमहे
३ १२ ३२३ १ २ ३ १ २
ससृग्महे । उदेव ग्मन्त उदभिः ॥

नृमेध आङ्गिरस ऋषिः । इन्द्रो देवता । ककुप् छन्दः ।

710. For translation and notes, please refer to the verse no. 406 on Page 217.

१ २र ३ २ ३१ २ ३ १२
(७११) ओं वार्ण त्वा यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि ।
३ १ २ ३ १ २
वावृध्वांसं चिदद्रिवो दिवेदिवे ॥

ऋषि देवते पूर्ववत् । उष्णिक् छन्दः ।

711. O Almighty of indestructible nature, Destroyer of all evil ! as seas are swelled by rivers, so do our praises daily magnify Thee. [They increase the number of thy devotees]

३२ ३ १ २ ३ २ १ २ ३ १ २र ३१२
(७१२) ओं युञ्जन्ति हरो इषिरस्य गाथयोरौ रथ उरुयुगे
३ १ २ ३ १ २ ३१ २
वचोयुजा । इन्द्रवाहा स्वर्विदा ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत । पुरउष्णिक् छन्दः ।

712. The mind and the intellect of the soul lead us towards God when purified, in Deep Samadhi with the help of the study of the Vedas. It is they that realise the Divine Delight of God who is All-Bliss.

(The sum and substance of the mantra is that the mind and the intellect of those persons who study the Vedas and act according to their teachings, enable them to realise God.).

आवश्यक टिप्पणाय:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(७०४) १- अस्मयुः - अस्मान् कामयमानः

२- हव्यदातये - हव्यानाम - आदातव्यानां ज्ञानानां दात्रे

(७११) १– अद्रिवः - दृ - विदारणे अविदार्यप्रकृतियुक्त ।
२– यव्याभिः - यव्या इति नदी नाम (निघ० १।१३)

(७१२) १– हरी - नेतारौ परमात्मानं प्रति - अत्र मनोबुद्धिरूपाश्वौ
२– इषिरस्य - इष - गतौ इष - इच्छायाम् इच्छाशीलस्य जीवस्य ।
गाथया - वेदरूपया वाचा (गाथेति वाङ् नाम निघ० १।११)
स्वर्विदा - सुखस्वरूप परमात्मानुभवसुखविदौ तत्प्रापयितारौवा

इति प्रथमोऽध्यायः॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः प्रथमा दशतिः

CHAPTER II DECADE I

१ ३ २ ३ १ २ ३ १ २३ १ २र
(७१३) ओं पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत ।
३ १२ ३१ २ ३ १ २ ३ २
विश्वासाहं शतक्रतु मंहिष्ठं चर्षणीनाम् ॥

श्रुतकक्ष आङ्गिरस ऋषिः । इन्द्रो देवता । उष्णिक् छन्दः ।

713. For the translation and notes, please refer to the verse no. 155 on page 101.

३ १ २ ३१ २ ३ २ १२ २ ३
(७१४) ओं पुरुहूतं पुरुष्टुतं गाथान्यां३ सनश्रुतम् । इन्द्र
१ २
इति ब्रवीतन ॥

वसिष्ठो मैत्रावरुण ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

714. Lauded by many, Much - invoked, Worthy to be celebrated in songs, famed through eternal ages is God. His name is Indra. Tell it forth to all.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३२ ३१
(७१५) ओ३म् इन्द्र इन्नो महोनां दाता वाजानां नृतुः । महाँ

२ ३ १ २
अभिज्वा यमत् ॥

मेधातिथिः काण्व ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

715. Indra (God) is indeed the Bestower of great knowledge, the bringer of all powers, the Mighty One who brings into our possession all that is valuable. He makes us dance through rapturous joy.

२ ३ १ २ ३ १२ ३ १२ १ २
(७१६) ओं प्र व इन्द्राय मादनं हर्यश्वाय गायत । सखायः

३१ २
सोमपाव्ने ॥

श्रुतकक्ष ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

716. For the translation and notes, please refer to the verse no. 156 on pags 102. Repeated here to emphasise in the context.

२उ ३ २ ३ १ २ ३१ ३२उ ३ १२ ३ २
(७१७) ओं शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चकृमा

३ १२
सत्यराधसे ॥

इरिम्बिठिः काण्व ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

717. To Him, the Bounteous, say the laud, and let us glorify Him as men may do the giver of true gifts, as He is to be worshipped with truth.

१ २ ३२उ ३ १ २ १
(७१८) ओं त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं

२ ३१२
हिरण्ययुर्वसो ॥

कुसीदी काण्व ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

718. O Lord of boudless might! Thou desirest for us knowledge and strength; Thou desirest for us noble speech,

the senses of perception and the kine and Thou seekest or desirest for us splendour, inner light, good reputation and Truth, O Our Good Lord, our Support.

३१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ १२३
(७१९) ओं वयमु त्वा तदिदर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः। कण्वा
१ २
उक्थेभिर्जरन्ते ॥

त्रिशोक: काण्व ऋषि: । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्द: ।

719. This even this, O Lord, we implore as Thy devoted friends, hankering after Thee and Thee alone. Wise men praise Thee with the Vedic hymns.

१ २ ३ १ २र ३ १२ ३ २ ३ १ २ २उ३
(७२०) ओं न घेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु
१ २
स्तोमैश्चिकेत ॥

वसिष्ठो मैत्रावरुणि: ऋषि: । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्द: ।

720. Nought else, O Upholder of the thounder - bolt of justice, do I ever praise in the beginning of any action; I know only Thee and acknowledge Thee in my praises and get Thy knowledge through them.

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र
(७२१) ओ३म् इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति ।
१ २ ३२ ३ १ २
यन्ति प्रमादमतन्द्राः ॥

विश्वामित्र ऋषि: । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्द: ।

721. Enlightened persons of truthful sinless nature. desire him who performs Yajnas and other noble deeds. They desire not a sleepy idle person. They punish sloth uniweariedly and being free from sloth, attain Joy.

१ २ ३ १ २ ३१ २र ३ १ २
(७२२) ओ३म् इन्द्राय मद्वने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः ।

३ १ २ ३ १ २
अर्कमर्चन्तु कारवः ॥

मधुच्छन्दा ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

722. May our speech praise the glory of the Lord, Who is Giver of happiness. Let devotees praise the Lord Who must be worshipped by all.

२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३२ ३ १२
(७२३) ओं यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणन्ति सप्त संसदः ।
१ २ ३ १ २
इन्द्रं सुते हवामहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

723. We invoke God in this Yajna (non-violent sacrifice) in Whom all glory especially resides and Who is praised by all the congregation of devotees.

१ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ १ २
(७२४) ओं त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्नत । तमिद्
३ १ २
वर्धन्तु नो गिरः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्

724. The enlightened persons of truthful and sinless nature perform Yajnas which give knowledge to the readers of the Vedas or to the people of these worlds. May our voices also extol God alone.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(७१७) १– (सत्यराधसे) - सत्येन - सत्यद्वारा राधयते - आराध्यत इति सत्यराधास्तस्मै

(७१८) २– गव्युः - गौरिति वाङ्नाम (निघ० १।११) तां कामयमानः

३– हिरण्ययुः - तेजोवैहिरण्यम (तैत्ति० १।८।६।१) ज्योतिर्हिरण्यम

(गो०पू० २।११) ज्योतिर्हिरण्यम् । ता० ६।६।१०,१।६।७।८) तत् कामयमानः

(७१६) यशो वै हिरण्यम् (ऐत० ७।१८) सत्यं वै हिरण्यम् (गोपथ उ० ३।१७)

(७२०) १– चिकेत - जानामि छन्दसि लिङ्लङ् लिट इति वर्तमानार्थे लिट् प्रयोगः, । किती - संज्ञाने - काशकृत्स्नधातुपाठे

(७२३) १– सप्तसंसदः - सप–समवाये समवेताः संसदः सभ्याः

(७२४) १– त्रिकद्रुकेषु - इयं पृथिवीकद्रूः (शत० ३।६।२।६) पृथिवीति लोकानामुपलक्षणम् त्रिषुलोकेषु चेतनम् - ज्ञानदातारम् ज्ञानसाधनं यज्ञम् । अथवा त्रीन्वेदान् ज्ञानकर्मभक्तियुक्तान क्रन्दन्ति - आह्वयन्ति पठन्तीतियावत्वेदवक्तारः तेषु

अथ द्वितीयः खण्डः

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(७२५) ओ३म् अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि ।
१ २३ २उ ३ १ २
एहीमस्य द्रवा पिब ॥

इरिम्बिठिः काण्व ऋषिः । इन्द्रो देवता गायत्री छन्दः ।

725. For translation and notes, please refer to the verse no. 159 on Page 102.

१ २ ३ १ २ ३१ २र ३२
(७२६) ओं शाचिगो शाचिपूजनायं रणाय ते सुतः ।
१ २ ३ १ २
आखण्डल प्र हूयसे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

726. O God Adorable on account of Thy powers! This Spiritual juice of devotion combined with knowledge is offered to Thee for Thy Delight. O Destroyer of ignorance! Thou art especially invoked by us. [God is delighted to see

the noble and virtuous life led by His devotees, as father is delighted to see the noble life of his children.]

१ २ ३ १ २ ३ १ २
(७२७) ओं यस्ते शृङ्गवृषो णपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः ।
२र ३ १ २र
न्यस्मिन् दध्र आ मनः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

727. O Soul ! The mind of wise men always rests in God who burns all sins and showers peace and bliss, Who does not allow thee to swerve an inch from the path of thy duty and Who is to be worshipped by all, being the Preserver of Divine juice of Delight.

१ २र ३१ ३ ३ २ ३ १ २र
(७२८) ओ३म् आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय ।
३ १ २र
महाहस्ती दक्षिणेन ॥

कुसीदीकाण्व ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः ।

728. For translation and notes, please refer to the verse no. 167 on Page 105.

३ १ ३२ ३१ २ ३ १ २
(७२९) ओं विद्मा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमघम् ।
३ १२
तुविमात्रमवोभिः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

729. We know Thee Mighty in Thy deeds, the Liberal Giver of the mighty wealth; the Most Adorable God, accompanied with an all-protective force.

१ २र ३ १ २र३ १ २ ३२उ
(७३०) ओं न हि त्वा शूर देवा न मर्तासो दित्सन्तम् । भीमं
३१२
न गां वारयन्ते ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

730. O Almighty Hero, when Thou wouldst give Thy gifts, neither enlightened truthful persons, nor ordinary men can restrain Thee like a fearful bull.

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(७३१) ओ३म् अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये ।
३ ३ २ १२ १२
तृम्पा व्यश्नुही मदम् ॥

त्रिशोक: काण्व ऋषि: । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्द: ।

731. O fulfiller of our noble desires ! the Soma (devotion combined with knowledge) being shed, I pour the juice of the nectar of devotion, for thee to drink. Satisfy thyself and enjoy great delight.

[This is the description of a Yogic state named as धर्म मेघसमाधि in Yogic literature, Yoga Darshan 4.29.]

१ २ ३१ २ ३ १ २ ३ २ ३१ २ ३ १ २
(७३२) ओं मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान आ दभन् ।
१ २ ३ १ २
मा कीं ब्रह्मद्विषं वनः ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् ।

732. O soul ! Let not the selfish fools or those who mock, degrade or injure thee. Do not keep company with those persons who are haters of knowledge and wise men.

३२ ३ १२ ३१ २ ३ १ २ १ २
(७३३) ओ३म् इह त्वा गोपरीणसं महे मन्दन्तु राधसे । सरो
३ १ २१
गौरो यथा पिब ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

733. An acharya (Preceptor) addressing his pupil says :—

O my disciple ! Let my other pupils cheer thee well as thou art full of noble [illegible] come here for

the acquisition of the great wealth of wisdom. Drink its juice as the deer drinks the water of the lake.

२१ २ ३२उ ३ २ ३ १२ ३१२
(७३४) ओ३म् इदं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् ।
१ २ ३ १ २
अनाभयिन् ररिमा ते ॥

734. O spirit residing in body ! Drink well to thy satisfaction the Divine juice of devotion, combined with wisdom, O fearless one !. We offer it to thee.

१२ ३ २ ३२उ ३२ ३ २ ३ १२ २ ३
(७३५) ओं नृभिर्धौतः सुतो अश्नैरव्या वारैः परिपूतः । अश्वो
२ ३ २ ३ १२
न निक्तो नदीषु ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

735. Purified and made cultured by wise men, taught or trained by scholars well-versed in various sciences and made absolutely spotless by preceptors, a pupil becomes clean as a horse bathed in rivers.

१ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २
(७३६) ओं तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुमकर्म श्रीणन्तः ।
१ २ ३ ११ २ ३ १२
इन्द्र त्वास्मित्सधमादे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

736. As cooks make some preparations delicious and sweet by mixing milk with barley, in the same way, the Sadhakas (practisers of yoga) mixing the juice of devotion with the essence got from the senses of perception, make them source of joy in Samadhi (contemplation).

आवश्यकटिप्पण्य:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(७२६) १– (शचि पूजन) ! शक्ते: कारणात्पूजनीय ।

२– रणाय - रमणाय

३– आखंडल - वधकर्मा अज्ञानविनाशक (निघ० २।१६)

(७२७) १– शृंगवृष: शृंगाणीति ज्वलन्नामसु पठितम् (निघ० १।१७)

अथवा शृणातीति वधकर्मा (निघ० २।१६) शृंग: श्रयतेर्वा शृणातेर्वा शरणायोद्गतमिति वा (निरुक्त २।७) कुण्डपाय्य: - कुण्ड इव पीयते यस्मिन् भक्तिरस: स कुण्डपाय्य: परमात्मा It is quite wrong on the part of Rev. Stevenson to translate श्रृङ्ग वृष as offspring of Vrisha and to add "The liquor which sustains thee"

(७३२) १– अविष्यव: - स्वार्थसिद्धिपरायणा: अवधातोस्तृप्त्यर्थमादाय

२– वन: - वन संभक्तौ संभजस्व - सेवस्वेत्यथ:

(७३३) १– गोपरीणसम् - विविधवाचा सम्पन्नम् परीणस इतिबहुनाम (निघ० ३।१७)

२– (महेराधसे) - महते धनाय विद्यारूपाय

(७३४) २– अर्यै: - व्यापकै:, सर्वशास्त्रनिष्णातै: वारै: - वृण्वन्तिस्वीकुर्वन्ति छात्रत्वेन ये ते वारा: - अध्यापका:

(७३६) १– कुत्यो: ज्ञान कर्म रूपयो:

तृतीय: दशति:

Decade III

३१ २र ३१ २ ३ ३ २ १
(७३७) इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिब त्वा३स्य
२
गिर्वण: ॥

विश्वामित्र ऋषि: । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्द:

737. For the other meaning regarding God, please refer to the verse no. 165 on Page 105.

२ ३ १ २ ३ १ २र ३१ २र ३क२र १
(७३८) ओं यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स
२
त्वा ममत्तु सोम्य ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

738. O Soul ! Incline thy body to the Divine juice of devotion which suits thy divine nature well. O soul of peaceful nature, let it cheer thee.

१ २ ३ २र ३ १ २ ३ १ २ २
(७३९) ओं प्र ते अश्नोतु कुक्ष्योः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र
३ १ २३ १ २
बाहू शूर राधसा ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

739. O soul ! Let this juice of bliss enter both thy flanks (of knowledge and action) and let it enterthy head with the Vedic Wisdom and with bounty O hero, both thy arms.

२र ३ १ २ ३१ २ ३ १ २र १ २ ३
(७४०) ओ३म् आ त्वेता नि षीदतेन्द्रमभि प्र गायत । सखाय
१ २
स्तोमवाहसः ॥

मधुच्छन्दा ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः

740. O come ye hither soon, sit ye down. To God sing ye forth your song O companions, bringing the hymns of praise.

३ १२ ३ १ २र३ १ २ २ ३ २ ३
(७४१) ओं पुरूतमं पुरूणामीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे
१ २ ३२
सचा सुते ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

741. During the performance of the Yajna (non-violent sacrifice) with devotion and knowledge, do ye, O men, unitedly praise the Lord, the Slayer of hosts of foes and the Possessor of much valuable Wealth and Wisdom.

१ २ ३ २ ३ १ २३ २ ३ १ २र
(७४२) ओं स घा नो योग आ भुवत् स राये स पुरन्ध्या ।
२३ १२ ३ १ २र
गमद् वाजेभिरा स नः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

742. May God be present with us in the practice of Yoga (Communion with Him), in wealth (secular as well as spiritual) and in the bestowal of an enlarged understanding. May He without fail come to us with knowledge and Power.

१ २ ३१ २ ३ १ २ १ २ ३
(७४३) ओं योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय
१ २ ३१२
इन्द्रमूतये ॥

शुनः शेप ऋषिः देवताछन्दसी पूर्ववत् ।

743. For translation and notes, please refer to the verse no. 163 on Page 103.

१ २ ३ १ २र ३१ २ ३ १ २र २ ३
(७४४) ओ३म् अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरम् । यं ते
१२ ३ २ ३ २
पूर्वं पिता हुवे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

744. I call On God Whom Our Father-like preceptors always remember as the Fulfiller of all noble desires and Supreme Leader.

१ ३२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
(७४५) ओ३म् आ घा गमद्यदि श्रवत् सहस्रिणीभिरूतिभिः ।

१२ ३ २३ ३ १२
वाजेभिरुप नो हवम् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

745. If God will hear us, He will come at our call with succour of a thousand kinds, with strength and knowledge.

१ २ ३१२ २ २३ १२ ३क २र ३ २
(७४६) ओ३म् इन्द्र सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीष उक्थ्यम् । विदे
३२ ३ १२ ३ २
वृधस्य दक्षस्य महाँ हि षः ॥

नारद: काण्व ऋषि: । इन्द्रो देवता । उष्णिक् छन्द: ।

746. For translation and notes, please refer to the verse no. 381 on Page 208. Repeated here to emphasise in the context.

२ २३१ ३ ३ २ ३ १२ ३२ ३ २
(७४७) ओं स प्रथमे व्योमनि देवानां सदने वृधः । सुपारः
३१२ ३ १२ ३१२
सुश्रवस्तमः समप्सुजित् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

747. God is pervading the vast heaven which is the abode of the sun and other shining bodies i. e. He is Omnipresent. He gives more and more strength to His devotees being present in their hearts. He carries His devotees through every difficulty; He is Most Glorious and the Controller of the Matter. He is also the Giver of the fruit of actions.

१२ ३ १२ ३ २ ३ १२ ३ १ २ १ २
(७४८) ओं तमु हुवे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवा
३ १ २र ३ १ २ ३२
नः सुम्ने अन्तमः सखा वृधे ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

748. I invoke Almighty God for gaining strength and for waging war against evils. Be Thou most near to us for bliss, a Friend to aid, O God.

आवश्यक टिप्पणयः

(७४२) १– (राये) - भौतिकायाध्यात्मिकाय च धनाय शमदमोपरतितितिक्षाश्रद्धासमाधान रूपाय षट्कसम्पत्तीति नाम्ना ख्याताय।

(७४४) (तुवि प्रतिम्) तुवीति बहुनाम (निघ० ३।१०) तुवीः - बह्वीरिच्छाः पृणातीति तं तुविप्रतिम् अनेककामनापूरकम्

(७४७) १– सुश्रवस्तमः - श्रवः प्रशंसामिति निरुक्ते ४।४।२४ अत्यंत प्रशंसनीयः

२– समप्सुजित् आपः - "प्रकृतिः यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम्। (ऋ० १०।१२१।८) इत्यादिषु प्रकृत्यर्थे अप् शब्दस्य प्रयोगोऽतिस्पष्टः समप्सुजित् - प्रकृते - रधिष्ठानेत्यर्थः अथवा अप इति कर्मनाम कर्मणां जेता फलप्रदाता

चतुर्थी दशतिः

Decade IV

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र३ १ २ ३ १
(७४९) ओ३म् एना वो अग्निं नमसोर्जो नपातमा हुवे। प्रियं
२र ३१ २ ३१ २र ३२३ १२
चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम्॥

वसिष्ठ ऋषिः। अग्निर्देवता। प्रगाथः विषमा बृहती छन्दः।

749 With this my homage, I invoke the Lord for your welfare, Who is the Preserver and Source of strength;

Dear, Wisest Giver of happiness, Eternal and shining in noble non-violent sacrifices, Immortal Messenger of Truth, giving true knowledge.

१ २ ३ ३ २ ३ १ २ ३क २र
(७५०) ओं स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः।
३१ २ ३२ ३२ २ १२ ३२उ ३ १ २
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत्। समा सतो बृहती छन्दः।

750. God creates all—supporting earth and heaven. When invoked well, He comes running (so to speak.) [He responds to our earnest prayer.] He is the Recipient of praise, being the Supreme Being to Whom Yajnas are offered and He is the Performer of meritorious acts. Therefore the wealth of the inhabitants of the world, is offered to this Resplendent Divinity.

१ २ ३ २ १ २ ३ २ ३ २ १ २
(७५१) ओं प्रत्यु अदर्श्यायत्यू३च्छन्ती दुहिता दिवः। अपो
३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ ३ ३ १ २
मही वृणुते चक्षुषा तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी ॥

751. For spiritual interpretation and notes, please refer to the verse no. 303 on Page 166. Apparent external meaning is regarding the dawn.

२३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३१ २र ३२
(७५२) ओ उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत्।
१ २३ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भक्तेन गमेमहि ॥

ऋषिदेवते उक्ते। छन्दः समा सतो बृहती।

752. God Who is Impeller and the Creator of the world generates the earth and illumines rising and moving shining planets. O Divine Dawn ! Let us meditate on and be united with the Lord at thine and the Sun's rising.

[Meditation at the time of the dawn and sun-rise is particularly beneficial and suitable]

३१ २ ३ १ २ ३ २ २
(७५३) ओ३म इमा उ वां दिविष्टय उस्रा हवन्ते अश्विना।

३ १ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २र
अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशंविशं हि गच्छथः ॥

753. For translation and notes, please refer to the verse no. 304 on Page 167. By 'Ashvinau' may also be taken teachers and preachers.

३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(७५४) ओं युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथां सूनृतावते ।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २र
अर्वाग् रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । छन्दः समा सतो बृहती ।

754. O Teachers and Preachers! You heroes bestow wonderful nourishment; send it to him who always speaks true and sweet words. One-minded both of you drive your car down to us; drink ye the savoury medicinal Soma juice.

आवश्यकटिप्पण्यः

(७५५) १–(पयः) - पेयो ज्ञानरसस्तम् ।

२–सहस्रसाम् - सहस्रम् असंख्यातानि फलानि सनुते-ददातीति तम् षणु - दाने ।

३– (ऋषिम्) ऋषिर्दर्शनात् - निरुक्त २।३।११ वस्तुस्वरूपदर्शयितारम् ।

पञ्चमी दशतिः

Decade-V

३ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २३ १ २ १२
(७५५) ओ३म् अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुह्रे अह्रयः। पयः
३ २ २र
सहस्रसामृषिम् ॥

अवत्सारः काश्यप ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

755. In accordance with the ancient and eternal Vedic light given by God, the bold sages draw the bright milk of knowledge which has thousands of friends and which discloses many secrets.

३१ २र ३२३१ २र ३२
(७५६) ओ३म् अयं सूर्य इवोपदृगयं सरांसि धावति। सप्त
३२३ १ २र
प्रवत आ दिवम्॥

ऋष्यादय: पूर्ववत्।

756. God sees all beings like the Sun. He listens to the prayers and runs (so to speak) to fulfil the desire of His devotees. It is the following seven kinds of people Whom God considers as fit for the attainment of joy and Emancipation.

1. People who are full of kindness. 2. Charitable.

3. Those who observe non-violence in body, word and mind. 4. Those who have taken the vow of absolute truthfulness.

5. Men of straight forward nature.

6. Those who have practised self-control.

7. Those who have observed Brahmcharya or perfect continence. It is these who are entitled in God's eye to attain joy and finally emancipation.

३१ २र ३ १ २र३१ २
(७५७) ओ३म् अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवनोपरि।
१ २ ३१ २र
सोमो देवो न सूर्य:॥

ऋष्यादय: पूर्ववत्।

757. God the Source of peace purifies all and stands high over all things that exist. He is the Dispeller of all darkness like the sun-

३२ ३ २३ १ २ ३ २ ३१ ३ ३२ १ २
(७५८) ओ३म् एष प्रत्नेन जन्मना देवो देवेभ्यः सुतः । हरिः
३ १ २
पवित्रे अर्षति ॥

मेध्यातिथिः काण्वऋषिः । देवताछन्दसी पूर्वोक्ते ।

758. This soul full of divine powers in manifested for the senses with its eternal power of taking birth. It moves the senses and acts in the body consisting of Prana, apana and other vital enegies.

३२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३२ ३ १ २
(७५९) ओ३म् एष प्रत्नेन मन्मना देवो देवेभ्यस्परि ।
३ १२र
कविर्विप्रेण वावृधे ॥

(1) This conscious soul though full of knowledge and a sage on account of her eternal power of meditation, grows more and more by the contemplation of God Who is Omniscient Lord of shining objects and enlightened persons.

(2) The disciple makes progress by coming in contact with a Sage and excels others when he repeats ancient Mantras.

३ २ ३ १ २र ३ २३ १२ १ २
(७६०) ओं दुहानः प्रत्नमित् पयः पवित्रे परि षिच्यसे । क्रन्दं
३ १ २
देवाँ अजीजनः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

760 O disciple! Thou art initiated into the Holy Path of God, while taking the spiritual food of the repetition of the Mantras. Then with a sound of Om and the Vedic hymns, thou gatherest other pupils also after their initiation.

१२ ३ १ २ ३२ ३ १ २३ १२
(७६१) ओं उप शिक्षापतस्थुषो भियसमा धेहि शत्रवे ।
१२ ३ २ ३ २
पवमान विदा रयिम् ॥

असित: काश्यपो देवलोवर्षि: । पवमान: सोमो देवता । गायत्री छन्द: ।

761. O God Purifier of all, Instruct us, elevating those who are not devoted to Thee and therefore stand aloof. Strike fear into the opponents of righteousness. Grant us wealth (Spiritual as well as secular.)

२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
(७६२)ओ३म् उपो षु जातमप्तुरं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम् ।
१ २ ३ १ २
इन्दुं देवा अयासिषु: ॥

अमहीयुराङ्गिरस ऋषि: । वमान: सोमो देवता । गायत्री छन्द: ।

762. For translation and notes, please refer to the verse no. 487 on Page 255. Repeated in the context to emphasise.

१ २ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३ १
(७६३) ओं उपास्मै गायता नर: पवमानायेन्दवे । अभि देवाँ
२र
इयक्षते ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

863. Sing forth to God O ye men, Who purifies all and gives knowledge to truthful perons.

आवश्यकटिप्पण्य:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(७५६) १ - सप्त प्रवत: - गतिशीलान् मनुष्यान् प्रवते गतिकर्मा निघ० १।१४) दयावन्त:, दानिन:, अहिंसा:, सत्यव्रता:, ऋजुधिय:, संयमिन:, ब्रह्मचारिणश्च ।

२ –दिवम – प्रकाशमयं परमानन्दं मोक्षं वा ।

(७५८) प्राणापानौ पवित्रे (तैत्ति० ३।३।४।४)

(७६०) पय इत्यन्ननाम (निघ० २।७।३) अत्र मन्त्ररूपम् आध्यात्मिकमन्नमभिप्रेयते।

(७६३) (इन्दवे) –इन्धी दीप्तौ अथवा उन्दी क्लेदने इति धातुभ्यामिन्दु-शब्द निष्पत्तिः – प्रदीप्तायानन्दसम्पन्नाय वा परमात्मने।

षष्ठी दशतिः

Decade VI

(७६४) ओं प्र सोमासो विपश्चितोऽपो नयन्त ऊर्मयः। वनानि महिषा इव॥

त्रित आप्त्य ऋषिः। पवमानः सोमो देवता। गायत्री छन्दः।

764. For translation and notes, please refer to the verse no. 478 on Page 75. Repeated in the context to emphasise.

(७६५) ओ३म् अभि द्रोणानि बभ्रवः शुक्रा ऋतस्य धारया। वाजं गोमन्तमक्षरन्॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

765. (1) The Sanyasis putting on orchre robes, shining with the stream of knowledge, go to different countries and preach the Gospel of the Vedas.

(2) The Pranas being bright with the meditation on God, inspire the heart.

(७६६) ओं सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः। सोमा

३ १ २
अर्षन्तु विष्णवे ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

766. Let the objects of the world be useful for a prosperous person, for active noble person and for the performers of Yajnas (non-violent sacrifices). Let them be available for the organisation of such noble persons.

१ २ ३ १ २ ३ २ ३१ २ ३ १२ ३ १
(७६७) ओं प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा । अंशोः
२र ३ १ २ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
पयसा मदिरो न जागृविरच्छा कोशं मधुश्चुतम् ॥

सप्तर्षयऋषय: । पवमान: सोमो देवता । प्रगाथश्छन्द: विषमा बृहती ।

767. For translation and notes, please refer to the verse no. 514 on Page 266. Repeated in the context to emphasise.

३ २ ३१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १
(७६८) ओ३म् आ हर्यतो अर्जुनो अत्के अव्यत प्रिय: सूनुर्न
२र २ २ ३ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २र
मर्ज्य: । तमीं हिन्वन्त्यपसो यथा रथं नदीष्वा गभस्त्यो:॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । समा सतो बृहती छन्द: ।

768. A devotee of noble character, who is to be purified like the dear son is protected by All-pervading God. He relies on the arms (Power) of God and is prompted to do noble deeds that benefit the world. As when mothers address their children sweetly and lovingly, their fathers ask them to go to them (mothers), in the same manner, when His devotees are engaged in doing good, God is pleased and calls them to His side (so to speak). [He protects them every where].

१ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
(७६९) ओं प्र सोमासो मदच्युत: श्रवसे नो मघोनाम्। सुता

३ १ २
विदथे अक्रमुः ॥

श्यावाश्व आत्रेयऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

769. For translation and notes, please refer to the verse no 477 on Page 251.

१ ३ २ १ २र ३१ २र ३ २
(७७०) ओ३म् आदीं हंसो यथा गणं विश्वस्यावीवशन्मतिम् ।
२ ३ १ २र
अत्यो न गोभिरज्यते ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

770 As a horse manifests its characteristics by its movments, as a soul controls its bodies, in the same way God manifests His Power by the creation, maintenance and dissolution of the universe and directs the world through Revelation.

१ २ ३२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
(७७१) ओ३म् आदीं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः ॥
२ ३ १ २ ३१२
इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

771, For enjoyment of the soul, the seekers after truth, acquire through durable and steady means, the pleasant and charming supreme happiness of God, Who is present in all the three regions-the earth, the atmosphere and the sky.

३ १ १ ३ १ २र ३ २ ३ १२ ३ १२
(७७२) ओ३म् अया पवस्व देवयू रेभन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः।
२ ३ १ २
मधोर्धारा असृक्षत ॥

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

772. O Yogi, longing for divine virtues, manifest thyself with this thy knowledge and purify all.

Eulogising God, be fully devoted to Him. May then the delightful streams of knowledge flow.

१२ ३ २उ ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३क २र
(७७३) ओं पवते हर्यतो हरिरति ह्वरांसि रह्या । अभ्यर्ष
३ १ २ ३ २ ३ १ २
स्तोतृभ्यो वीरवद् यशः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

773. For translation and notes, please refer to the verse no. 576 on Page. 299.

१ २ ३१ २र३ २ ३ १ २३ १ २र २ ३
(७७४) ओं प्र सुन्वानायान्धसो मर्तो न वष्ट तद् वचः । अप
१२ ३१२ ३ १ ३ १ २र
श्वानमराधसं हता मखं न भृगवः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

774. (1) A man should not desire to hear bad or condemnatory words against devotional juice which is produced for pleasing God. O devotees, you should keep away a man of dog-like nature (greedy and jealous) who does not worship the lord, as wise experienced persons keep away all selfish acts.

(2) O learned persons, don't wait for the asking of Dakshina by a Priest who officiates at a Yajna (non-violent sacrifice). Give it voluntarily, promptly and gladly. Don't mar a Yajna by giving no Dakshina. Cast aside those who being selfish and jealous interfere, like a dog in a non-violent sacrifice.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(७६५) (द्रोणानि) – राष्ट्रं द्रोणकलशः ताण्ड्य ६।६१, प्राणा वै द्रोण कलशाः ता० ६।५।१५)

(७६६) १–(इन्द्राय) – इदि परमैश्वर्ये परमैश्वर्यसम्पन्नाय जनाय।
२–वायवे - वा गति गन्धनयोः गतिशीलाय वायुर्वातेर्वेतेर्वा स्याद् गतिकर्मणः (निरुक्त १०।१)
३ – (वरुणाय) – वरणीयाय श्रेष्ठाय।
४ – (मरुद्भ्यः)- मरुत इति ऋत्विङ्नाम निघ० ३।१८) मरुतो मितराविणो वा मितरोचिनो वा मरुद् द्रवन्तीति वा निरुक्त ११।१२)

(७६८) १ –(अर्जुनः) श्वेतः, शुद्धःअर्जुन इति रूपनाम (निघ० ३।७।१०)
२ – (अत्के) - अततीत्यत्कः सर्वव्यापकस्तस्मिन् परमात्मनि।
३ – (अपसः) - कर्माणि अप इति कर्मनाम (निघ०)
४ - (नदीषु) – शब्दं कुर्वाणासु मात्रादिषु नद - शब्दे (रथम्) रमणीयं पुत्रम्।

(७७०) (हंसः) हंसः शुचिषद् वसुरन्तरिक्षसद् होता वेदिषद्तिथि दुरोणसत् ऋ० ४।४०।५ इति प्रामाण्यादात्मा हंसः

(७७१) (त्रितः) – त्रिस्थान इन्द्रःइति निरुक्त ६।३।१६ त्रिषु स्थानेषु वर्तमान इन्द्र इति सायणाचार्योऽपि।

(७७२) (मधोः) – मधुवद् हर्ष प्रदस्य ज्ञानस्य मन - अवगमे
(७७४) (भृगवः) परिपक्व विज्ञानाः भ्रस्ज - पाके

अथ तृतीयोऽध्यायः

अथ द्वितीयः प्रपाठकः

CHAPTER III

१२ ३ १ २ ३ १ २र ३१ २ २१३
(७७५) ओं पवस्व वाचो अग्रियः सोम चित्राभिरूतिभिः।
३ १ २र ३ १ २
अभि विश्वानि काव्या ॥

जमदग्निर्भार्गव ऋषिः। पवमानः सोमो देवता। गायत्रीछन्दः।

775. O God ! Thou Who art the Best Source of Peace ! Purify all speeches and all Poems with Thy wondrous aid. It is Thou who revealest the Vedas—flawless sublime Poetical Scriptures.

१ २३ १ २ ३२ ३ १ २र ३१२ १२
(७७६) ओं त्वं समुद्रिया अपोऽग्रियो वाच ईरयन् । पवस्व
विश्वचर्षणे ॥

अमहीयुराङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

776. O God Beholder of all things, Thou art the Supreme Being revealing the Vedic Hymns; Thou givest the teaching of the actions that lead towards progress. Please purify us.

२ ३ १ २र ३ १२ १ २
(७७७) ओं तुभ्येमा भुवना कवे महिम्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यं
३१२
धावन्ति धेनवः ॥

कश्यप ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

777. O God the Best Poet and Source of peace, All these wcrlds created by Thee stand for and manifest Thy glory. These Vedic hymns also run towards Thee - they glorify Thee.

१२ ३ १ २ ३२ ३ १ २ ३ २ ३ १२ २ ३
(७७८) ओं पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा
२३ १ २
अप द्विषो जहि ॥

भृगुर्वारुणिऋर्षिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

778. O Resplendent God Purify us. Thou Who art Showerer of peace and bliss When realised with in our hearts, make us illustrious and glorious among men. Drive all our feelings of enemity or hatred far away.

१ २ ३ २ ३१ २ ३ १ २ ३२ १ २
(७७६) ओं यस्य ते सख्ये वयं सासह्याम पृतन्यतः । तवेन्दो
३ १ २३२
द्युम्न उत्तमे ॥

जमदग्निऋर्षिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

779. In Thy friendship, O Respledent God! Most Sublime and Glorious, May we subdue all those Who wage war with us.

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १२
(७८०) ओं या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे ।
१ २ ३ २
रक्षा समस्य नो निदः ॥

मेधातिथिऋर्षिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

780. Those O God, awful weapons of electricity etc which Thou hast provided us through scientific knowledge, sharpened at point to strike wicked people down; guard us therewith from all revilers.

२ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२ २ ३
(७८१) ओं वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा देव वृषव्रतः । वृषा
१ २
धर्माणि दध्रिषे ॥

कश्यप ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

781. O God, Thou art Strong and Bright, Potent with Potent Sway. Thou Almighty One, Rainer of Peace and bliss ordainest laws and art the Support of holy rites.

१ २ ३ २ ३ २ १ २३ २३ १२ ३१ १
(७८२) ओं वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा सुतः । सं
२र३ १ २र
त्वं वृषन् वृषेदसि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

782. O Rainer of Peace and bliss! Thy Might causes

rain of Peace. Thy worship causes rain of bliss. Thy son-devotee becomes mighty and rainer of blessings. O Rainer of Peace, Thou art truly Rainer of bliss also.

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २र
(७८३) ओ३म् अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इन्द्रो समर्वतः ।
१ २ ३ १ २र
वि नो राये दुरो वृधि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्

783. O Resplendent God! Thou when pleased directest our senses of perception and action, which are like the horses. Thou art rainer of blessings; enable us to get all kowledge and grant us noble preceptors who may take us across the river of the world. Open to us the doors of wealth (Spiritual as well as secular).

२ ३ १ २ ३१ २ ३ १ १ १२
(७८४) ओं वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान
३ १ २
स्वर्दृशम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

784. O Soma - (God - Source of Peace and Creator of the world) Thou art sender of the rain of peace and bliss. Thou art strong by splendour and shinest through the sun. O Purifier of all, we call on Thee who showest the path of true happiness, being full of Light.

२३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ ३१ २ १ २
(७८५) ओं यदद्भिः परिषिच्यसे मर्मृज्यमान आयुभि :। द्रोणे
३१ २
सधस्थमश्नुषे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

785. O God! When Thou art sprinkled with the waters of true love and meditated on, with the acts of the practice of Yoga by men, Thou takest Thy seat in the heart (art realised there) along with the purified soul.

१ २ ३ २ ३ १ २ ३१
(७८६) ओ३म् आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो
१ ३ १ २
ष्विन्दवा गहि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

786. Shining in our hearts O Almighty God! pour upon us heroic strength, O Resplendent Lord! Come Thou hitherward and purify us—manifest Thyself in our hearts, so that we may realise Thy presence there.

१२ ३२ ३ १ २ ३१ ३ १
(७८७) ओं पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्दतः । सखित्वमा
२र
वृणीमहे ॥

अमहीयुराङ्गिरस ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

Metrical Translation :—

787. We choose Thy friendship from all sides
O God, purifier of all
Thy injunction always guides
Making us joyous. Thee alone we call.

१ २ ३ १ २३१ २ ३ १ २ ३ २र १ २
(७८८) ओं ये ते पवित्रमूर्मयोऽभिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः
सोम मृडय ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

Metrical Translation:—

788. O Source of peace, Thy waves of purity
Of wisdom, bliss, peace and verity
Overflow the ocean of our heart
Make us joyous, Blissful Thou art
So that truly we may live
And peace to all may give.

१ २ ३१ २र ३ २ ३१२ ३ १ २
(७८९) ओं स नः पुनान आ भर रयिं वीरवतीमिषम् ।
१ २ ३१२
ईशानः सोम विश्वतः

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

789. O God. Purifying us, bring us from all sides, for Thou canst, riches and invigorating food with heroic sons

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(७७६) सोम - जगदुत्पादक शान्तिस्रोतः परमेश्वर षू प्रसवैश्वर्ययोः
Griffith translates कवे as O thou sage and yet takes it for the Juice of the plant or liquor. How strange and adsurd ?
(धेनवः) - वाचो वेदरूपाः धेनुरिति वाङ्नाम (निघ० १।११)

(७८२) (वनम्) - भक्तिः वन - संभक्तौ

(७८३) (गाः) - वाचो विद्याबोधिकाः, ज्ञानेन्द्रियाणि वा (अर्वतः) - संसारपारप्रापकान् सदाचारान् अर्व - गतौ

(७८५) (अद्भिः) १ - हृदय प्रीति जलैः, २ - अप इति कर्मनाम (निघ० २।१) योगाभ्यासकर्मभिः
(द्रोणे) - हृदये, द्रवतीति द्रोणः द्रु धातोः कृवृगृसिद्रु (उणादि ३।१०) इति नक् प्रत्ययः

(७८६) (स्वायुध) - सुष्ठु आयुधानि योधनसाधनानि यस्य सः आयुध-शब्दोऽत्र शक्ति परः अतः सर्वशक्तिमन् (मन्दमानः) - मोदमानः अथवा मन्दत इति ज्वलतिकर्मा (निघ० १।१६।६) (पवस्व) पवतिर्गत्यर्थ : (निघ० १।१४) अथवा पूङ् पवने

अथ द्वितीयः खण्डः

३ २ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २
(७९०) ओ३म् अग्नि दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम्।
३ २ ३१ २ ३१ २
अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥

मेधातिथिः काण्वऋषिः । अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः ।

790 We accept God Who is Giver and Knower of all, as a true Messenger and Destroyer of all misery. It is He Who performs this Wonderful Yajna or sacrifice in the form of the world.

३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १ २
(७९१) ओ३म् अग्निमग्नि हवीमभिः सदा हवन्त विश्पतिम् ।
३ १ २ ३ २
हव्यवाहं पुरुप्रियम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

791. O Devotees, ever invoke the Resplendent God Who is the Lord of all His subjects, is Beloved of all and Who is the Giver of all acceptable things.

१ २ ३२ ३१ २ ३ २ ३ १२ २ ३
(७९२) ओ३म् अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि
१ २ ३ १ २
होता न ईड्यः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

792. O God ! Give us power to attain noble virtues. Thou art revealed in the heart of a true Yogi who has weeded out all impurity. Thou art Adorable like the performer of a non-violent sacrifice.

३ २ ३१ ३ ३ १२ ३ १ २ २ ३ २
(७९३) ओ मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । या जाता

३१२
पूतदक्षसा ॥

मेध्यातिथिः काण्व ऋषिः । मित्रावरुणौ देवता । गायत्री छन्दः ।

793. We invite a person of friendly disposition and a noble person who dispels darkness of ignorance and sin, to drink the spiritual juice of devotion prepared with the strength of pure penance.

(७६४) ओं ऋतेन यावृतावृधावृतस्य ज्योतिषस्पती । ता
मित्रावरुणा हुवे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

794. I invite those who by Truth uphold the law, lords of the shining light of Truth, persons of friendly disposition and dispellers of darkness.

(७६५) ओं वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः ॥
करतां नः सुराधसः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

795. Let a noble person be our protector, and let a person of friendly disposition guard us with all aids. Both make us successful exceedingly.

(७६६) ओ३म् इन्द्रमिद् गाथिनो बृहदिन्द्रमर्कभिरर्किणः ।
इन्द्रं वाणीरनूषत ॥

मधुच्छन्दा ऋषिः । इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः

796. For tranlation and notes, please refer to the verse no. 198 on Page 118.

२ ३ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(७९७) ओ३म् इन्द्र इद्धर्योः सचा सम्मिश्ल आ वचोयुजा।
१ २ ३ १ ३२ १२
इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

797. For translation and notes, please refer to the verse no. 597 on Page 316.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
(७९८) ओ३म् इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च। उग्र
३ १ २ ३ १ २
उग्राभिरूतिभिः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

798. For translation and notes, please refer to the verse no. 598 on Page 311. Repeated here in the context to emphasise.

१ २ ३२ ३ १ २ २ २ २र ३ २ २उ
(७९९) ओं इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्यं रोहयद् दिवि। वि
३१ २
गोभिरद्रिमैरयत् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

799. God to give light for ever, caused the sun to ascend to heaven and with his rays to irradiate the mountaineous world or to produce the cloud.

१ २ ३ १ २र ३१ २३ १ २र ३ १
(८००) ओ३म् इन्द्रे अग्ना नमो बृहत्सुवृक्तिमेरयामहे। धिया
२र ३ १२
धेना अवस्यवः ॥

वसिष्ठ ऋषिः। अग्निर्देवता। गायत्री छन्दः।

800. To the Supreme Being Who is called Indra (Lord of the Universe) and Agni (Omniscient God.) we bring reverence with high and holy hymns.

And craving protection, we utter soft words with prayer, dedicating our intellects and speech leaving all evils behind.

(८०१) ओं ता हि शश्वन्त ईडत इत्था विप्रास ऊतये ।
सबाधो वाजसातये ॥

ऋष्यादय पूर्ववत्

801. Multitudes of wise men praise God in the form of Indra (Lord of the universe) and Agni (Supreme Leader,) to obtain protection. These devotees who are in trouble also, praise God for the acquirement of knowledge and strength.

(८०२) ओं ता वां गीर्भिर्विपन्युवः प्रयस्वन्तो हवामहे ।
मेधसाता सनिष्यवः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

802. We who are the utterers of praise, possesing the food of Shradha or faith, invoke Thee O God, bearing the attributes of Indra and Agni for success in non-violent sacrifices and desirous of distributing wealth among the needy.

आवश्यकटिप्पण्यः

(७६३) (वरुणम्) - वरणीयम् अज्ञानपापनिवारकं वा श्रेष्ठं जनम् पूतदक्षसा जाता - दक्ष इति बलनाम (निघ० २।६) पवित्र बलेन - तपोऽनुष्ठान प्राप्तबलेनेति यावत् निष्पादितौ परमेश्वरोपासनायां सामूहिक्यां सत्र एव स्निग्धा उपासकाः श्रेष्ठजनाश्चामन्त्रणीया इति मन्त्रस्य भावः ।

(७६७) (सुराधसः) - राध - संसिद्धौउत्तमसिद्धियुक्तान् सफलानित्यर्थः

(७६६) (गोभिः) - रश्मिभिः गावइति रश्मिनाम (निघ० १।५)
(अद्रिम्) - मेघम् अद्रिरिति मेघनाम (निघ० १।१०)

(८००) (धेनाः) - धेनेतिवाङ्नाम (निघ० १।११)

(८०१) (शश्वन्तः) - बहवः शश्वत् इति बहुनाम (निघ० ३।१)

(सबाधः) - बाधासहिता ऋत्विजः

सबाध इति ऋत्विङ्नाम (निघ० ३।१८)

(८०२) (प्रयस्वन्तः) - श्रद्धान्नयुक्ताः प्रय इत्यन्ननाम (निघ० २।७)

(मेधसातौ) मेधइतियज्ञनाम (निघ० ३।१७)

षण - संभक्तौ अथवा षणु - दाने

(सनिष्यवः) षण संभक्तौ अथवा षणु - दाने विभक्तुं दातुं वा इच्छवः

तृतीयः दशतिः

Decade III

१२ ३ १ २ ३१ २ ३२ २ ३
(८०३) ओं वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा
१ २ ३ १ २
दधान ओजसा ॥

भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वा ऋषिः । । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

803. For translation and notes, please refer to the verse no. 469 on Page 247—48. Repeated here in the context to emphasise.

१ २ ३ १२ ३ २ १२ ३१ २ ३ १
(८०४) ओं तं त्वा धर्तारमोण्यो३ः पवमान स्वर्दृशम् । हिन्वे
२र ३ १२
वाजेषु वाजिनम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

804. O God, Thou Who art the purifier, Showerer of the true happiness, the Sustainer of heaven and earth, Almighty, I invoke Thee to grant me knowledge and Power.

३ १ ३ २ ३२उ ३ १ २ ३ १२
(८०५) ओ३म् अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया ।
२३ १ २
युजं वाजेषु चोदय ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

805. O God ! Destroyer of all misery, Thou art Omniscient Supreme Being, Purify me with the stream of Thy purity and Bliss which is to be drunk deeply. Inspire me who am engaged in the acquisition of knowledge and strength.

२३ १ २ ३१ २ ३ २ ३१२ ३ २
(८०६) ओं वृषा शोणो अभिकनिक्रदद् गा नदयन्नेषि पृथिवी-
३१ १ २ ३ १ २१ ३ १ २ ३ १२
मुत द्याम् । इन्द्रस्येव वग्नुरा शृण्व आजौ प्रचोदयन्न-
३ २३२
र्षसि वाचमेमाम् ॥

उपमन्युर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

806. God Who loves all and is the Rainer of blessings, pervades the earth and the heaven and gladdens us uttering the most beneficial words of Wisdom through the Vedas. I hear His inner voice like the sound of the cloud in my heart. It is He Who prompts or inspires this Vedic Voice in pure and noble souls.

३२ ३ १२ ३ ३ २ ३१२ ३ १२
(८०७) ओं रसाय्यः पयसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्त-
३२ १२ ३१ २ ३ १ २१
मंशुम् । पवमान सन्तनिमेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम
३ १ २
परिषिच्यमानः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

807. O God, Thou who art ever to be worshipped and

Whose bliss is to be enjoyed, satisfying all with Thy devotional juice comest to us-manifestest Thyself with sweet kindness. O Purifier! being worshipped with truth and noble character by the souls, Thou makest them grow in character and other virtues.

३१ २ ३ १ २र ३१ २ ३१२
(८०८) ओ३म् एवा पवस्व मदिरो मदायोदग्राभस्य नमयन्
३ २ २३ २ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३
वधस्नुम् । परि वर्णं भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्ष
१२ ३ २
परि सोम सिक्तः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

808. O God! Thou Who art giver of abiding joy, purify us for rapture, making powerless the weapon of the wicked used against Thy worshippers. Purify us wearing Thy resplendent colour in the form of splendour, eager to give us the rays of wisdom, being pleased O God, Source of peace.

२ २र ३ १ २र ३१२
(८०९) ओं त्वामिद्धि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः
२ ३१ २ ३ १ २ ३ २३ २उ ३१ २
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वांकाष्ठास्ववंतः ॥

शंयुर्बार्हस्पत्य ऋषिः । इन्द्रो देवता । प्रगाथश्छन्दः विषमा बृहती ।

809. For translation and notes, please refer to the verse no. 234 on Page 131. Repeated in the context to exphasise.

१ २र ३ २ ३१ २ ३ १
(८१०) ओं स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया मह स्तवानो
२ १ २र ३क२र ३ २ ३२उ १ २
अद्रिवः । गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न
३ १२
जिग्युषे ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । प्रगाथश्छन्दः ।

810. O Wonderful God, Whose Hand holds thunderbolt of justice, O Adorable Lord ! Thou being praised by us pour on us boldly vast and fine knowledge as well as strong senses of perception and action for the purpose. As Thou bestowest upon a person who controls his senses, wealth of libration, so grant us true Wisdom. [The word हस्त or Hand has here been used figuratively for power.

३ १ २र ३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३२ १
(८११) ओ३म् अभि प्र वः सुराधसमिन्द्रमर्च यथा विदे । यो
२३१ २ ३१ २ ३१२ ३१ २ ३ १ २
जरितृभ्यो मघवा पुरूवसुः सहस्रेणेव शिक्षति ॥

प्रस्कण्वः काण्वऋषिः । इन्द्रोदेवता । प्रगाथः विषमाबृहती छन्दः ।

811. For translation and notes, please refer to the verse no. 235 on Page 132.

३ १२ ३ १ २ ३१ २र ३ १ २
(८१२) ओं शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि
३ १२ ३१ २३ १ २र ३ १ २
दाशुषे ! गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि
३ १ २
पुरुभोजसः ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । छन्दः समा सतो बृहती ।

812. As a powerful man overcomes a hundred enemies, so does God slay the sins in the form of lust, anger, jealousy and pride etc of a true devotee who surrenders himself to Him. And as from a mountain or cloud flow the water brooks, thus flow His gifts Who feedeth many.

२ ३ १ २र ३ १२ १
(८१३) ओं त्वामिदा ह्यो नरोऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः । स
२ ३ १ २ ३२ ३ २ ३ १२३ १ २
इन्द्र स्तोमवाहस इह श्रुध्युप स्वसरमा गहि ॥

नृमेध आङ्गिरस ऋषिः । इन्द्रो देवता । प्रगाथश्छन्दः ।

813. For translation and notes, please refer to the verse no. 302 on Page 164. Repeated here in the context to emphasise.

१ २ ३ १ २ ३ १२
(८१४) ओं मत्स्वा सुशिप्रिन् हरिवस्तमीमहे त्वया भूषन्ति
३ १२ ३ १ २ ३१ २ ३१ २
वेधसः । तव श्रवांस्युपमान्युक्थ्य सुतेष्विन्द्र गिर्वणः ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् । प्रगाथः समा सतो बृहती छन्दः ।

814. O God possessing right knowledge and charming all by Thy Wonderful powers ! Thou art All-Bliss. We always desire and seek Thee. Wise men are always devoted to Thee and adorn themselves with Thy worship. Thy glories O Worthy of Praise, are the highest. O Adorable Lord, Thy Revelation (Veda) gives wisdom to all Thy sons.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(८०४) (ओण्योः) – द्यावापृथिव्योः ओण्यौइतिद्यावा पृथिवी नाम (निघ० ३ । ३० । १५)। (वाजेषु) – बलेषु ज्ञानेषु वा निमित्तभूतेषु तत्प्रदानार्थमिति भावः वाज इति बलनाम (निघ० २ । ६)

(८०६) (शोणः) – रक्तः अत्र अनुरक्तः अथवा शुनगतौ इत्यस्मा-च्छोणः । (वग्नुः) – वग्नुरिति वाङ्नाम (निघ० १। ११) (आजी) – अज – गतिक्षेपणयोः अजति – परमेश्वरं प्रति गच्छति महतामुपदेशेनाज्ञानं च क्षिपति निरस्यतीत्याजिः-जीवः । आतावेकवचनम् ।

(८०७) (रसाय्यः) – रमनीय आस्वाद्य इतियावत् अथवा समर्च्यः रसतिरर्चतिकर्मा (निघ० ३ । १४) । (पयसा) – रसेन भक्ति-रूपेण रसो वै पयः (शत० ४ । ४ । ४ । ८) । अंशुम् – करुणाम अंशुः शम् अष्टमात्रो भवति अननाय शं भवतीति वा (निरुक्ते २ । ५) व्याप्तमात्रोहि यजमानेन तस्यैव शंभवति, सुखीभवति, अननाय जीवनाय शं सर्वेषां भूतानां भवति, सुखी भवतीतिवा इति दुर्गाचार्यो निरुक्त व्याख्याने ।

(८०८) (उदग्राभस्य)– उदकः परमात्मा अकि अगि–गतौ उत्कृष्ट गमनवान सर्व व्यापक इत्यर्थः। उदकस्योदादेशः क विमोको वा परमात्मग्रहणशीलस्य उपासकस्य। (रुशन्तम्) – रुशदिति वर्णनाम रोचतेर्ज्वलतिकर्मण इति यास्को निरुक्ते २।२० (रुशन्तं वर्णम्)- तेजोरूपम्।

(८१४) (सुशिप्रिन्) – सुज्ञानसम्पन्न सृप्र-गतौ इतिधातोः स्फायि तञ्चिवंचिव शकिक्षिपिसृपि० (उणा० २।८)। इति सूत्रेण रक्। बाहुलकात् सृशब्दस्य शिभावः गतेर्ज्ञानं गमनं प्राप्तिश्चेति त्रयोऽर्थाः। अत्र ज्ञानग्रहणम् (वेधसः) मेधाविनः। वेधा इति मेधाविनाम(निघ० ३।१५)।

चतुर्थी दशतिः

Decade IV

२ ३ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
(८१५) ओं यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा।
३ १२ ३ २
देवावीरघशंसहा॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

815. For translation and notes, please refer to the verse no. 470 on Page 248.

१ २३ १२ ३ २३ २ ३१ २ ३१ २ १ २
(८१६) ओं जघ्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं दिवेदिवे। गोषा-
३ १ २
तिरश्वसा असि॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

816. O God! Thou art surely the Slayer of all sin and ignorance and art the Bestower of knowledge and strength every day. Thou also art Giver of power to the senses of perception and the senses of action.

१ २ ३१ २ ३ २ ३२ ३१ २
(८१७) ओं सम्मिश्लो अरुषो भुवः सूपस्थाभिर्न धेनुभिः।
१२ ३ २उ ३ २
सीदंच्छ्येनो न योनिमा ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

817. The noble soul possessing the power of senses and speech, prastising the Yogic Asanas (postures) attains her own nature, becoming full of energy like the falcon.

३२ ३२ ३२उ ३ १ २ ३ १ २
(८१८) ओ३म् अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।
२३ १ २ ३ १२३क २र ३ १२ ३२
पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद् रोदसी उभे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

818. For translation and notes, please refer to the verse no. 846 on Page. 283.

२ ३ १ २ ३ १ २३ १ २ १ २
(८१९) ओं समु प्रिया अनूषत मदाय घृष्वयः । सोमासः
३१ २र ३ १२
कृण्वते पथः पवमानास इन्दवः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

819. O God ! The beloved, fascinating voices praise Thee, to enjoy true delight and rapturous joy. Thy true devotees of moon-like nature (calm and quiet) who purify all, prepare the paths for others to go, in order to attain peace.

१ २र३ १ २र३ १२ ३ १ २ १ २र
(८२०) ओं य ओजिष्ठस्तमा भर पवमान श्रवाय्यम् । यः पञ्च
३ २ ३ २ ३२उ ३ १२
चर्षणीरभि रयिं येन वनामहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

820. O God ! Purifier of all, bring to us that mightiest bliss worthy to be heard and enjoyed again and again, which

pervades all men (in some form or other) so that we may win spiritual wealth of wisdom and emancipation.

१२ ३ १ २ ३२उ ३ १ २ ३
(८२१) ओं वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नां प्रतरी-
१ २र ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३१ २ ३
तोषसां दिवः। प्राणा सिन्धूनां कलशां अचिक्रदिन्द्रस्य
१ २ ३१ २ ३ १ २
हार्द्याविशन् मनीषिभिः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

821. For translation and notes, please refer to the verse no. 559. on Page 290.

३ १ २ ३ २ ३ १ २र३२उ ३ १ २
(८२२) ओं मनीषिभिः पवते पूर्व्यः कविर्नृभिर्यतः परि कोशां
३२ ३ १२ ३२३ २३ २३ १ २
असिष्यदत्। त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षरन्निन्द्रस्य
३२ ३ १२ ३१ २
वायुं सख्याय वर्धयन् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

822. This Most Ancient (Eternal) and Omniscient God when meditated upon by the wise, purifies them and enters the hearts of those who cry to Him for purity. He makes the soul sweetly healthy for His friendship and enables her to grow harmoniously.

३१ २ ३२ ३१ २ ३१ २र
(८२३) ओ३म् अयं पुनान उषसो अरोचयदयं सिन्धुभ्यो
३२ ३२उ ३१ २ ३२ ३ २ ३
अभवदु लोककृत्। अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरं
३ २ ३१ २ ३ १ २ ३ २
सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः ॥

छन्दो देवते पूर्ववत्। ऋषिः पृश्नियोजाः।

823. This Purifier (God) causes to shine the Divine Dawn of Illumination and He gives inner light to the heart

of the devotees. Creating 21 substances i.e. five senses of perception, five senses of action, 10 Pranas and mind, this Charming God fills the heart with true delight and purifies the wise.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(८१६) (वाजम्)– वज गतौ गतेस्त्रयोऽर्थाः ज्ञानं गमनं प्राप्तिश्च तस्मादत्र ज्ञानार्थग्रहणम् । – वाज इति बलनाम (निघ० २ । ६)
It is quite wrong on the part of Mr. Griffith to translate the word वाजम् here and elsewhere as "spoil". It shows his prejudice against the excellence of the Vedic teachings.

(८१७) (अरुषः) – प्रशस्तरूपः अरुषमिति रूपनाम (निघ० ३ । ७ । ५)
योनिम् – गृहं स्वप्रकृतिरूपं हृदयरूपं वा
How conjectural and mere guess work are the translations of some European scholars is clear from Rev. Stevenson's foot-note on Yoni. He says "Yoni" means a womb. It is in the Bhashyam sometimes rendered a seat. It means, I infer either the place where the alcoholic essence is generated, or where the juice is expressed. (P. 97) How absurd and ridiculous?

(८१९) (घृष्वयः) – प्रदीप्ताः – उत्तमोत्तमाः घृ – क्षरणदीप्त्योः ।

(८२०) (पंच चर्षणयः) – चर्षणय इति मनुष्यनाम (निघ० २ । ३)
पंच चर्षणयः – ब्राह्मण क्षत्रिय विट् शूद्रा निषाद पंचमा इति निरुक्ते ३ । २ सर्वमनुष्या इति यावत् ।

(८२२) कोशान् - क्रोशतः - पवित्रयं सम्पादयतेति शब्दं कुर्वतः अथवा

कोशो हृदयम् - हृदयानि । त्रितस्य इन्द्रस्य- त्रीन् जन्मजरामृत्यून् इतः - प्राप्तस्य सांसारिक जीवस्य नाम - अमे-रोगे न आमय-त्यनेनेति आरोग्यम भ० आ०

पञ्चमी दशतिः

Decade-v

३१२ २२ ३२३ १२ २२ ३२ ३२ ३२
(८२४) ओ३म एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः ।एवा
३ २ ३ १२
ते राध्यं मनः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

824. For translation, please refer to the verse no. 232. on Page 130.

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(८२५) ओ३म एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः ।
१ २ ३ १ २
अधा चिदिन्द्र नः सचा ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

825. O Possessor of manifold riches, it is Thy gifts that are enjoyed by all worshippers who rely on Thee. O God! favour us with Thy company. Dwell Thou always with us. [Let us always realise Thy persence within and without].

२३ ३१ २ ३ १२ २२ १ २
(८२६) ओं मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते ।मत्स्वा
३२ ३ १ २
सुतस्य गोमतः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

826. O Yogin, who possess knowledge and strength, be not slothful and indolent, but be active like a true knower of the four Vedas. Be glad in the company of the wise, who

are always thoughtful.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(८२७) ओ३म् इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः ।
३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
रथीतमं रथीनां सत्पतिं पतिम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

827. For translation and notes, please refer to no. 343 on Page. 188.

३ १ २ ३ २ ३ १ २
(८२८) ओं सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते ।
२ ३ १र २र ३ १ २ ३ १ २
त्वामभि प्र नोनुमो जेतारमपराजितम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

Metrical Translation :—

828. In Thy Friendship, O our Lord
Let us never fear.
Let us be full of wisdom, strength,
So that none may us tear.
We bow before Thee O Almighty
Conqueror of the world,
To win in the battle of life
Up our loins we gird.

३ १ २र ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३१
(८२९) ओं पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्यूतयः । यदा
२र ३ १ २ ३ ३ १ २ ३ २
वाजस्य गोमत स्तोतृभ्यो मंहते मघम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

829. The eternal gifts of God and His saving succour never fail, when to His worshippers, He gives the boon of strength co[illegible] knowledge.

आवश्यकटिप्पण्यः

(८२६) वाजानाम् - वाज इति बलनाम (निघ० २।६) वज् - गतौ अत्र ज्ञानम् It is absurd on the part of Griffith to translate it as "Lord of Spoil".
गोमतः - विद्याविचारवतो ज्ञानिवर्गस्य । गाव इति रश्मिनाम (नि० २।२ ज्ञानरश्मिसम्पन्नस्य)

(८३०) (सौभगा) - ऐश्वर्यस्य समस्तस्य, धर्मस्य यशसः श्रियः । ज्ञान-वैराग्ययोश्चैव, षण्णां भग इतीरणा ॥ मे० को०
(इन्दवः) - इदि - परमैश्वर्ये, इन्धी दीप्तौ इति धातुभ्यामिन्दु शब्द निष्पत्तिः ज्ञानदीप्तियुक्ताः सौम्यस्वभावाश्चोपासकाः ।
(तिरः) - तिर इति प्राप्तस्य (निरुक्ते ३।२०)

अथ चतुर्थोऽध्यायः

CHAPTER IV

३ १ २ ३ १ २ ३२ ३ १ २ ३ १ २
(८३०) ओ३म् एते असृग्रमिन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः ।
१ २ ३ १२ ३१
विश्वान्यभि सौभगा ॥

जमदग्निर्ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्रीछन्दः ।

830. In order to get all true prosperity or desirable things like wisdom, righteousness, detachment etc these rapid going (active) devotees possessing the wealth of Brahma Charya, shining thereby and having calm nature, realise God within their hearts, Who is perfectly Pure and pervades all.

३ १ २ ३ २ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २
(८३१) ओं विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकाय वाजिनः। त्मना

३ २ ३ १२
कृण्वन्तो अर्वत: ॥

भृगुर्वारुणिऋर्षि: । पवमान: सोमो देवता । गायत्री छन्द: ।

831. Enlightened powerful devotees, destroy many sins and taking shelter in wise men who can lead them towards God, make paths easy and delightful for themselves and their sons.

३ २ ३ १ २ ३ २ ३क २र ३ २ १ २ ३१
(८३२) ओं कृण्वन्तो वरिवो गवेऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इडामस्म-
२ ३ १ २
भ्यं संयतम् ॥

कविर्भार्गवऋषि: । पवमान: सोमो देवता । गायत्री छन्द: ।

832. Bringing prosperity to kine, they (wise devotees) pour perpetual strengthening food (of faith) on us for noble eulogy. [Wise men advise all to protect and nourish the kine properly].

१ २ ३१ २ ३ १२ ३ १ २र
(८३३) ओं राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि ।
३ १ २ ३ १ २
अन्तरिक्षेण यातवे ।

कश्यप ऋषि: । पवमान: सोमो देवता । गायत्री छन्द: ।

833. The Resplendent God, the Purifier is manifested, within the pure heart of a wise man with pure intellect.

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
(८३४) ओ३म् आ न: सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर ।
३ २ ३१ २
सुष्वाणो देववीतये ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

834. O God, Creator of the world, for the attainment of Dinine Virtues, do Thou bring for us that strength

which is united with quickness of movement, and a form which shall confer on us dignity.

१ २ ३ २३ २३ २ ३ १ २
(८३५) ओ३म् आ न इन्दो शातग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् ।
२३ १२ ३ १२
वहा भगत्तिमूतये ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

835. O God ! Who shinest brightly, bring to us for our protection the riches of hundreds of cows, stores of provisions, troops of noble horses and wealth to make us respected. Outwardly, and literally, this is a prayer for national prosperity consisting of good cows and horses.

In its inner sense, the word गो stands for knowledge and अश्व for strength as is clearly stated वीर्यं वा अश्वः (शत० २।१।४।२३।२४).

१ २ ३ २३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
(८३६) ओं तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं सधस्थेषु महो दिवः ।
१ २ ३ १२
चारुं सुकृत्ययेमहे ॥

कविर्भार्गव ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

836. We supplicate Thee, who pervadest all the regions of heavens and hearts, art possessed of all riches and power and ever auspicious, with noble deeds.

१२ ३क २र ३१ २ ३ १२
(८३७) ओं संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं महामहिव्रतं मदम् ।
३१र २र ३ १ २
शतं पुरो रुरुक्षणिम् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

837. We attain Thee O God, Who art the Destroyer of

all our internal enemies (in the form of lust, pride, anger, jealousy etc.) Praiseworthy, the Performer of mighty works, the Elevator of hundreds of devotees to Emancipation by putting an end to their physical bodies.

१र ३२३क २र२ १ २ ३२
(८३८) ओं अतस्त्वा रयिरभ्ययद्र राजानं सुक्रतो दिवः ।
३ १ २ ३ १ २
सुपर्णो अव्यथी भरत् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

838. O Lord of noble actions, because Thou nourishest the world with out any exhaustion or difficulty, possessing the power of supporting all, therefore all riches are maintained by Thee who art the Light and Lord of the heavens.

१ २ ३१ २ ३१र २र ३ १२
(८३९) ओ३म् अधा हिन्वान इन्द्रियं ज्यायो महित्वमानशे ।
३ १र २र
अभिष्टिकृद्र विचर्षणिः ।

पराशरऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

839. God Who is the Bestower of the object of our desire and observer of all men, giving wealth of truth and good character, attains still to mighty majesty in the eyes of the devotees.

१ २ ३ १ २३ २र २र ३ १२
(८४०) ओं विश्वस्मा इ स्वर्दृशे साधारणं रजस्तुरम् ।
३ २ ३२ ३ १ २
गोपामृतस्य विर्भरत् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

840. Let the soul which like a bird enters into different bodies, meditate upon God Who is the Friend of all, the Sustainer of the worlds and the Guardian of Eternal Laws--in order to see the spiritual light.

३१ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
(८४१) ओ३म् इषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः ।
१ २ ३ १२ २२
इन्दो रुचाभि गा इहि ॥

कश्यपो मारीच ऋषिः । पवमानः सोमो देवता । गायत्री छन्दः ।

841. For translation and notes, please refer to the verse No. 505 on Page 260.

३ १२ २२ ३ २३ १२
(८४२) ओं पुनानो वरिवस्कृध्यूर्जं जनाय गिर्वणः ।
१२ ३२ ३ १ २
हरे सृजान आशिरम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

842. O Adorable God, Destroyer of all sin and ignorance, Purifying all, grant to Thy worshippers the wealth of liberation or truth, noble character and vigour, giving them Thy blessings and refuge.

३ २ ३१ २ ३ १ २ ३२
(८४३) ओं पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् ।
३ २ ३ १ २ ३ २
द्युतानो वाजिभिर्हितः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

843. O God, Thou Who art our True Well-wisher, purifying all by Thy infinite Powers and Resplendent, come to the noble mind of the soul for the attainment of Divine virtues.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(८३१) (अर्वतः) - अर्व-गतौ गतेः प्राप्त्यर्थमादाय परमेश्वरं प्रापयितॄन् सद्गुरून् (तोकाय) - तोकमित्यपत्यनाम (निघ० २।२)

(८३२) (इडाम्) - अन्नं वा इडा (ऐत० ८।२६ कौषी० २।७) श्रद्धाम् - श्रद्धेडा (शत० ११।२।७।२०)

(८३३) (मनौ) - मननशीले मनुष्ये "ये विद्वांसस्ते मनवः" (शत० ८।६।३।८) (अन्तरिक्षेण) - हृदयान्तरिक्षे अत्र सप्तम्यर्थे तृतीया

(८३४) (देववीतये) - वी - गतिव्याप्त्यसन प्रजन कान्तिखादनेषु अत्र दिव्यगुणानां व्याप्त्यै प्राप्तये वा

(८३६) (नृम्णानि) – धनानि बलानि च नृम्णमिति बलनाम निघ० २।६) नृम्णमिति धननाम निघ० २।१०)

(८३७) (शतं पुरो रुरुक्षणिम्) – पुरो निवासस्थानानि अंतः करणवृत्ति-रूपाणि शत्रूणां कामादीनां शतशतानि बहूनि भंजयन्तम – रुजो–भंगे। अथवा शतं भक्तानां देहपुराणि मोक्षं प्रति नयन्तं परमेश्वरम् ।

(८३८) (सुपर्णः) - शोभनपालनसाधकः पृ – पालनपूरणयोः ।

(८३९) (इन्द्रियम्) ऐश्वर्यं सत्यसदाचार रूपम् इन्द्रियमिति धननाम निघ० २।१०।१४ (हिन्वानः) – प्रेरयन् प्रयच्छन्नित्यर्थः ।

(८४०) (रजस्तुरम्) - रजांसि लोका उच्यन्ते निरु० इमे वै लोका रजांसि (शत० ६।३।१८) तेषां त्वरयितारं पोषकं वा

(८४२) (वरिवः) - वरिव इति धननाम निघ० २।१०) मोक्षरूपं सत्यस–दाचारादिरूपं वा (आशिरम्) आशीर्वादं शरणं वा आशीरा-श्रयणाद्वा श्रयणादिति यास्को निरुक्ते ६।८)

(८४३) (वाजिभिः) – अनन्तबलैः । वाज इति बल नाम निघ० २।६)

(८४४) (अग्निः)– अग–गतौ गच्छति देहाद् देहान्तरमिति अग्निःजीवः (२) अगति सर्वत्र गच्छतीति सर्वव्यापक ईश्वरोऽग्निः। (युवा)-परमेश्वरार्चक यौतिरर्चति कर्मा निघ० ३।१४) (हव्यवाट्) हूयते आदीयते मनसीति हव्युस्तं वहतीति (जुहवास्यः) - हु दाना-दनयोः जुहोति अत्ति गृह्णाति सर्वान् विकारानिति जुहूर्मनः । तादृशं मन ... आस्यं ... असु – प्रक्षेपणे

अथ द्वितीयः खण्डः

Decade II.

३ २ ३ १२ २२ ३ २ ३ १२ ३१ २
(८४४) ओ३म् अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा ।
३ २ ३क २२
हव्यवाड् जुह्वास्यः ॥

मेधातिथिः काण्वऋषिः । अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः ।

844. The fire in the form of the soul which goes from body to body through transmigration, which is the lord of the house (of body) wise, young and worshipper, which accepts desirable ideas and throws out ignoble thoughts, is illumined by God the Holy Fire, that burns all evils.

१२ २२ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २ १ २
(८४५) ओं यस्त्वामग्ने हविष्पतिर्दूतं देव सपर्यति । तस्य
३ १ २
स्म प्राविता भव ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

845. O Brilliant God, Whoever institutor of a non-violent sacrifice, worshippeth Thee, - the Herald of noble virtues or True Messenger, do Thou prove his special Protector.

२ ३ २ ३१२ ३ १ ३ १ २ १ २
(८४६) ओं यो अग्निं देववीतये हविष्माँ आविवासति । तस्मै
पावक मृडय ।

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

836. Do Thou confer on him happiness who being the performer of the Yajna (sacrifice) worships Thee O God, Purifier of all, for the attainment of Divine virtues.

३ १ २ ३१२३ १२ ३ १२ ३ २
(८४७) ओं मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं

३२ ३ १२
घृताचीं साधन्ता ॥

मधुच्छन्दा ऋषि: । मित्रावरुणौ देवता गायत्री छन्द: ।

Scientific Interpretation :–

847. (1) Let one who is desirous to form water by the combination of two substances, take pure hydrogen gas highly heated and oxygen gas possessed of the property 'rishad' and let him combine them to form water. [Pt. Guru Datt M.A. in Vedic Text No. 11 (The Wisdom of the Rishis P. 102)].

(2) I invite a man of friendly disposition, who possesses pure energy and an acceptable noble person who is destroyer of all evils, that eat away the vitality of men. They accomplish an act, full of love and compassion.

(3) I acquire the knowledge of Prana which possesses pure energy and Apana which casts away the causes of diseases. They accomplish in the body the act of circulating the vital fluid.

२ ३ १ २ १२
(८४८) ओ ऋतेन मित्रावरुणावृतावृधावृतस्पृशा । क्रतु

३१ २
बृहन्तमाशाथे ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

848. (1) O learned men of friendly disposition and worthy nature, you who are always promoters or preachers of truth and always stick to truth, obtain lofty power by observing the Eternal laws, the vow of truth and Yajna or self sacrifice.

(2) The Prana and Apana in the body which operate

with the power of God Who is Absolute Truth, accomplish mighty acts.

३ १ २ ३ १र २र ३ १ २३१ २ १ २
(८४९) ओं कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं
३ १२
दधाते अपसम् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत्

849. Mitra and Varuna (Men of friendly disposition and worthy nature) are sages produced for the benefit of mankind. They have a wide place of abode i.e. thy are broad - minded and have wide field of activity. They bestow on us effectual strength and further our sacred acts.

१ २ ३ १ २र ३ १ २र
(८५०) ओ३म् इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा ।
३ १ २ ३ १२
मन्दू समानवर्चसा ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

850. (1) O soul ! Thou art seen in the state of Emancipation as advancing with the Fearless God. Both of you, then exult with joy and are arrayed in similar splendour.

१ २र ३१क ३ १२ ३ १२ ३ २ १ २ ३
(८५१) ओ३म् आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना
१ २ ३ १ २
नाम यज्ञियम् ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

851. The senses or the vital energies dwelling with the soul are born again, after enjoying the state of emancipation, for very long period and they take their sacred name and attain good reputation, on account of their noble virtues.

३१ २ ३ २ ३१ २ ३ १ २
(८५२) ओं वीडु चिदारुजत्नुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभि: ।

१ २ ३ २ ३ १२
अविन्द उस्रिया अनु

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

852. O noble soul ! thou can attain the rays of wisdom with the strength of acquiring knowledge, which rays lie hidden within the cave of heart covering true consciousness.

१ २३ १ २ ३२ ३ १र २र ३२ ३२
(८५३) ओं ता हुवे ययोरिदं पप्ने विश्वं पुरा कृतम् ।
३ १र २र
इन्द्राग्नी न मर्धतः ॥

भरद्वाजऋषिः । इन्द्राग्नी देवता । गायत्री छन्दः ।

853. I describe the properties of both God and soul on the basis of which this world has been working from the beginning. They harm us not and are immortal.

३ १ २३ २ ३ १२ ३ १ २ १ २
(८५४) ओं उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो
३१२
मृडात ईदृशे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

854. We invoke God and soul who are mighty annihilators of our foes (internal as well as external). May they be kind to de votees like us.

३२ ३ १ २३ १ २ २र ३ २
(८५५) ओं हथो वृत्राण्यार्या हथो दासानि सत्पती । हथो
३ २३ १२
विश्वा अप द्विषः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

855. O noble preservers of holy men ! through the virtuous performers of non-violent sacrifices, you cast away all our sins and obstacles and take away all evils that weaken us. Drive away all sense of enmity and hatred.

आवश्यकटिप्पण्य:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(८४५) (दूतम्) - दूतवत्सत्यसन्देशवाहकम् । अथवा आह्वयतो भक्तस्य समीपं गन्तारम् दवति गच्छतीति दूत: दुधातो: दुतनिभ्यां दीर्घश्च (उणा० ३।६०) इति क्त: तम ।

(८४७) मित्रम् - मिनोति मान्यं करोतीति मित्र:

One that measures or stands as a standard of reference. It also means assosciate. Here in the physical sense, it stands for hydrogen which is the lightest element and has strong affinity for वरुण oxygen.

Varuna is the substance that is acceptable to all. It is the element that every living being needs to live. Its well known property is रिशादा i. e. it eats away or rusts all the metals, it burns all the bones etc, and physiologically purifies the blood by oxidising it and thereby keeping the frame alive. It is by these properties that Varuna is in general distinguished; but it is especially characterised here as रिशादा: No one can fail to perceive that substance thus distinctly characterised is oxygen gas. Puta is pure, free from impurities. Daksha means energy. Puta Daskham is as a substance, pure, possessed of Kinetic energy. Who that is acquainted with the Kinetic theory of gases, cannot see in पूतदक्ष the properties of a gas highly heated ? [Pt. Guru Dutta Vidyarthi M.A. in the Vedic Texts].

१ -धियं घृताचीम् - धीरितिकर्मनाम निघ० २।१) घृतम् घृ-क्षरणदीप्त्योः क्षरणंस्नेहसूचकम् ।

१ - प्राणो मित्रम् जैमिनीयोपनिषद् ब्राह्मणे ३।३६ प्राणापानौ मित्रावरुणौ ॥ तांड्ये ब्रा० ६।१०।५) प्राणो वै मित्रोऽपानो वरुणः ॥ शत० ८।४।२।६ ॥१२।६।२।१२ ।

(८४८) ऋतेन - ऋतमिति सत्यनाम निघ० ३।१०) ऋतमितियज्ञनाम निरुक्ते ऋतमिति शाश्वतसत्यनियमवाचकम् ।

(८४९) अप इति कर्मनाम निघ० २।१)

(८५०) मन्दू - मदी तृप्तियोगे - मदिष्णू युवामिति निरुक्ते परमात्मनः सायुज्येन जीवेऽपि तद्धर्मापत्तिः । परमेश्वरोपासनयोपासके दृश्यमानेन तेजसा परमेश्वरोऽपि सतेजस्क इत्यवगम्यते ।

(८५१) स्वधाम् - स्वयं दधाति देहं प्राणेन्द्रियाणि वा स स्वधा जीवस्तमनु ।

(८५२) (चिदिन्द्र) - चितां जीवानामिन्द्र-सर्वश्रेष्ठजीवेतिभावः (उस्रियाः) रश्मीन् उस्रा इतिरश्मिनाम निघ० १।५) अत्र ज्ञानरश्मीनां ग्रहणम् (वीडु) - वीडुना बलेन ज्ञानसम्पादनप्रीतिरूपेण (चिदारुजत्नुभिः) - चिच्छक्तिपीडनशीलाभिरन्तःकरणवृत्तिभिः ।

(८५३) (इन्द्राग्नी) - परमात्मजीवात्मानौ इन्द्रः - इदि - परमैश्वर्ये - परमेश्वरः अग्निः - आत्मा वाग्निः (शत० ६।७।१(२०, १०,।१।२४) (मर्धतः) - हिनस्तः मृधु - हिंसायाम् न हन्येते अमरावितिं यावत् ।

(८५५) (दासानि) दसु - उपक्षये क्षयकारकानिष्टानि

तृतीय दशतिः

Decade III

३ १र २र ३ २ ३ १२ ३ २ ३ १२

(८५६) ओ३म् अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् ।